

EX

2•18

ANARCHISTICKÁ REVUE

Rok
1968

STENCE

ANARCHISTICKÁ REVUE EXISTENCE

Existence je anarchistickou tiskovinou, která vycházela nejprve v letech 1998–2002 a znovuobnovena byla počátkem roku 2010. Vydává ji Anarchistická federace (AF, dříve ČSAF) několikrát do roka s rozsahem zpravidla 40 stran či více. Proč tištěné médium v době internetu? Každý prostě nemá rád čtení delších textů z monitoru a navíc tištěný text nemíží tak rychle jako ten virtuální. I tak je ale každé číslo hned po vydání volně ke stažení na webu federace. Existence má za cíl přinášet informace o dění v rámci domácího antiautoritářského hnutí, zprostředkovávat teoretické texty, ale i praktickou inspiraci. Každé číslo je z nemalé části věnováno jednomu hlavnímu tématu, na které se snažíme mimo jiné nahlédnout z anarchistické perspektivy. Tento časopis je určen zejména do řad antiautoritářského hnutí, ale rádi bychom oslovili či něčím zaujali i ty, kteří s anarchistickými myšlenkami přišli do styku jen okrajově.

2 / 2018

V POŘADÍ 48. ČÍSLO

VYDÁVÁ ANARCHISTICKÁ FEDERACE (AF)

AFED@AFED.CZ

WWW.AFED.CZ

NAKLADATELSTVI.AFED.CZ

DOPORUČENÝ PŘÍSPĚVEK NA POKRYTÍ

NÁKLADŮ: 45 Kč

DISTRIBUČNÍ MÍSTA

Kde můžete *Existenci* (popř. další publikace Nakladatelství AF) přímo pořídit či objednat:

Kamenné obchody:

- * Infocentrum Salé
(Orebitská 14, Praha 3 – Žižkov; sale.451.cz),
- * Rekomando
(Trojanova 9, Praha 2; rekomando.eu),
- * Autonomní sociální centrum Klinika
(Jeseniova 60, Praha 3; 451.cz/klinika),
- * ALERtattoo (Zámecká 22, Pardubice),
- * Antikvariát Černý pes
(Sedláčkova 20, Plzeň),
- * Družstevní kavárna Inkognito
(Husova 24, Plzeň; inkognito.cz),
- * Tři ocásci (kpt. Jaroše 18, Brno; triocasci.cz).

Internetové distribuce:

- * xBASTax
(xbastax.cz/produkty/a-b-c-collections),
- * Papagájův hlasatel (phr.cz),
- * Chyba crew (chyba.a-punk.cz),
- * Miruus Levyt (miruslevyt.cz).

Pro zájemce ze Slovenska

doporučujeme objednávat na:

- * Salto Mortale (sust@riseup.net).

OBSAH

AKTIVITY HNUTÍ

4..... KVARTÁL

9..... PRVNÍ MÁJ 2018

10..... ANARCHISTICKÝ FESTIVAL KNIHY 2018

TÉMA

13..... ROK 1968

14..... CHRONOLOGIE REVOLUČNÍCH DNÍ

16..... VADIM DAMIER: KONTEXT OSMAŠEDESÁTÉHO

20..... VŠECHNU MOC IMAGINACI

22..... ALEXANDRE SKIRDA: SVĚTLO NA KONCI TUNELU: MÁJ 1968

25..... PAŘÍŽ PO 50 LETECH

26..... PETR RJABOV: ANARCHISTICKÉ HNUTÍ PO ROCE 1968

27..... ROK 1968 V POLSKU

28..... PETER HEUMOS: SÍLA PRACUJÍCÍCH ZA STÁTNÍHO SOCIALISMU

**32..... REFORMA A KONTRAREFORMA V BYROKRATICKÉM BLOKU:
ČSSR 1968**

35..... JULIE TANENBAUMOVÁ: ZNIČIT NADŘÁZENOST

36..... ADOLFO GILLY: MEXIKO V ROCE 1968

HISTORIE HNUTÍ

37..... MACHNOVI PŘEDCHŮDCI / TENKRÁT V HULJAJPOLI

ANARCHISTICKÁ FEDERACE

40..... JARNÍ SJEZD AF / SETKÁNÍ V ATÉNÁCH / KNIŽNÍ NOVINKY

A3

**42..... VÍTĚZNÝ ÚNOR? / V AFRÍNU ZA PRAHU / BARIKÁDY 2018 /
KDO TU STRAŠÍ? / (NE)PRODEJNÝ FOTBAL**

RECENZE

**45..... BERĐAJEVOVA FILOZOFIE NEROVNOSTI / DRZOST Č. 2 /
PLZEŇSKÝ NÁKYP / PŘÍBĚHY ČESKÉHO FANZINU /
ULICE Z CUKRU**

EDITORIAL

Asi jste si všimli, že letošní ročník se neřídí pevnými termíny, jako tomu bylo u těch předchozích. Ačkoli jsme notně zvolnili a nepráská nad námi bič deadlinů, další letní číslo anarchistické revue *Existence* je na světě. Tentokrát jsme se ho rozhodli věnovat 50. výročí revolučních událostí roku 1968, jelikož se domníváme, že jde o důležitý historický mezník a navíc se v něm nemalou měrou angažovali tehdejší anarchisté a anarchistky.

V České republice je tento rok tradičně spojován s invazí vojsk Varšavské smlouvy. Jedenadvacátý srpen se tak stal jedním ze svátků primitivního antikomunismu, takže se už tolik nemluví o tom, co tomuto svátku tanků „sprátelených“ armád předcházelo, v čem spočíval tehdejší reformní proces a jaké byly důsledky skutečnosti, že byl vlastně veden shora dolů a mnozí jeho populární protagonisté z řad vládnoucí komunistické strany nemohli tvář v tvář reakci z Moskvy naplnit očekávání do nich vkládaná. Minimálně se pak mluví o tom, co se dělo za hranicemi. Přitom rok 1968 otrásl celý svět a byla by velká škoda nevyužít kulatého výročí a nepřipomenout alespoň ty nejzásadnější události tohoto období. Je to dobrá příležitost podívat se, co se tehdy dělo v různých zemích, jaký měly tyto události dopad v dlouhodobějším horizontu, ať už z pohledu společenské přeměny, vývoje sociálních hnutí či vlivu na anarchistickou teorii a praxi. Rok 1968 samozřejmě na tak malém formátu, jakým je náš časopis, nelze obsáhnout v plné šíři, protože nešlo jen o odpor vůči válkám a požadavek zásadní společenské změny, ale i prosazování práv menšin a výrazné posuny v kulturní oblasti.

Téma tedy začínáme stručným chronologickým přehledem hlavních událostí, které přinesl rok 1968 a které mu bezprostředně předcházely a utvářely jeho kontext. V příspěvku Vadima Damiera, k jehož historickým studiím a esejům se často obracíme, najdeme odpověď na to, kde se vlastně vzalo hnutí šedesátých let a v co se transformovalo v následujících desetiletích.

Do dění ve Francii, s kterým je rok 1968 asi nejčastěji spojován, nás uvede rozhovor filozofa Jeana-Paula Sartra s anarchistou Danielem Cohn-Benditem, uveřejněný v květnu toho roku, tedy v době střetů radikálních studentů se státní mocí. Nelehkou situaci, v níž se francouzské anarchistické hnutí ocitlo v důsledku roztržek, ke kterým došlo v padesátých letech, a jeho roli při Pařížském máji 1968 přibližuje překlad kapitoly z historické práce francouzského anarchisty Alexandra Skirdy. Zabývá se rovněž tím, jak májové události ovlivnily vývoj hnutí v následujících letech. A o tom, jak Paříž vzpomínala na padesát let staré události během letošního Prvního máje, vypráví členové Anarchistické federace, kteří se v tento den do francouzské metropole vypravili, aby okusili pocit z masovějšího protestu, než jsou ty u nás, a také trochu slzného plynu, kterým francouzská policie opravdu nešetřila.

Dále si můžete přečíst poněkud optimisticky laděný článek Petra Rjabova o vývoji anarchistického hnutí po roce 1968, popis studentských protestů v Polsku, kterému tehdy vládla Polská sjednocená dělnická strana, či esej o krvavém potlačení studentských nepokojů v tehdejším Mexiku z pera historika a politologa Adolfa Gillyho. Československou zkušenost reflektuje Peter Heumos ve studii o aktivitách pracujících na úrovni podniků a dobový článek Situacionistické internacionály o pražském jaru 1968.

Jelikož hlavní téma zabírá většinu prostoru časopisu, zbylo místo už jen na historické ohlédnutí za kořeny machnovského hnutí na Ukrajině, které nepřišlo až s Nestorem Machnem, ale vzniklo na základě dlouhého boje proti samoděržaví, carismu a místním statkářům. V rubrice Anarchistické federace vás seznámíme s průběhem jarního sjezdu, se setkáním se zástupci sesterských federací v Aténách a s knižními novinkami, které naše nakladatelství připravilo na letošní Anarchistický festival knihy. O něm přinášíme navíc obsáhlou reportáž, stejně jako o průběhu letošního Prvního máje a o akcích antiautoritářského hnutí v uplynulých měsících, kde vyniká zejména popis blokády dolu Bílina v rámci Klimakempu 2018.

A nakonec si můžete přečíst texty, které se objevily v posledních pěti měsících v nástěnných novinách A3 a jsou věnovány tématům autoritářského socialismu, vojenské agrese Turecka na severu Sýrie, obrany komuny ZAD ve Francii, dvouštěho výročí narození Karla Marxe a fotbalu. A na úplný závěr nabízíme recenze na různé publikace, tentokrát se seznámíte s *Filozofií nerovnosti* Nikolaje A. Berdajeva, druhým číslem feministického časopisu *Drzost*, plzeňským punkovým zinem *Kawakamiho rýže*, knihou o historii českých fanzinů *Křičím: „To jsem já.“* či s českou mutací německého radikálně levicového časopisu *Ulice z cukru*.

Přejeme inspirativní čtení.

ENGLISH SUMMARY

The summer issue of the anarchist review *Existence* is dedicated to the 50th anniversary of the revolutionary events of 1968. Traditionally, in the Czech Republic this year is remembered in connection with the invasion of the Warsaw Pact armies; little attention, however, is given to what preceded this invasion, what the reform process was all about and what were the consequences of the fact that it was actually a reform from above. The year 1968 shook the whole world; therefore, it would be a pity not to use this round anniversary to take a look at the events of that period. It is an opportunity to find out what was going on in other countries and what was the long-term impact of these events, whether seen from the perspective of social transformation, the development of social movements and the effect they had on the anarchist theory and practice.

We introduce the topic by presenting a brief chronological survey of the main events that occurred in 1968 and before. The piece by V. Damier deals with the question of how the movement of the 1960s actually came about and how it changed shape in the following decades. An insight into what was going on in France is provided by an interview of J.-P. Sartre with the anarchist D. Cohn-Bendit which was published in May 1968, i.e. at the very moment of the clashes between radical students and the state authority. The precarious situation in which the French anarchist movement was stranded following the quarrels of the 1950s, as well as its role in the May events of 1968, is the topic of the chapter selected from a historical work by French anarchist A. Skirda. It also deals with how the May events affected the movement afterwards. And the members of the Anarchist Federation who made a trip to Paris on this year's May Day will tell us about how the French capital remembers these fifty-year old events these days. Furthermore, you can read an optimistic article by P. Ryabov about the evolution of the anarchist movement after 1968, a report about the protests in Poland, then governed by the Polish United Workers' Party, and an essay by the historian and political scientist A. Gilly about the violent suppression of student strifes in Mexico. The Czechoslovak experience is captured by P. Heumos's study about the activities of working people in factories and a contemporary article by the Situationist International about the Prague Spring 1968.

As the main topic occupies much of the issue, there is only place left for a retrospective text about the roots of the Makhnovist movement in Ukraine which, rather than being initiated by Nestor Makhno himself, was the product of a long-lasting struggle against the Tsarist autocracy and the power of local landowners. The Anarchist Federation reports about its Spring congress, the meeting with the representatives of affiliated federations in Athens and new books prepared by our publishing house for this year's Anarchist Book Festival. This event is also covered by a long reportage; other texts deal with this year's May Day celebration and other campaigns of the antiauthoritarian movement, especially the blockade of the Bílina mine which took place within the purview of Klimakemp 2018. To conclude, you can read texts published in the wall newspaper A3, as well as reviews.

SVOBODU PRO SALIHA MUSLIMA!

V neděli 25. února česká policie zadržela na základě žádosti Turecka a tamější sekce Interpolu bývalého spolupředsedu kurdské Sjednocené demokratické strany (PYD) Saliha Muslima. Turecko proti němu vzneslo obvinění z terorismu, stejně jako vůči dalším desítkám lidí spojených s kurdským bojem za nezávislost a milicemi YPG, potažmo YPJ. Ty totiž turecký autoritářský režim pokládá za součást Kurdské strany pracujících (PKK), již označuje za teroristickou.

Protože bylo možné, že český stát bude chtít Muslima vydat na základě oficiální žádosti do Turecka, kde mu hrozí drakonické tresty za vykonstruované zločiny, hned na druhý den, úterý šestadvacátého, se do Prahy vydali převážně němečtí Kurdové proti stíhání bývalého spolupředsedy PYD protestovat. V tom je podpořila i menší skupina místních antifašistů a antiautoritářů.

Samotná akce začala poměrně neočekávaně před Obvodním soudem pro Prahu 1 na Ovocném trhu po desáté hodině dopoledne. Na místo dorazilo asi sto padesát protestujících vybavených několika transparenty, mnoha vlajkami Kurdistánu, PYD i například v Německu zakázanými symboly milic YPG. Kurdové se postarali o hromové skandování různých hesel zaměřených proti tureckému autokratovi Erdoganovi či vyzývajících k osvobození Saliha Muslima.

Po několika projevech se dav vydal i přes tuhý mráz na pochod ulicemi Prahy. I když jej doprovázela policie včetně dodávky s těžkooděnci, průvod prošel bez problému za téměř neustálého skandování a s vlajícími vlajkami přes Štefánikův most a následně na Letnou k ministerstvu vnitra.

Demonstranti obklopili bariéry chránící vstup do budovy a pokračovali ve skandování. Ani přes zimu neztrácela dynamická a energií nabitá atmosféra na síle, a tak se část lidí po skončení akce vydala ještě k ministerstvu spravedlnosti. Náměstek ministra Petr Jäger sice byl ochotný během odpoledne s protestujícími jednat, sdělil jim ale pouze, že s Muslimem proběhne následující den s největší pravděpodobností soud, který rozhodne o jeho případném vzetí do vazby. (-JD-)

SALIH MUSLIM PŘED SOUDEM

I v úterý 27. února dopoledne pokračovali Kurdové a jejich přátelé v solidárních protestech proti neoprávněné represi vůči bývalému předsedovi Sjednocené demokratické strany (PYD) Salihu Muslimovi, vedené českým státem na přání protofašistického tureckého režimu.

V deset hodin ráno se více než 100 lidí shromáždilo před budovou Městského soudu v Praze ve Spálené ulici. Demonstraci organizovali Kurdové a Kurdky z tuzemska i ze zahraničí, na akci svolávala také Iniciativa Ne rasismu!. Akci dorazili podpořit i členové a členky Anarchistické federace.

Ačkoliv v dopoledních hodinách panovala krutá zima, na místě vládla energická atmosféra a už z dálky bylo slyšet nepřetržité skandování hesel v různých jazycích – ať už na podporu samotného Saliha Muslima, hesel oslavujících odpor kurdských jednotek YPG a YPJ nebo vyjadřujících solidaritu s městem Afrín, na které právě v těch chvílích útočila turecká armáda. Na místě jsou k vidění převážně vlajky kurdských organizací a jednotek YPG/YPJ, ale i Antifašistické akce nebo černo-rudá vlajka anarchistů.

Přehled veřejných aktivit širšího antiautoritářského hnutí za období od uzávěrky předešlého čísla Existence. Ne všechny akce jsme navštívili, některé reporty jsou proto zprostředkované podle informací uvedených na webech antiautoritářských skupin a projektů.

Okolo půl jedenácté z nedaleko zaparkovaného policejního auta vyskakují těžkooděnci s nasazenými přilbami a vytaženými obuškami, takže nejspíš brzy dorazí kolona se zadrženým politikem.

Ve chvíli, kdy je z dálky slyšet zvuk policejních houkaček, těžkooděnci vrazí do davu, aby vytvořili průjezd blížícím se autům. Poměrně nevybíravým způsobem přítomné odstraňují na stranu, mávají teleskopickými obuškami a vykřikují cosi o „opakovaných výzvách“. Přítomní ale nemají zájem situaci eskalovat, takže kromě pár modřin a škrábanců se nikomu nic vážnějšího nestalo a strkanice s fyzly neměla pro nikoho žádné závažnější následky.

Kolona se zadrženým politikem rychle projede do otevřených vrat městského soudu a policejní divadlo pro dnešek končí. Muži zákona se vrací zpátky do dodávky (což chápeme, protože teplota venku se pohybuje okolo 10 stupňů pod nulou) a my netrpělivě čekáme na verdikt soudu.

Čekání vyplňuje nepřetržitě a hlasitě skandování a zpěv písní. Zhruba o půl hodiny později dav zachvátí nadšení – lidé jásají, tancují a pláčou radostí. Dozvídáme se, že městský soud Saliha Muslima prozatím „propustil“ na „svobodu“ (řízení o extradici do Turecka bude ale dál pokračovat, zákon je zákon).

Kromě tance a skákání se můžou přítomní zahřát také teplým čajem, který je na místě k dispozici. Nepopsatelnou radost vyrazí samozřejmě poslat do mezí zákona fyzlové, kteří si stěžují, že na plot, který se před budovou soudu nachází, věší transparenty, ale to nám už náladu nezkazí.

O chvíli později Saliha Muslima (tentokrát už bez pout na rukou) odváží kolona z budovy soudu pryč.

Okolo dvanácté se (už značně promrzlí) vydáváme do tepla. Dnešek přinesl částečné vítězství, nikoliv však výhru. Policie opět dokázala, že jenom „plní rozkazy“ a „dodržuje zákony“, ať už jsou jakékoliv a sebesthorší. Po bok našich kurdských přátel se postavíme při každé další akci, ke které dojde. Naši zbraní je solidarita. Salih Muslim není sám! Nikdo není svobodný, dokud nejsme svobodní všichni. (-JD-)

ŽENY NA HRAD!

Mezinárodní den žen si 8. března připomněly asi dvě stovky lidí během demonstrace nazvané „Ženy na hrad!“. Její název přinášel hned dvě sdělení, jednak směr pochodu, a potom konstatování, že tento svět je stále dominantně ovládan a řízen muži bez větších ohledů na zbývající polovinu populace. Pražská demonstrace byla součástí celosvětového akčního dne, během kterého se konaly v různých částech světa ženské protesty a stávky, které se snažily přitáhnout pozornost k rozdílům v platovém ohodnocení žen a mužů, domácímu násilí či různým formám diskriminace na základě pohlaví.

Osmý březen byl vhodným datem i vzhledem k tomu, že ten den na Pražském hradě probíhala inaugurace prezidenta Miloše Zemana, který, jak se vyjádřila v projevu jedna z organizátorek demonstrace, „ve svých projevech systematicky ponižuje ženy a občanské aktivisty“.

Za doprovodu rytmů samba bandu a s transparentem „Ženy na hrad! 8. března. Prague Women's March“ v čele se kolem čtvrté vydali přítomní na pochod. Nad jejich hlavami byly k vidění spousty cedulí s hesly proti sexismu, konzervativním snahám omezovat práva žen či vyjadřující solidaritu s polskými ženami. Po hodině dorazil dav na Hradčanské náměstí. Tam mimo jiné zazněl proslov

spoluorganizujícího uskupení španělských migrantů a migrantek Asamblea Abierta Praga, ve kterém upozorňovali na sexuální násilí, umlčování žen a nezodpovědnou politiku, která vede k pustošení země.

Nakonec snad jen poznámku, že i když se jedno ze skandovaných hesel „Na Hrad ženu, chceme změnu!“ dobře rýmuje, změna pohlaví hradního vládce skutečnou změnu nepřinese, podobně jako Afroameričanům v USA nic nepřineslo zvolení prvního nebělošského prezidenta. (-BJ-)

FOTBAL PROTI TURISMU

V neděli 11. března se v centru Prahy sešlo několik desítek lidí, aby formou sportovního happeningu upozornili na požadavek omezení turismu, který zvyšuje ceny a vytlačuje obyvatele z centra hlavního města.

„Je to akce zaměřená také proti Magistrátu hlavního města Prahy a radnici Prahy 1. Potažmo proti tomu, jak hospodaří se svým majetkem a zachází s obyvateli centra, kterých je zhruba tolik, kolik je prstů na obou rukách... Zatímco domy v centru chátrají a čekají, až se z nich stanou developerské projekty, hotely nebo nákupní centra, lidé se stěhují do paneláků na Čerňák. Vyprázdněné centrum působí spíš jako divadelní kulisy než jako město pro život,“ stálo mimo jiné v letáčích, které se rozdávaly kolemjdoucím. Kritice se nevyhnula ani platforma Airbnb, která prohlubuje gentrifikaci městských center. Vedle jejího zákazu organizátoři požadovali znovunabytí bytů a obchodů do majetku města, zavedení regulovaného nájmu a vytvoření sociálního bydlení v centru nebo legalizaci squattingu a investice do lokální kultury.

V jedné z uliček pod Václavským náměstím, V Kotcích, pak před polednem organizátoři akce postavili dvě branky a dva týmy se pod heslem „Fotbal proti turismu“ pustily za doprovodu bubeníků a bubenic, fanoušků a dalších přihlížejících do přátelského exhibičního mače. (-BJ-)

PRO AFRÍN

Turecká armáda a Tureckem podporované džihádistické milice pokračují v útoku na kurdský kanton Afrín. Kurdské komunity a jejich spojenci se mobilizují na podporu po celém světě. Narychlo svolaná solidární demonstrace proběhla v pondělí 12. března také v Praze.

Na Loretánském náměstí před budovou ministerstva zahraničních věcí se při té příležitosti sešlo několik desítek lidí, aby společně odsoudili nevyprovokovaný útok Turecka. Demonstraci uspořádali Iniciativa Ne rasismu!, Mladí zelení, Socialistická solidarita a pražská pobočka prokurdské turecké Lidové demokratické strany (jejíž členové a členky v poslední době v Turecku čelí nebývalé vlně represí), a to v reakci na informaci, že turečtí okupanti se nacházejí již pouze dva kilometry od města a hrozí etnické čistky a masakr civilního obyvatelstva.

Akce začala v pět odpoledne, kdy byl nejprve přečten otevřený dopis, jehož adresáty byli ministr spravedlnosti Robert Pelikán a ministr zahraničních věcí Martin Stropnický. Následně zazněl projev zástupce přítomných Kurdů, projev Mladých zelených a výzva kurdských žen k mezinárodní solidaritě. Proslovy byly prokládány skandováním hesel v kurdštině a češtině.

Po ukončení akce se účastníci vydali s vlajkami YPG a YPJ nad hlavami spontánně před nedalekou tureckou ambasádou. Potěšilo nás, že nám několik projíždějících řidičů vyjádřilo podporu troubením a máváním. Před ambasádou už na nás čekala policie, ale kromě folkloru v podobě náhodného legitimování účastníků k žádnému konfliktu nedošlo. Stojí za to podotknout, že přítomní strážci zákona byli mírně zaskočení faktem, že dorazivší demonstrace nemá oficiálního organizátora, a podívovali se, že jsme „sem fakt jako sami přišli od toho Černínského paláce, jo?“. Vzhledem k tomu, že účast na neohlášeném shromáždění naštěstí není ani přestupek, můžeme tento způsob „organizování“ akcí pouze doporučit.

Na místě se ještě chvíli hlasitě skandovalo a zazněl projev zástupce Anarchistické federace – Praha. V něm mimo jiné zdůraznil, že turecký prezident Erdoğan „cítí moc dobře, že Západ v něm potřebuje spojení, aby mohl držet business as usual i v situaci, kdy se z mezinárodní politiky stává čím dál násilnější chaos. Proto je silný a neměli bychom si ani v nejmenším dělat iluze - s tím, jak

Turecko upaluje vstříc fašismu, si musíme přiznat, že je všeho schopné.

Budme realisté, ale nevzdávejme se. Budoucnost je jako vždycky nenapsaná a nikdo neví, co všechno se vlastně může stát. I proto se přidejme k velkému a správnému boji Kurdů a přenesme ozvěny utrpení Afrínu do našich měst, ať je slyší místní mocní. I když jsme skeptičtí k jakékoli státní moci, je jasné, že bez tlaku na představitele státu a mezinárodní organizace není možné Afrín zachránit. Proto budme pragmatičtí. I když jsme si takovou půdu pro boj nevybrali, můžeme na ní vyhrát.“ (AF-PRAHA)

DEN SOLIDARITY

Po výzvě k vyjádření solidarity s perzekvovanými ruskými anarchisty se i u nás při příležitosti spektakulárního prezidentských voleb v Rusku sešli 18. března v Praze a Brně anarchisté a anarchistky. Dali tak najevo solidaritu s kamarády, kteří čelí ostrým represím, falešným obviněním a mučení ze strany Putinova nacionalistického a autoritářského režimu.

Akce organizovaná AF-Praha byla komornější, zato obsadila plácek přímo u fronty několika set lidí čekajících v třeskuté zimě v Rusku sešli 18. března v Praze a Brně anarchisté a anarchistky. Dali tak najevo solidaritu s kamarády, kteří čelí ostrým represím, falešným obviněním a mučení ze strany Putinova nacionalistického a autoritářského režimu. Akce organizovaná AF-Praha byla komornější, zato obsadila plácek přímo u fronty několika set lidí čekajících v třeskuté zimě v Rusku sešli 18. března v Praze a Brně anarchisté a anarchistky. Dali tak najevo solidaritu s kamarády, kteří čelí ostrým represím, falešným obviněním a mučení ze strany Putinova nacionalistického a autoritářského režimu.

U brněnského ruského konzulátu se sešlo asi třicet lidí na protestu svolaném Prázdnými trůny, kolektivem Sdružený a spřízněnými jednotlivci. Na místě zaznělo několik projevů o represích v Rusku, ale i o anarchistických ideálech obecně, a mezi ruské voliče se šířily informace o případech pronásledovaných anarchistů. Někteří z kolemjdoucích akcí podpořili podpisem otevřených dopisů politickým a úředním představitelům z Česka i Ruska. Sdělení protestujících bylo zřejmé nejenom z piketů s různými anarchistickými a protiputinovskými hesly, ale i z hudební vložky složené mimo jiné ze songů kapel Moscow Death Brigade, What We Feel nebo Brigadir.

Další solidární akcí u nás bylo zveřejnění informací o nejnovější kauze ruských anarchistů v klubu Modrý trpaslík v České Třebové.

Ve světě proběhly solidární akce v nečekaně velkém počtu – například v Berlíně, Bernu, Sydney, Barceloně, Hamburku, Greifswaldu, Minsku, Brestu, ve Stockholmu, v Lipsku nebo v Helsinkách. Tam u ruského velvyslanectví protestovalo kolem padesáti lidí s černými vlajkami, transparenty a pikety. (AF-Praha)

PROLOMIT TICHU

Ve čtvrtek 29. března vyšla s jarním sluncem nad hlavou do ulic početná demonstrace na podporu Kurdů v Afrínu, který nyní okupuje turecká armáda. Akcí „Prolomit ticho: pochod proti turecké agresi v Afrínu“ svolala Iniciativa Ne rasismu!. Začínalo se na náměstí Republiky, kde se shromáždilo přibližně tři sta lidí s megafony, hudebními nástroji a vlajkami kurdské odbojové skupiny YPG. Akce se účastnili také anarchisté a anarchistky a Anarchistická federace vydala den před akcí tematicky zaměřené číslo nástěnných novin A3.

V úvodu zazněly dobře ozvučené proslovy ve třech různých jazycích, včetně projevu pořádající skupiny. Přítomní měli také možnost odeslat dopis, který se obracelel na Ministerstvo zahraničních věcí České republiky s požadavkem odsouzení turecké agrese na severu Sýrie, a to už z prostého důvodu, že ČR je v jedné vojenské alianci právě s tímto agresorem. Poté se lidé shromáždili za transparentem „Solidarity with Rojava“ a vydali se ulicemi centra Prahy.

Během několika zastávek měli účastníci možnost hlučně vyjádřit rozhořčení nad (ne)konáním (papírově) levicových stran v parlamentu, které se přičinily, aby se na pořad jednání nedostalo právě téma turecké agrese v Afrínu, čímž vlastně okupující armádě a tureckému autokratu Erdoğanovi mlčky vyjádřily podporu. Před Lidovým domem, sídlem ČSSD, spontánně vystoupil také jeden z řadových členů této strany, který řekl, že v řadách ČSSD jsou lidé

odsuzující turecké vojenské tažení proti Kurdům na obou stranách turecké hranice. Další zastávka se udělala nedaleko sídla KSČM, strany, v jejímž ideovém směřování by se průsečíky s pokrokovou levicí hledaly jen velmi těžko.

Protestní pochod byl zakončen na Jungmannově náměstí, kde promluvili a přítomným za podporu poděkovali zástupci Kurdů žijících v ČR. Atmosféra na akci byla velmi dobrá i přesto, že byla pod neustálým dohledem tajných. Jejich kamerami se ale nikdo nenechal rušit, a tak se mohlo dostat do světa to nejdůležitější poselství: Ať žije mezinárodní solidarita! (-JAK-)

ODPADLEDNE A JEČEL

Sobotní odpoledne 7. dubna svým slunečným počasím přímo vyzývalo k procházce. Pokud jste se ten den procházeli v Plzni, mohli jste to vzít podél Radbuzy a skončit na Papírně, kde od tří odpoledne začal benefiční festival s dětsky hravým názvem Odpadledne a Ječel.

Tato benefiční akce iniciovaná jedním místním tetovacím studiem si dala za cíl finančně podpořit dvě aktivity. Tou první je Handipet Rescue, útočiště pro handicapované, nemocné, týrané a opuštěné psy a kočky, nacházející se v rodinném domku mezi Mělníkem a Prahou. Tou druhou je kolektiv Resurp crew, o kterém jste mohli slyšet v souvislosti s obsazením objektu Šatovka v pražském Šareckém údolí, k němuž došlo začátkem února. Členové a členky Resurp crew tehdy odolávali v mrazivém počasí několik dní na střeše budovy policejní snaze o jejich odstranění, aby mohl objekt, jenž se nachází ve vlastnictví městského obvodu Praha 6, dál „vesele“ chátrat. Následně čelili soudnímu řízení, proti jehož rozsudku se odvolali.

Užívání si sluníčka na lavičkách mohli návštěvníci plzeňské benefice kombinovat s posezením uvnitř Papírny, kde za zvuku tetovacích strojů probíhal workshop sítotisku v podání Punx23 nebo se tu dalo zalistovat v publikacích od Nakladatelství Anarchistické federace, popřípadě si je rovnou pořídit, stejně jako materiály z distra vydavatele místního punkového plátku *Rawzin*. K dispozici bylo také čerstvé číslo dalšího plzeňského zinu *Kawakamiho rýže*. Někdo si krátí chvíli obdivováním práce tatérů a tatérek, jiní zase sledování dokumentů o počátcích tekno scény v Česku či o demonstراتivních squaterských akcích v Praze.

Po osmé hodině večer přehlušila vrtnění strojů živá hudba. Hudební program odstartovala znojemská skupina Rozruch následovaná kapelami Dis-k47, Jack Prescott, Vole, GhettoBlast, Ficken Leben a Mrnbdy. Bylo skvělé, že se nakonec organizačně spojily dva na tento den plánované koncerty a netříštily se tak zbytečné síly.

Benefit splnil svůj účel, vybralo se dohromady 48 tisíc, z čehož víc než dvě třetiny byly příspěvkem od přítomných tatérů, kteří se vzdali honoráře ve prospěch výše uvedených aktivit. Na Handipet Rescue putovalo 36 tisíc a Resurp crew si odvezla 12 tisíc. Tento úspěch byl hned motivací k tomu začít plánovat další takovou akci na letošní podzim. (AF-PLZEŇ)

NAŠE DĚLOHY V RESTITUCI NEDOSTANETE

V sobotu 7. dubna prošlo centrem Prahy asi 4000 odpůrců potratů v tradičním pochodu, který kombinuje katolické zpátečnictví a nacionalistický sentiment. Jako obvykle se tato konzervativní přehlídka neobešla bez odezvy svobodomyšlných jedinců. Těch se sešlo několik desítek s velkým žlutým transparentem „Stát. Národ. Patriarchát. Sračka“ a cedulemi, na nichž stálo např. „Buď queer“, „Bůh je trans“, „Legální potrat = jediný bezpečný potrat“, „Josef, Bůh a Maria = polyamorická rodina“ či „Naše dělohy v restituci nedostanete“. Svou akci nazvali Slet čarodějnic a pořádal ho imaginární Institut pro magii a svobodu. Nechyběly letáky k rozdáváním kolemjdoucím i účastníkům Národního pochodu pro život a rodinu, který zaštiťují takové „elity“ jako kardinál Dominik Duka či Miloš Zeman a jehož cílem bylo dle organizátorů „poděkování rodinám, které jediné mohou zvrátit vymírání českého národa“.

Odpoledne pak asi třicet lidí na malou chvíli zablokovalo trasu bigotního pochodu. Antifašistky a antifašisty v čarodějnickém, tj. v černém a s košťaty, z ulice ale vytlačili policejní těžkooděnci, přičemž jednoho z blokádníků zranili. Následně probíhala perlustrace přítomných odpůrců nacionalního a náboženského tmářství, které policajti drželi na místě, dokud konzervativní pochod nedorazil na Václavské náměstí, kde měl končit.

Tam proti jeho protipotratové agitce protestovala další skupina lidí. Někteří vylezli na sochu sv. Václava a vyvěsili transparent s nápisem „Ježíš nám dal svobodu, neberme ji ženám. Život lásce, smrt klerofašismu“. Čtyři z nich policie zajistila a převezla na nedalekou služebnu. U ní pak proběhla menší solidární akce za propuštění zadržovaných. (-BJ-)

SPRING ZINE PARTY

V sobotu 14. dubna se v půdních prostorech Eternie v Praze na Smíchově od tří odpoledne prohnuly stoly pod hromadami zinů a undergroundových publikací na akci nazvané Spring Zine Party.

Se svými výtvary se zde představili autoři a autorky zinů *MaZine-Rie* či *Rawzin*. Premiérově se představila nová čísla zinu *Nespavost* či feministické *Drzosti*. K dostání byla *Kawakamiho rýže*, *Cerelitiada*, *Vyděrač*, skateový *The Humbling Experience* nebo cestovatelský *Vprach cest*. Těch titulů bylo samozřejmě mnohem a mnohem víc a asi je zbytečné všechny vyjmenovávat. Při pohledu na ně si ale člověk rychle uvědomí, že i ve věku internetu a zploštělých jednotlivých tweetů tu stále kvete podzemní tvorba, pro niž je papír relevantní materie.

Vedle mnoha stánků se tu žel jen na chvíli objevil i jeden s tištěnými výstupy historického spolku Zádruha. Nermalou plochu zabíraly publikace z produkce Nakladatelství Anarchistické federace a o pár stolů dál se prezentovalo undergroundové nakladatelství Pravěk. Vedle čistě politických tiskovin tu byly k nalezení ty subkulturálně laděné, literární i čistě artové.

V pohodové atmosféře se odrážely zvuky generované dováděním na U-rampě, a kdo měl hlad či jen chuť, mohl si vybrat z bohaté nabídky chlebičků. Součástí akce byla také sbírka „Czech on Board with Myanmar“, kdy lidé kolem zinu *Myanmar* dávali dohromady použitelné skejtové vybavení na podporu mladé skejtové scény v Barmě.

Jedním ze zajímavých bodů programu Spring Zine Party byla prezentace knihy Miloš Hroch a kol. *Křičím: To jsem já*, která se věnuje vyprávění o historii zinařství napříč různými subkulturami a zájmovými skupinami. A vše bylo ve večerních hodinách zakončeno koncertem kapel Tummo, Ed Rosenthal a Tofar.

Podobné akce jsou vždy přínosem: nejenže se lidé mohou na jednom místě seznámit s bohatstvím zinové tvorby, ale svádí dohromady i jednotlivé autory a autorky. Spokojenost byla i na straně pořadatelů, jak nám potvrdila jedna ze spoluorganizátorek: „Byla to jedna z těch akcí, ze kterých čerpáš energii i několik týdnů potom. Vůbec to jen potvrdilo fakt, že to, co děláme, dává smysl a že DIY kultura a fanziny mají pořád svou budoucnost.“ Další podobné akce se tedy dají očekávat. (-NAF-)

KOLA NA PRAZE 1

Radní na Praze 1 se zcela nepochopitelně rozhodli jít proti trendu měst, která se snaží posílit jiné způsoby dopravy, než je ta automobilová, a tak s platností od 26. dubna zakázali cyklistům vjíždět mezi 10. a 17. hodinou do desítek ulic na svém území. Tento zákaz jen posiluje již tak hlubokou gentrifikaci centra Prahy, z kterého se stává místo vyhrazené především zahraničním turistům a z turistu kapajícími ziskům na úkor ubývajících místních obyvatel.

Na protest proti tomuto rozhodnutí svolal kolektiv Fotbal proti turistismu spolu s Rádiem Tuleň demonstrativní cyklojízdu místy, jichž se zákaz dotýká, a to na den, kdy vešel v platnost. Akce začala na náměstí Václava Havla a zúčastnilo se jí asi 40 cyklistů a cyklistek, někteří měli masku starosty Prahy 1 Oldřicha Lomeckého. V úvodu k přítomným promluvil zástupce sdružení Auto*Mat, které se zabývá propagací dopravy šetrné k přírodě a lidem. Pak se již konala avizovaná cyklojízda, která byla zakončena na prostranství u budovy Národního divadla. (-BJ-)

VĚŽNIČKA PROTI RASISMU

Letošní květnový antirasistický turnaj ve Věžničce u Jihlavy měl podle organizátorů rekordní účast už od pátku (4. května). Na večerní koncert dorazilo třikrát víc lidí, než se čekalo, a ubytovací louka s hřišti pomalu přestává stačit.

Sobotní zápasy provázely jako vždycky přednášky (tentokrát třeba o ženském fotbale nebo o ekoaktivismu v podání organizace

Limity jsme my), veganské jídlo, různé (ne)alkoholické nápoje a intenzivní sluníčko. Týmů se letos sešlo taky dost a kromě prvních míst za kopanou a kostýmy se udělovalo jedno i za nejlepší chuligánku. AF a její sympatizanti vlastní tým neměli, a tak podpořili družstva Salé na Hrad nebo Stereotypy. Kostýmová příprava sklízela obdiv u týmů Cirkus Tragikus, který mezi zápasy provozoval vystoupení včetně věštění osudu z karet a drezúry, nebo Starý vyhynulý kurvy s umělecky pojatými suspensory. Až na drobné lupy, kdy si například jedna z účastnic spletla alkopunka s alkoholem a bylo namístě vyjasnit si pojmy i dojmy, probíhalo všechno bezchybně a celodenní parák končil radostným tancem u stanu DJ's a vystoupením několika kapel. Následovala už tradičně studená noc, jaké zažijete na Vysočině v podstatě celý rok, a o to klidnější neděle.

Nashle na Fotbale proti rasismu ve Věžníčce 2019. (-kv-)

PŘED RYPADLEM, ZA RYPADLEM

V rámci Klimakempu 2018, kterého se zúčastnili i členové a členky Anarchistické federace a spousta dalších antiautoritářů a antiautoritářek, se konala (tak jako minulý rok) přímá akce, při které se několik stovek lidí rozhodlo vniknout do povrchového dolu Bílina a zablokovat tamní infrastrukturu.

Avizovaný akční den začal v ranních hodinách. S kamarádem jsme se pořádně najedli a připravili si svačinu – vzít si do akce dostatek jídla a tekutin, to bylo základní poučení z minulého Klimakempu. Kostru letošní přímé akce tvořily tři „prsty“ (pokud se čtenáři účastnili nějaké koordinované přímé akce, nejspíš ví, o čem je řeč – jde o organizovanou skupinu aktivistů, kteří společně tvoří část akce a sdílejí shodu na postupu například v tom, do jak velké konfrontace s policií jsou ochotni jít a podobně). S kamarádem jsme se přidali do „fialového“ prstu, který se společně se „zlatým“ rozhodl proniknout do dolu Bílina a na čas jeho činnost zablokovat.

Ráno jsme se tedy rozdělili do „fialové“ části nahlášeného pochodu a vydali se na cestu z tábora směrem na hranu dolu. Atmosféra byla skvělá, zpívalo se a skandovalo a bylo jasné, že přímé akce se zúčastní velké množství lidí. Všichni jsme na sobě měli bílé overaly s červeným pruhem (značícím linii, za kterou už těžba nesmí pokračovat) a nastříkané logo Limitů. Při průchodu Loukou u Litvínova jsme mávali obyvatelům, kteří se na tuto nezvyklou promenádu zvědavě dívali z oken – a ti nám ve většině případů mávali také. Osobně jsem se s negativní reakcí od místních obyvatel neseťkal. Zpočátku nebyla policejní přítomnost v okolí pochodu nijak zřejmá – kromě vrčení vrtulníku, který nás monitoroval shora, jsem během první poloviny pochodu nezaznamenal snad ani jednoho uniformovaného policajta. Všechno se změnilo s příchodem k dolu. Před (zatím stále legálním a nahlášeným) vstupem do důlní oblasti jsme byli zaměstnancem Severočeské energetické poučeni o tom, jak se na místě chovat. Byla to poměrně zábavná scénka, protože dotyčný zaměstnanec byl vybaven pouze nepřilíhlým megafonem, a tak aby byli „poučeni“ všichni (včetně zahraničních účastníků), každou jeho větu jsme nahlas opakovali – nejdřív česky, poté anglicky. Znělo to skoro jako modlitba. „Do vyznačené oblasti je vstup přísně zakázán,“ volal do nebes několikasethlavý dav. Amen, chtělo by se dodat. Po odříkání hornické přísahy nás pomocí obřího reproduktoru, připevněného na policejním autě, poučili také muži zákona. Překvapivě, pokud prý překročíme vyznačenou oblast, budou nuceni zasáhnout. Poučení a s bohatým policejním doprovodem se vydáváme dál – na okraj dolu Bílina.

Oproti minulému ročníku, kdy jsme na dno dolu v podstatě v klidu došli, je tu letos jeden velký rozdíl. Policie je připravená. Nebo se aspoň snaží být. Okraj dolu lemují řada těžkooděnců a zaměstnanců důlní sekuritky (kteří jsou rádi, že se konečně můžou cítit důležitě), v dálce jsou k vidění policajti na koních (se kterými se v následujících minutách řada z nás seznámí blíže).

Adrenalin stoupá a s kamarádem se připravujeme na akci – je jasné, že přijde každým okamžikem. A je jasné, že letos to bude o poznání drsnější než minulý rok. Pokud chceme uspět, budeme se přes nasazené policajty muset nějak dostat.

V jeden okamžik se koordinovaně přímo směrem k připraveným policajtům rozběhne několik desítek lidí, v čele davu je fialová vlajka. Je to tu.

„Běžíme!“ houknu na kamaráda a pak už to jde samo. První policajt v čepici. Oběhnu ho. Dva těžkooděnci máchající obušky a snažící se probíhající aktivisty strhnout na zem. Ani nevím jak, ale vyhnu se tonfám létajícím vzduchem a dostávám se i přes ně. A přichází

zatím největší výzva letošního ročníku – kovbojové na koních. Před sebou vidím, jak dost intenzivně mlátí lidi, kteří se snaží mezi nimi proběhnout, a tak měním taktiku a společně s dalšími se rozhodnu mlátičkám na koních utéct na velké kovové trubky, poskládané po mě pravé straně. Ukáže se to jako dobrý nápad, protože útekem na „složité teréni“ jsme setřásli nejen policajty na koních, ale taky většinu těžkooděnců. Přeběhnu potrubí, seskočím na zem a běžím dál. Těžkooděnci řvou, ať „si kurva sednu na zem“, tovíšžejo, frajere, pomyslí si a pokračuju dál (účast na přímých akcích mimochodem doporučuji všem hráčům a hráčkám počítačových her, je to v lecčems podobná činnost, akorát zábavnější). Otevírám flašku s vodou a snažím se co nejvíc napít a namočit si vlasy, protože slunce praží a zprava už se blíží další policajti. Ach jo, je čas pokračovat, i když už jsem na hranici fyzických sil (odhodlání mi nechybí). A máme tu novinku – fízlové na čtyřkolkách. Tohle už je fakt jak z akčního filmu. Vedle běžícího davu aktivistů v overalech přes hrboly skáčou čtyřkolky a jejich řidiči na nás řvou něco o „jménu zákona“. Ignoruju to. Část lidí už nemůže dál, a tak se rozhodnou rozložit velké banner Limity jsme my, co máme s sebou, aspoň to na chvíli zabaví naše „pronásledovatele“. Pokračuju dál.

S otevřenou flaškou v ruce se rozbíhám směrem ke srázu do samotného dolu, kde mě skoro chytil policajt za rukáv. Při úhybném manévru mi vypadává otevřená flaška z ruky, a tak ji nechávám za sebou. Mám ještě dvě. Sklouzávám sráz. Boty už mám plné šterku a písku a plíce mi hoří, naštěstí se ale dostáváme do „úrovně“, kde zatím nejsou žádní policajti, takže máme chvíli na oddech a doplnění tekutin. Do sebe a na sebe otáčím dvoulitrovou lahev s vodou a zjišťuju, že jsem v nastalém zmatku nejspíš ztratil partáka. „Za koňma“ se mnou ještě byl, ale po skluzu o patro níž už ho nikde najít nemůžu. To se holt stává, aspoň bude dřív „venku“ z policejní stanice – uvidíme se večer.

Z „útesu“, který se tyčí za námi, na nás čumí těžkooděnci, kteří ve svých kosmonautských oblecích prudký sráz seběhnout nemůžou. Zjišťujeme, kolik nás je. Počítám tak dvacet lidí. Za chvíli se k nám přidává další skupina, s částí „zlatého“ prstu, který, jak se zdá, z většiny bohužel uvízl už na začátku. V bílých overalech a respiračních maskách poznávám další skupinu kámošů a kámošek, taky ztratili část afinitky, tak se přidávám. Svoláváme rychloplenum – je nás zhruba padesát, fízlové tu budou každou chvíli, většina z nás už nemůže dál, nejbližší „cíl“ je kovová konstrukce s dopravním pásem. Do dalšího levelu se většina z nás už nedostane, rozhodneme se tedy obsadit tento objekt, který se nachází zhruba 50 až 100 metrů od nás. V dálce se blýskají policejní auta, musíme si pospíšet. Rozbíháme se směrem ke kovovému schodům a vybíháme nahoru. Skoro ve stejnou chvíli, kdy se „pohodlně usadíme“ na samém vršku, k nám přibíhají policajti a řadí se pod konstrukci. Deset až dvacet lidí se rozhodlo běžet ještě dál, do dalšího levelu. Koukáme na ně z našeho stanoviště a gratulujeme jim k úspěchu. A potom už přichází jenom nekonečné čekání. Než se fízlové seřadí. Než se rozhodnou jít nahoru. Než přijede velitel zásahu. Než nás spočítají (obzvlášť zábavné). Po hodině (Byla to hodina? Nevím.) se zasahující frajeři rozhodnou k činu a čápnou prvního nebožáka. Po vlastních jít nechce, tak se ho nejdřív pokusí po kovových schodech stáhnout, potom mění taktiku a zkroutí mu ruku za záda, takže se musí postavit a chtít nechť jít sám. Stejná situace čeká i mě – poněkud kostrbatě mě jeden fízl tahá dopředu, druhé dozadu (to budou asi ty legendární chvaty a hmaty), ve výsledku s nimi teda nedobrovolně sejdu schody až dolů, kde začíná papírování. Většina účastníků se nechce nechat legitimovat, takže fízlům všechno trvá ještě tak trikrát dýl. Po patřičném sepsání všech protokolů dostaneme každý na ruku pásku s číslem – je to trochu jako na koncertě. Na všechno kromě policajtů dohlíží i příslušníci důlní sekuritky, kteří se na zajištění aktivisty snaží řvát „mlčte“ a „ruce na ramena“ (policajti se rozhodli, že z nás udělají „vláček“), ale nikdo je moc neposlouchá.

A po dalším čekání nás konečně naloží do vypůjčených terénních automobilů. Nálada je pořád skvělá, zpíváme si, povídáme si a na přítomné policajty tak nějak kašlem. Je nám jasné, že to bude ještě dlouhý den.

Nudu náhle přeruší překvapivá akce – jeden z účastníků se po zadržení dal na úprk – fízlům oznámil, že potřebuje na záchod a ve vhodnou chvíli vzal nohy na ramena. Následovala naprosto úžasná podívaná, připomínající starou grotesku. Aktivista v bílém overalu se nevídanou rychlostí rozběhne do kopce, za ním v trochu nepraktickém policejním brnění utíká spousta zuřících fízlů a překvapených zaměstnanců důlní sekuritky. Aktivista utíká, policisté přes sebe navzájem zakopávají a kutálí se v prachu. My ostatní, kteří na

něco podobného „nemáme koule“, alespoň z dálky sportovci z našeho týmu fandíme. Aktivista doběhl až na samý okraj lomu (kde kromě vysmátých dělníků čekala bohužel i spousta fyzlů), a rozhodl se změnit směr. Vydal se zase zpátky, tedy přímo z kopce, do středu lomu. Tímto fikaným manévrem setřásá další supící muže zákona a sekuritáky, přebíhá rovnou plochu, dělicí jeden sráz od dalšího, podbíhá dopravní pás a potom mizí za hranou další úrovně dolu.

Aktivisté a aktivistky, dělníci i spousta zaměstnanců sekuritky se popadají za břicho; byla to úžasná podívaná. Celkový dojem kazí pozdější zjištění, že fyzlové našemu sprinterovi při dopadení zlomili dvě žebra a odmítli mu poskytnout lékařskou pomoc.

Po tomhle divadle už následovala jenom klasická nekonečná nuda. Po vyvezení z dolu focení, potom naložení do autobusu (vkusně ozdobeného samolepkami Ortel a „Tahle země je naše“ s přeškrtnutou měšitou) a odvoz na policejní stanici. Další čekání. Policajti netuší, co dělat s desítkami lidí, co se odmítají legitimovat, mají prsty zalepené vteřinákem a nechťejí vypovídat. Postupně nás ale stejně všechny pouštějí (vyhrožování zadržením na 24 hodin se ukázalo jako blafování, stejně jako výhrůžky odvezením na identifikaci do Prahy – ponaučení z letošního Klimakempu je stát si prostě za svým a důsledně trvat na nespolepřáci, policie je, zdá se, bezradná). Venku na nás už čeká výborná polévka a kamarádi.

Na tomto místě bych chtěl poděkovat všem, bez kterých by se Klimakemp neobešel, ale jejichž práce pak v médiích není vidět. Všem, kteří pomáhali v kuchyni, zajišťovali právní pomoc, řidičkám a řidičům, kteří nás vozili zpátky do tábora.

Letošní Klimakemp byl alespoň jednou tak velký než ten loňský. Doufáme, že příští rok nás bude ještě jednou tolik. Ekologická přímá akce má v našich končinách potenciál a skýtá prostor i pro širší antiautoritářské hnutí. Spousta lidí se na Klimakempu vůbec poprvé zapojila do občanské neposlušnosti a dostala příležitost si vyzkoušet, že politiku je možné dělat i „jinak“. Spousta lidí se při letošním přímé akci dostala poprvé do kontaktu s policií a přímým způsobem rozhodování. Hnutí proti fosilním palivům, které okolo Klimakempu postupně roste, tak může časem ovlivnit i další boje za spravedlivější svět. Pro anarchisty je to zároveň příležitost přejít od teoretizování k činům. Limity jsme my je perspektivní organizace a příští Klimakemp velká příležitost. Proto na závěr vyzývám všechny čtenáře, aby činnost Limitů podpořili buď finančně, nebo osobním zapojením. (-D-)

ILEGÁLNÍ ZÁVOD

Ve čtvrtek 19. července se odpoledne v Praze na náměstí Republiky sešlo zhruba sto cyklistů a cyklistek na protest proti zákazu vjezdu kol na pěší zóny na Praze 1. Akce navazovala na protest z konce dubna. Stejně jako předtím akci svolaly iniciativa Fotbal proti turismu a Radio Tuleň, tentokrát se jednalo o recesistický cyklistický závod, jehož trasa vedla centrem Prahy. Šlo o reakci na skutečnost, že Technická správa komunikací v těchto místech vyznačila zákazy bílými čarami a symboly přeškrtnutých kol s časem 10 až 17 hodin, kdy zákaz platí. Účastníci závodu si označili jízdní kola bílými pruhy a od pořadatelů dostali čísla. Cílem závodu bylo urazit trasu, která končila na Jungmannově náměstí, co možná nejpomaleji. Vítěz závodu s číslem 25, který projel cílem jako poslední, pak obdržel od organizátorů sladkou odměnu – dort s přeškrtnutým kolem. (-BJ-)

BENEFICE, PŘEDNÁŠKY, PROMÍTÁNÍ...

Vedle výše (či jinde v této *Existenci*) zmíněných proběhly od uzávěrky minulého čísla ještě další akce, a to především osvětového charakteru. Jako obvykle jsme se pokusili o jejich přehled, i když s vědomím toho, že nejde zdaleka o všechny:

Přednášky, workshopy, diskuse...: Bosna: pod praporem džihádů (6. 3., Praha); Marek Šindelka na Klinice (9. 3., Praha); MDŽ 2018 – Sebeobrana pro ženy (10. 3., Liberec); Krize mužství, nebo krize systému? (12. 3., Praha); Erdoğan a kurdská autonomie (16. 3., Praha); O prospěšnosti a škodlivosti genetiky pre Rómov (20. 3., Praha); Šicí kroužek (21. 3., Praha); Kritické gesto v souřadnicích ne/způsobivosti (3. 4., Praha); Mediální komunikace (jinak) (5. 4., Praha); Akce proti neonacistickému festivalu v Ostritz (5. 4., Praha); Existenční večírek na téma „reakční rejdy“ (11. 4., Praha); Praha Tattoo Circus (12.–14. 4., Praha); Jak na sociální síť? Co třeba Twitter? (12. 4., Praha); Romové v osidlech Romů (17. 4., Praha);

Podivuhodný případ Anneliese Kohlmann: Queer touha v holocaustu (17. 4., Praha); Úvod do historie zapatistického boje (24. 4., Praha); Edward Carpenter (1844–1929): Queer, socialismus a umění (30. 4., Praha); Dopisy zapatistickým a anarchistickým vězňům v Mexiku (8. 5., Praha); Hořící země – Syřané v revoluci a válce (17. 5., Praha); Petr Gelderloos: Selhání nenásilí (21. 5., Praha); „Síť“: represe proti anarchistům a antifašistům v Rusku a teroristická obvinění (22. 5., Brno); Šestá deklarace z Lakandonské džungle a autonomní město Tila (22. 5., Praha); Listy z gasthausu – grafický punk v pohraničí (24. 5., Praha); Polská víza: od neregulérní práce k vykořisťování (5. 6., Praha); Linux workshop (9. 6., Praha); Lepší budoucnost pro všechny: Moby na protesty v Salcburku (9. 6., Praha); Mexický večer (12. 6., Praha); Zapatisté z Chiapasu a Strana Černých panterů ze Spojených států (29. 5., Praha); Solidarity vs. developmentalist illusions in Central Europe (18. 7., Praha).

Benefiční akce (koncert, večer, bazary...): 10. 3. pro Food not Bombs (Praha), 10. 3. na autonomní sociální centrum Klinika (Praha); 31. 3. na 11. Fotbal proti rasismu (Jihlava); 6. 4. na Anarchistický festival knihy (Praha); 7. 4. pro pražskou solidární síť SOL!S (Praha); 21. 4. na Fousky, z.s. (Plzeň); 21. 4. pro kolektiv Techno pro všechny (Praha); 22. 4. pro Jako doma (Praha); 26. 4. pro Limity jsme my (Ostrava); 27. 4. na podporu kurdského Afrínu (Praha); 28. 4. na Anarchistický festival knihy (Praha); 26. 5. na podporu ZAD (Praha); 31. 5. pro Anarchistický černý kříž (Praha); 1. 6. pro Anarchistický černý kříž (Olomouc); 6. 6. na Klimakemp 2018 (Praha); 9. 6. na časopis Ulice z cukru (Praha); 9. 6. pro Limity jsme my (České Budějovice); 16. 6. na promítačku do infoshopu Salé (Praha); 19. 6. na Alt*Pride (Praha); 23. 6. pro Iniciativu Ne rasismu! (Praha); 31. 7. pro Jako doma (Praha).

Ostatní akce: Více než 24 promítacích večerů v Praze. DIY Zine fest 2018, který se konal 25. 5. v Olomouci a jehož součástí bylo vystoupení vícero kapel. Tradiční turnaj Love Football Hate Rasism, jenž proběhl 9. 6. v Praze mezi strahovskými koleji. V Ústí nad Labem se konal 27. 6. komunitní hudební večer v ubytovně Klíšská nazvaný „Na ulici nepujdemel“. Kolektiv Sdílené domy uspořádal přednáškové turné, na němž se promítal film To je náš dům, a to v Brně (13. 4.), Plzni (18. 4.), Ostravě (20. 4.), Praze (2. 5.) a v Liberci (3. 5.). Další přednáškové a mobilizační turné pořádala v mnoha městech před letošním Klimakempem iniciativa Limity jsme my. Pravidelné či příležitostné rozdávání jídla potřebným kolektivem anarchistické iniciativy FNB v Praze, Plzni, Ústí nad Labem, Karlových Varech, Hradci Králové, Liberci, Pardubicích, Vysokém Mýtě, Českých Budějovicích, Frýdku-Místku, Ostravě, Olomouci, České Lípě, Brně a dalších městech. Společné veganské večery a další program v infocentru Salé. Různé kulturní, komunitní a osvětové akce konané v prostorách pražské Kliniky, včetně pravidelných jazykových kurzů a veřejných plén. Stejně tak v nově otevřeném spřáteleném prostoru D-zóna. Tady byl navíc 4. 7. otevřen Rudý antikvariát. Mnohé akce propagující veganství a zasazující se za práva zvířat, například brněnský VeganFest, který se konal v první polovině března, či červnový pražský pochod Veggie Parade 2018.

Každý rok si na Prvního máje připomínáme v Praze na Střeleckém ostrově první prvomájovou manifestaci, která se na tomto místě konala v roce 1890. Nejinak tomu bylo i letos. Anarchistická federace (AF) proto při té příležitosti zorganizovala na ostrově volné setkání, které mělo být jednak tradiční připomínkou 128 let staré události a toho, co k ní vedlo – boj chicagských pracujících za osmihodinovou pracovní dobu a následná poprava anarchistických aktivistů. Zároveň měla akce poskytnout prostor pro vzájemné setkání a neformální debaty a stát se výchozím místem pro další aktivity tohoto svátečního dne.

STŘELECKÝ OSTROV

Po poledni se na Střelecký ostrov začali trousit první anarchisté a anarchistky. Po nějaké době se zde sešlo asi 60 lidí všeho věku, od důchodců po malé caparty. Příjemné slunečné počasí a stín zdejších stromů utvářely příjemnou piknikovou atmosféru. Zatímco postávající a posedávající účastníci anarchistického setkání v hloučcích debatovali, zahájil program svým vystoupením písničkář, který je již neoddelitelnou součástí těchto každoročních setkání na Šřeláku. Mezitím si mohli zájemci listovat materiály z produkce Nakladatelství AF. Novinkou, která zde byla k volnému rozebrání, byly nástěnné noviny Chudás, které vydává Pražská solidární síť SOLIS a názvem listu navazuje na anarchistický čtrnáctideník, který vycházel začátkem 20. století.

Po hudební produkci následovalo seznámení s dalším programem mítinku a dalšími akcemi, které se na Prvního máje v Praze konají a nějakým způsobem se vztahují k oprávněným sociálním požadavkům či jsou přímo organizovány v rámci anarchistického hnutí.

Člen AF pak přečetl projev pořádající organizace, v kterém jasně vyjádřil, na jakých pozicích anarchisté stojí a co pro ně připomínka Prvního máje znamená. Konstatoval, že i když není možné se v tento den přidat „k živoucím masovým bojům za zlepšení podmínek pracujících, nezaměstnaných, důchodců, studentů a dalších nepri-vilegovaných“, není jediný důvod svůj boj za vízi svobodné a samosprávné společnosti vzdávat. Pozornost pak obrátil k sociálním bojům, které probíhají ve Francii, a zdůraznil myšlenku anarchistického internacionalismu. V té souvislosti nešlo neodsoudit nacionalistické tendence a zpátečnictví české parlamentní levice. Proslov zakončil prohlášením: „Odmítáme se podílet na stávajícím pořádku, kde krátkodobé zisky mají přednost před naléhavostí klimatické tragédie, kšeft se zbraněmi před životy lidí, levné zboží před pracovními podmínkami, policejní represe před svobodomyšlnými alternativami. My si kapitalismus nevybrali. Naší volbou je svobodná a samosprávná společnost bez nepřírozených autorit.“ (Celé znění proslovu najdete na stránce <https://www.afed.cz/text/6831/my-si-kapitalismus-nevybrali>.)

Znění proslovu si mohli lidé odnést v podobě letáku, stejně jako poslední číslo nástěnných novin A3. Chvilí nato se přítomní odebrali k pamětní desce připomínající manifestaci z roku 1890 a položili zde na černo-rudou vlajku květiny. Následně se dál volně diskutovalo a před druhou hodinou se postupně místo vyprázdnilo.

ZA DŮSTOJNÉ BYDLENÍ

Většina přítomných se pak individuálně přesunula Národní třídou na nedaleké Jungmannovo náměstí, kde od dvou hodin pořádaly Socialistická solidarita, Alternativa zdola a iniciativa Bydlet-žít „Demonstraci za dostupné bydlení a důstojnou mzdu“. Na té se sešlo asi 200 lidí, kteří se po úvodních projevech vydali v čele s transparentem „Byty pro lidi, ne pro zisk“ a za skandování „Bydlení je právo“ na pochod centrem města notně zasaženého gentrifikací. Po cestě se udělalo několik zastávek na další tematické proslovy a celá akce byla zakončena u pražského magistrátu.

Demonstrace proběhla v klidu. Nechybělo pohoštění od Food not Bombs, které se výmluvně odrazilo ve výkladu plném luxusních šperků, před nímž se vydávalo.

PŘED MILADOU, ZA MILADOU

Od 16.00 začínala v Praze další akce, a to vzpomínkové setkání před bývalým squatem Miladou. Na Prvního máje jsme si totiž připomínali 20. výročí obsazení této chátrající vily.

Tenkrát jí skupina anarchistů, kteří byli o několik měsíců dříve vyhnáni policií ze squatu Zenklovka, vdechla nový život. Několikrát museli její obyvatelé čelit policejním útokům a buzeracím, osudným se domu stal až rok 2009, kdy byl poměrně brutálně vyklizen za asistence policie soukromou ochrankou a pro jistotu zdevastován natolik, aby se stal neobyvatelným. A byl to nyní vskutku smutný pohled na budovu, v níž se svého času vystřídal množství lidí, proběhly zde stovky koncertů a dalších kulturních akcí.

Na setkání se v průběhu odpoledne ukázalo přes 50 lidí, a to včetně některých z těch, kteří byli v roce 1998 u oživení vily. Nechybělo distro Nakladatelství AF a všude kolem pobíhali malé děti. Na řadu přišlo i vyprávění příběhů spojených s Miladou a aktivismem v době jejího obsazení. Tato pikniková atmosféra skvěle kontrastovala s neodpovídajícím nasazením policejních sil, včetně tajných a sledovacího vozu. Možná že fízlové zajeli také zavzpomínat – pro ně na doby demolování interiéru squatu, rozkrádání nalezené hotovosti, vzrušující atmosféru bicích uliček apod. Naštěstí zůstali jen u vzpomínek a nedělali žádné problémy. Po nějaké době asi pochopili zbytečnost svého počínání, a tak nejprve odvolali anton, pak dodávky těžkoooděnců a nakonec zůstalo jen oko velkého bratra a skupinka „tajných“ policejních rádobydorostenců.

PROMÍTÁNÍ

A kdo neměl na Prvního máje ještě dost, mohl večer zajít do holešovického klubu Cross, který je od Milady, co by kamenem dohodil. Tady se promítal devátý díl anarchistické dokumentární show Trouble od týmu sub.media. Ten se u příležitosti 50 let od celosvětových povstání roku 1968 zaměřil na současná studentská hnutí. Po filmu se diskutovalo hlavně o stavu a potenciálu studentského hnutí u nás.

V PLZNI PROTI NÁCKŮM

Příležitost vyjít do ulic nebyla ale jen v Praze. Například na náměstí Republiky v Plzni si dali dostaveníčko ultrapravičáci pod záštitou Dělnické strany sociální spravedlnosti, Dělnické mládeže a Bloku proti islamizaci. Vandas hlásal pro pár desítek svých zbylých, tragicky vypadajících, avšak věrných příznivců z červeného double-deckeru. Důvod této multikulturní volby „pódia“ nám není znám, ale jen dokresloval tragikomičnost celého setkání partaje, která již má svou pochybnou slávu, kdy ji v ulicích podporovaly stovky neonacistů, za sebou. Stejně působila i na autobusu nastoupená skupinka ve vojenských uniformách.

Svou nechuť k přítomnosti nácků přišlo vyjádřit několik desítek převážně místních antirasistů s cedulemi jako „Táhni nácku z mého plácku“, „Nácky v Plzni nechceme“, „Násilí a rasismus není řešení“, „Bílá hrdost, černý svědomí“ apod. To se nelíbilo dvěma vandasovcům, kteří však nedokončili svůj výpad a skončili v rukou nastoupených těžkoooděnců. Ti následně antifašisty obkličili a znemožňovali jim volný pohyb. (AF)

ANARCHISTICKÝ FESTIVAL KNIHY 2018

Šestý ročník anarchistického knižního festivalu je úspěšně za námi. I když se konal jen v jednom dni, přinesl s sebou velmi bohatý program.

Už když se konal první ročník Anarchistického festivalu knihy, kterému zainteresovaní neřeknou jinak než „bukfěr“, bylo jasné, že jde o akci, v níž je třeba pokračovat a která má potenciál přilákat velké množství návštěvníků a stát se jednou ze stěžejních akcí v kalendáři místních antiautoritářů. A tak jsme se mohli již šestým rokem setkat v přítomnosti podvrtné literatury na festivalu s bohatým programem.

Letošní bukfěr se konal v sobotu 19. května v prostorách Eternie na pražském Smíchově. Vedle distribuce (nejen) anarchistických tiskovin bylo na programu množství přednášek, diskusí, promítání. Nechyběl ani kulturní program, bylo zajištěno občerstvení a nezapomnělo se ani na rodiče s dětmi. Ale vezměme to pěkně po pořádku.

PUBLIKAČNÍ ŽEŇ

Festival byl zahájen v deset dopoledne, od kdy byla připravena část stánků ve speciálně vyhrazeném prostoru a další postupně přibývaly. Začneme sebe prezentací, tedy distribučním stánkem Nakladatelství Anarchistické federace, který představil bezesporu nejbohatší publikační aktivitu v rámci místního anarchistického hnutí. Důraz jsme položili na ten den vyšlé tituly, mezi nimiž se skvěla zejména kniha Vadima Damiera *Ocelové století*, zatím neobjemnější titul, který jsme kdy vydali. Další prezentovanou novinkou byl (jak se následně ukázalo absolutní „trhák“) *Páskové a chuligáni* od Romana Laubeho. A ve stejné edici to pak byly ještě životopisné poznámky o Erricu Malatestovi od Vernona Richardse a *Paralelní svět v barvě* z pera Mikoly Dziadoka. Posledně jmenovaného jsme také pozvali, aby přítomné na jedné z přednášek seznámil se svou knihou a svým pobytem v běloruském vězení. Vedle novějších i starších čísel anarchistické revue *Existence* a publikací z předšlých let jsme nabízeli černo-rudé vlajky, tašky s originálním lino rytym, benefiční doutníky od kubánských anarchistů a nechyběl stejně jako v loňském roce benefiční bazar tiskovin. Do stánku jsme vzali i zbrusu novou publikaci nakladatelství Triáda – soubor textů Jana Tesaře z let 1968–1980, nazvaný *Co počít ve vlkové břiše*. Historika Jana Tesaře mnozí z nás znají díky jeho fenomenální publikaci *Česká cikánská rapsodie* o černém partyzánovi Josefu Serinkovi, nebo možná četli rozhovor, který jsme s ním pořídili pro revue *Existence* (4/2013). Tehdy Jan Tesař řekl: „Máme k sobě blíž, než si asi myslíte.“ Ano, a dokladem toho je i jeho nová kniha. Vřele doporučujeme (ostatně nakladatelství Triáda s radostí kvitovalo fakt, že z pěti výtisků, které jsme na bukfěr vzali, se jich prodalo sedm).

Prostor jsme sdíleli společně s feministickým zinem *Drzost*, který se už mohl pochlubit druhým číslem a nabízel tašky a taštičky s tematickými potisky. Na opačné straně jsme sousedili s kamarády ze Sdílených domů, kteří formou letáků a nabídky DVD s filmem *To je náš dům!* prezentovali projekt, kolem něž se sdružují.

Svou premiéru na festivalu mělo nové samosprávné a nekomerční nakladatelství Neklid. To zde distribuovalo svou čerstvou knížku od Bini Adamczakové *Komunismus (nejen) pro děti*. Vedle toho nabízelo knihy oficiálních nakladatelství blízké našemu hnutí, například *Dluh* od Davida Graebera nebo nedávno v sociologickém nakladatelství SLON vydanou knihu Arnošta Nováka *Tmavozelený svět*, na kterou jsme upozornili v minulé *Existenci*.

Zájemci o literární počiny různého druhu si přišli na své u stánku undergroundového Nakladatelství Pravěk, které pomáhá v duchu DIY začínajícím autorům s jejich díly na svět. Ti, které zas zajímá

historie českého anarchistického hnutí, si jistě našli cestu ke stolku Historického spolku Zádruha.

Své propagační, popřípadě benefiční materiály prezentovaly mnohé aktivistické skupiny a kolektivy, například Anarchistický černý kříž, iniciativa Limity jsme my, Kolektivně proti kapitálu či pražská solidární síť SOL!S. Nechyběl stánek věnovaný právním zvířat. A u stolu Iniciativy Ne rasismu! bylo k rozebrání čerstvé české vydání levicového časopisu pro mládež *Ulice z cukru*.

Z oficiálních nakladatelství bylo zastoupeno Rubato či Broken Books, které zde představilo novou knihu *Radikalita lásky* od Srečka Horvata. Prezentoval se zde také nezávislý kritický čtrnáctideník A2 a byli tu i zástupci ze zahraničí, například DAFuQ, což je vídeňská anarchoqueerfeministická síť. Své knihy (např. novinku *Worshipping Power: An Anarchist View of Early State Formation*) nebo nástěnný kalendář věnovaný historicky proslulým ženám-anarchistkám zde nabízel Peter Gelderloos, který byl také jedním z přednášejících. V rámci jeho návštěvy Prahy jsme se s ním domluvili na vydání českého překladu jeho práce *Anarchy works*.

Priléhající menší místnost byla okupována distrem z pražského infoshopu Salé, které velmi záslužně zprostředkovalo mnoho cizojazyčných titulů od anglického kolektivu Active Distribution. Zapatistické distro zde nabízelo výrobky z chiapaských ženských družstev či zapatistickou kávu a grafická dílna Černá ruka zase plakáty a grafiky od mexických dílen a umělců. Nutno dodat, že bylo opravdu z čeho vybírat, i když plakáty mohly být pro některé návštěvníky přece jen cenově nedostupné.

A ještě jeden zajímavý titul byl letos na bookfairu k sehnání. Dole u výčepu si na stolku u zdi rozložil výtisky knihy *44 známek punku* její spoluautor Vítek Formánek. Knihu spolu s Evou Csölleovou připravili z rozhovorů s kapelami svého srdce, od The Damned přes Oi Polloi až třeba po dánské The Zero Point. Fajn čtení za vlídnou cenu. Pokud jste to prošvihli, kniha je k sehnání na www.petrklic.info.

PŘEDNÁŠKY

Kromě místnosti se stánky lákal přítomné asi nejvíc sklepní prostor, a to nejen kvůli baru, ale zejména proto, že právě sem byly situovány hlavní přednášky festivalového dne. Požádali jsme návštěvníky několika z nich, aby nás seznámili s jejich obsahem.

Jana: „Už od první přednášky bylo zřejmé, že letošní program se mimořádně vydařil. Lidé z pražské solidární sítě SOL!S představili svou činnost, hovořili o různých solidárních sítích v zahraničí nebo o rozdílu mezi solidárními sítěmi a odbory. Posluchači se tak mohli dozvědět, že zejména pro lidi bez smlouvy nebo pro cizince je výhodnější obrátit se na solidární síť, jelikož na rozdíl od oficiálních odborů fungují na bázi přímé akce, solidarity pro každého, demokratického rozhodování a bez zbytečné byrokracie. Aktivita solidární sítě také musí vycházet přímo od lidí, kteří se na skupinu obrátili. Po přednášce následovala podnětná diskuse. Protože však tato přednáška začínala už v 11.00 (a celý program zahajovala), nedostavilo se na ni žel moc lidí. Můžeme však doufat, že se posluchači inspirovali ke spolupráci se solidárními sítěmi nebo k zakládání podobných projektů.“

Aleš: „Přednáška anarchisty, který na bookfair dorazil z německý mluvících končin, se zabývala moderní anarchistickou teorií – a ač šlo o „akademické“ téma, prezentace byla velmi srozumitelná a přístupná i návštěvníkům a návštěvnicím, kteří se v politické teorii

nijak zvlášť neorientují. Prezентující ve svém příspěvku Postanarchismus. O obnově anarchistické teorie stručně vysvětlil, co znamená předpona post- a že nejde o negaci anarchistické teorie, 'staré školy' (tedy např. děl Bakunina nebo Kropotkina), ale spíše o její doplnění, rozvinutí a přemýšlení nad věcmi v kontextu 21. století, kdy je potřeba velké množství dříve platných pouček přeformulovat. Velká část přednášky byla věnována úvahám nad tím, že anarchistické hnutí je 'plné' různých paradoxů a jednotlivé anarchistické směry často hlásají diametrálně odlišné přístupy (např. radikální ekooanarchismus vs. anarchistické směry, které v technologiích vidí emancipační potenciál, individualistický anarchismus vs. anarchosyndikalismus apod.), ale že nejde o 'nedomyšlenost' anarchistické teorie (jak jí to často vytýkají např. marxisté), ale o její integrální součást – právě z těchto pnutí často plynou nejinspiračnější myšlenky a činy. V následné volné diskusi s přednášejícím přítomní probírali mimo jiné roli státu ve společnosti a to, jak se přístup anarchistického hnutí k němu změnil v historii. Přednáška i diskuse proběhly v angličtině, zájemcům a zájemkyním byl samozřejmě k dispozici simultánní překlad.“

Martin tutéž přednášku o postanarchismu hodnotí po svém: „Při debatách po třetí hodině ranní se někdy ukazuje, že anarchistická teorie co do premis a závěrů poněkud ustrnula v 19. století a obtížně reaguje na otázky, jež vznášejí současnost. K velké radosti všech aktivistů, kteří by nad sedmým pivem zatoužili pouštět se do politických debat, se tento problém snaží vyřešit postanarchismus, myšlenkový proud, který na klasické anarchistické ideje pohlíží optikou takových velikánů postmodernismu, jako jsou Jacques Lacan nebo Jacques Derrida. V kontextu třídního boje se jedná o velmi rafinovaný tah, neboť militant vyzbrojený derridovskými postuláty se stává v diskusi vskutku neporazitelným (zvláště pokud i jeho oponent má za sebou oněch sedm pív). Přednášející, anarchista z Německa jménem Jens, který na dané téma píše doktorskou práci na univerzitě v Jeně, předestřel tuto problematiku v celé šíři a svůj výklad doplnil názornými grafickými ilustracemi; následně však, stížen žaludeční nevolností, musel svoji řeč předčasně ukončit, aniž by na sebou samým položené otázky odpověděl. Oblast postanarchismu tak zůstává otevřena dalšímu bádání.“

Cecílie: „To, že vězení stojí za hovno a že zastávat se tihle instituce můžou jen pokrytci, je jasný. A je úplně jedno, jestli režim otevřeně vyhrožuje takovejma represem a sankcema, anebo se tváří jako ten nejspravedlivější z možných (co si budem povídat, od dob, kdy chudák ukradl kus žvance a šel sedět a boháč pro zábavu někoho zmrzačil a trestu se vyhnul, se toho nikde moc nezměnilo). Ještě horší je to, když se režim zbavuje názorových protivníků – když jde o politicky vězně. A vůbec mimo tyhle kategorie jako by byl proslulej Lukašenkův svět zvané Bělorusko. Tam zavrou pomalu každého druhého, a každá protivládní opoziční činnost má hodně reálnou šanci skončit navlíknutím pruhovaného mundúru. Anarchista Mikola Dziadok, kterej z Běloruska pochází, to všechno poznal na vlastní kůži. Jeho odboj proti režimu skončil v jednu chvíli tím, že ho zavřeli a v rámci těch jejich děsně demokratických zákonů ho mohli držet vlastně neomezeně dlouho. I Lukašenko si ale hraje na volby, a tak dal před těma posledními politicejm amnestii. Z čeho se tak dostali, o tom napsal Mikola knížku a připravil sérii přednášek, s kterejma objíždí svět. Běloruskej penitenciární systém je byrokraticky promakanej a neformálně doslova vražednej (funguje v něm například kastovní systém, kterej člověka v důsledku může dohnat k sebevraždě nebo z něj udělá trosku – prostě tam najdete koncentračnický musulmany, o kterejch se tady píše v historický literatuře). Z Mikolova věcného, na fakty zaměřeného popisu šel mráz po zádech. (Abysme teda byli přesný, mundúry tam nemaj zrovna pruhovaný – přece jen udělali v tihle sféře pár reforem.) Jo, z tý zmíněný prezidentský amnestie vyplývá, že zveřejňování toho, co a jak se v běloruskejš věznicích děje, si tamní moc nepřejí. Takže obrovské dík a respekt Mikolovi, že to dělá. A knížku si samozřejmě pořídím.“

Emil: „Na přednášku, která probíhala v režii již dlouhodobě fungující skupiny Kolektivně proti kapitálu (KPK) od dvou hodin, jsem dorazil s malým zpožděním a s překvapením zjistil, že už si nemám ani kam sednout. To už se mluvilo o situaci na českém pracovním trhu, kde díky nedostatku pracovní síly dochází k růstu mezd. Padla zmínka o roli integrovaných odborů a byla vyvrácena hláška, čím hůř, tím líp, jelikož nefunguje žádné pravidlo, které by dokazovalo, že když jde kapitálový cyklus dolů, pak jde ten proletářský nahoru. Od obecnějšího se ale v další části přednášky přešlo k aktuálním bojům na pracovištích, konkrétně ve zdravotnictví, a poučením a poznatkům, které se z nich podařilo vyvodit. Postupně byly roze-

brány otázky vztahu sebeorganizace k odborům, organizace uvědomění a nakonec metody boje a jeho politizace. Bylo vyzdvíženo několik důležitých bodů – jednak to, že pracující zohledňují své vlastní potřeby a nenechají se zaplést do pohádky o 'spoluzodpovědnosti', a pak to, že své požadavky odvozují od své aktuální síly, a nakonec skutečnost, že samotný jejich boj změnil jejich vnímání řady aspektů života v kapitalismu. Poučením tedy je, že se dají vést úspěšné boje i za drobné věci, které otevrou lidem oči, aby si uvědomili svou moc. KPK svým vstupem opět přesvědčili, že odvádí kus dobré práce v mapování a analýze třídních střetů.“

Aleš: „Přednášející – aktivní účastník antifašistických bojů, které se za oceánem v poslední době odehrály – popsal některé z konfliktů (mimo jiné ten v Berkeley, kde antifašisty a anarchisty tvořený black bloc v únoru loňského roku 'zrušil' přednášku fašisty Mila Yiannopoule v tamním kampusu), k nimž došlo od zvolení Donalda Trumpa prezidentem. Zaměřil se také na některé zvláštnosti a specifika (neo)nacismu a (neo)fašismu v USA – například na fakt, že hnutí alt-right nemá problém hlásat nenávist k imigrantům, ačkoliv v podstatě celá současná americká společnost je imigranty tvořena a skutečných původních obyvatel na kontinentu už moc nezbyvá. V následné diskusi přítomní s přednášejícím rozvedli například souvislost materiálních podmínek a fašizace společnosti nebo aktivity skupiny Redneck Revolt, která se snaží právě s tématem 'bílé spodiny' (o které se v souvislosti se zvolením Trumpa a fašizací americké společnosti často hovoří) pracovat.“

Tonča: „Co s tím můžeme dělat? ptala se mě kamarádka, když si připravovala školní referát o důsledcích globálního oteplení. A tak jsme spolu jely na Anarchistický knižní festival, kde si poslechla přednášku kolektivu Limity jsme my. Znova se tam ujistila, že ti, co mají největší podíl na fatálních změnách klimatu, jsou vlivní kšeftmani a jejich političtí poskoci, kterým bude jen těžko někdy moc říct přímo do očí, co si myslí. Navíc se ale dozvěděla jednu důležitou věc: že se všichni tihle dobře situovaní ignoranti snaží nebyť se svým špinavým podnikáním přilíši na očích, a že s tím tedy něco dělat můžeme. Nezáleží na věku, zkušenostech, bydlišti atd. Záleží na solidaritě s životním prostředím a lidmi, kteří jsou na něm bytostně závislí. Můžeme tohle téma denně zviditelňovat, až nebude možné ho ignorovat nebo marginalizovat. Až všechny ty uhlobarony a spol. donutíme přestat ničit životy i budoucnost. Stačí se aktivně zapojit do hnutí za klimatickou spravedlnost, tady v Česku konkrétně do činnosti kolektivu Limity jsme my. Členka tohoto kolektivu to na bookfairu vysvětlila jasně, přehledně a s dostatečným entuziasmem, takže na letošním klimakempu se nás sejde určitě o dost víc než loni. Dodejme snad jen, že klima je prostě dalším z všech pádných důvodů, abychom změnilí systém.“

Martin: „Na přednášce amerického autora Petera Gelderloose se sešlo mnoho lidí, což není s podivem, neboť se jedná o jednoho z nejpłodnějších a nejvýraznějších spisovatelů v dnešním anarchistickém hnutí. Vydal řadu knih, mj. např. *Anarchy Works*, v níž na řadě konkrétních příkladů dokazuje, že bezstátní, horizontálně organizovaná společnost je možná a uskutečnitelná, anebo *How Nonviolence Protects the State*, kde polemizuje s pacifistickým přístupem k řešení sociálních a environmentálních problémů dneška. Jeho poslední kniha *Worshipping Power*, kterou v Praze osobně představil, je historickou analýzou okolností vzniku a existence různých forem státního zřízení. Věnuje se tak tématu, jehož se autor dotkl už ve svých dřívějších knihách, zachází ale víc do hloubky a také je ve svých závěrech mnohem radikálnější. Především, jak tvrdí, je třeba přestat o státu uvažovat jako o možném nástroji lidské emancipace. Přestože je dnes státní zřízení na světě všudypřítomné a život společnosti si bez něj takřka nedovedeme představit, ve skutečnosti se nejedná o nic jiného než o nástroj sloužící akumulaci moci, který – ať už na sebe bere jakkoli přívětivou podobu – vždy nevyhnutelně směřuje k potlačení práv jedinců i skupin a omezování rovnosti a autonomie. Peter Gelderloos je nejen brilantní radikální myslitel, ale také skvělý spisovatel a řečník, který své texty nepřetěžuje přílišným množstvím akademického výraziva a je tak srozumitelný i většinovému publiku. Proto ti, kdo přišli na jeho přednášku, jež se nakonec vyvinula v příjemnou neformální diskusi, jistě odcházeli spokojeni. Dobrou zprávou pro ně i pro všechny ostatní je, že snad už příští rok se s dílem Petera Gelderloose budou moci v překladu setkat i čeští čtenáři.“

Program festivalu byl opravdu bohatý a člověk si také občas potřebuje od vši té intelektuální aktivity odpočinout, takže jsme se ani všech přednášek nezúčastnili. A tak nám žel uteklo povídání o represích proti anarchistům a antifašistům v Rusku i hřeb večera – přednáška Robina Yassin-Kassaba o válce v Sýrii. Minuly nás

i večerní besedy na půdě Eternie – představení magazínu *Ulice z cukru* a prezentace knihy *Komunismus (nejen) pro děti*.

DALŠÍ PROGRAM

V promítací místnosti měli návštěvníci festivalu možnost zhlédnout filmy *To je náš dům!* (o fungování německé sítě solidárního bydlení Mietshäusersyndikat), *Bullfight*, *Za uhelnou oponou* nebo dokument o antifašismu v USA. Dále se tu konaly diskuse navazující na proběhlé přednášky.

O hudební stránku festivalu se na půdě Eternie odpoledne postarali akustičtí Dimitar a Kopec šišek. Večer po skončení přednášek rámusili už ve sklepních prostorách Johnny Násilník, Jungiez & Edosh, Frau Frankenstein und Spullboy, Sharpen your Fringe, Massola a DJ's Eldatel & Domie.

Půdní prostor byl jinak po celý den vyhrazen zejména dětem, které zde měly svůj koutek a mohly se po libosti vyblbnout a umožnit tak svým rodičům ochutnat také něco z programu bukfěru. Jedinou nevýhodou (ale spíš pro dospělé než pro děti – těm energie nechyběla) bylo, že se s dětmi muselo až do nejvyššího patra budovy. Zábavu dětem přislíbilo příjemnit mj. interaktivní divadlo s *Karlovo a Jaromírovo pohádkou*.

Vedle pobíhajících i batolících se dětí tu probíhaly různé workshopy, kupříkladu sítotiskový v režii kolektivu Punx23.

Schodiště Eternie zdobila výstava současné mexické grafiky a plakátů nazvaná „Autonomie je život, podrobení je smrt“, která představovala směs různých mexických tradic, dílen a autorů – kolektivu Escuela de cultura Popular de los Mártires del 68, studia Grafica de Lucha, projektu Assembly of Revolutionary Artists of Oaxaca nebo chilské umělkyně Beatriz Aurory.

SAMOSPRÁVA

Organizace festivalu, jak se zdálo, šlapala, jak má. Každý, kdo se chtěl nějakým způsobem aktivně zapojit, měl příležitost. Nedochovalo k žádným vážným zádrhelům v průběhu programu. Snad jen mohlo být zajištěno víc míst k sezení pro přednášek chtivé posluchače. A tak jediným „nedostatkem“, který se dal s klidem přechkat, byl jen vydýchaný vzduch v sále se stánky.

Občerstvení zajišťovaly dva bary nebo samoobslužná benefiční kombucha různých příchutí. Na dvoře Eternie byla zřízena veganská kuchyně, nabízející vynikající „kebab“, burgery, sladké i slané palačinky, různé dezerty a další pochoutky, při jejichž produkci netrpěla žádná zvířata.

Na stole sousedícím s kuchyní mohl každý podle svého uvážení přispět na náklady spojené s pořádáním bukfěru. Také zde byla k dispozici vytištěná brožura festivalového průvodce, kde byly vedle programu anotace jednotlivých přednášek, představení dis-ter či knižních novinek Nakladatelství AF. To vše doplněno texty o mexickém kolektivu Escuela de cultura Popular de los Mártires del 68, o Omaru Azizovi a budování samosprávných autonomních komunit v Sýrii a o historii publikování na pozadí vývoje technologií v této oblasti.

Je škoda, že se ani letos nerealizovalo to, co známe z některých zahraničních bukfěrů, tedy prezentace anarchistických publikací přímo na ulici tak, aby k nim měl možnost přičichnout i náhodný kolemjdoucí. Akce se opět zúčastnilo několik stovek lidí. Tři sta se jich tu jistě mohlo otočit. V takovém prostoru a v průběhu celého dne se však počty návštěvníků velmi špatně odhadují. Festival, který je skvělým příkladem anarchistické sebeorganizace, potvrdil svou důležitou roli v oblasti setkávání a sebevzdělávání. Se zájmem o samotné knihy už to bylo ale o krapet horší, když vezmeme v potaz, že například *Ocelového století*, které v letošní anarchistické nakladatelské činnosti vyčnívá kvalitou obsahu i formy, se rozebralo pouhých 18 kusů. Nechybí zrovna vám? (NAKLADATELSTVÍ AF)

HISTORICKÝ SPOLEK ZÁDRUHA

nabízí následující publikace:

Ladislav Knotek – čelní představitel českého anarchosyndikalismu (35 Kč)

Hynek Holub – vzpomínky na nestora severočeského anarchismu (60 Kč)

František Vágner – Z počátku hornického hnutí na severu (20 Kč)

Alois Věkoslav Haber – Listopad (20 Kč)

Noční chod (25 Kč)

I. (Georges) Thonar – Co jsou a co chtějí anarchisté (vydání původního překladu Karla Vohryzky; 20 Kč)

Georges Yvetot – Abeceda syndikalismu

(vydání původního překladu Aloise Šefla; 20 Kč)

Tajná anarchistická tiskárna Hluboká 1885 (30 Kč)

více info na <http://zadruha.org/>

TÉMA EXISTENCE:
ROK 1968

Pařesát let od revolučních událostí roku 1968 je vhodná záminka k jejich připomenutí a dílčímu zhodnocení jejich dopadů jak pro další sociální dění, tak pro revoluční teorii a praxi.

Jako anarchisté velmi často zpochybňujeme tradice (i když si sami občas vytváříme vlastní), nic to však nemění na tom, že se snažíme brát minulost vážně jako zdroj inspirace a poučení v tom dobrém i špatném. Čas od času nastane krátké období, které je svým způsobem zlomové, a to takřka v globálním měřítku, a v takových případech mluvíme o revolučních dnech, měsících či letech. Pokud to vezmeme odzadu, bezesporu velmi významným byl rok 2011, i když našich končin se vůbec nedotkl. Předtím rok 1989 přinesl pád socialistických byrokracií východního bloku, i když spíše samovolně a bez většího odporu dosavadní moci. V další cestě zpět pak narazíme na rok 1968, který byl plný nadějí, odhodlání a zápalu zejména na straně revoltující mládeže a dalších neprivilegovaných, stejně jako násilí a represe na straně moci. Rozsah událostí tohoto období, které se samozřejmě nedá vymezit jediným rokem, je obrovský. Neméně významný je s tím spjatý rozvoj pokrokových idejí a svobodomyšlných postojů. Je to sice už padesát let, ale i tak si myslíme, že se toho o roce 1968 ve skutečnosti moc neví. U nás je tento rok zploštělý v rámci polistopadové linie primitivního antikomunismu do jednoho dne, 21. srpna, kdy se do Československa sjely tanky několika armád Varšavského paktu, aby zastavily zdejší reformní proces.

I když se většina revolučních aspirací roku 1968 nenaplnila, svět už nebyl stejný jako předtím. Filozof Tzvetan Todorov kdysi o Májí '68 napsal: „V těch událostech jsem viděl dva různé proudy: jeden sociální a jeden politický. Transformace sociálních vztahů byla jakýmsi objevem. Tvrdá hierarchie, která v očích intelektuálů ztratila opodstatnění, se rozpadla jako domeček z karet. Zmizela podřízenost mezi muži a ženami, mezi starými lidmi a mládeží, mezi vyššími a nižšími společenskými třídami. Objevila se možnost mluvit jednoznačněji, méně formálním jazykem, nechovat se na veřejnosti tak oficiálně, bez ohledu na konvenční dogmata. Byla to doba rozkvětu feministického hnutí, ženám se otevřely nové možnosti...“

I přes kulky a policejní obušky došlo k liberalizaci společenských poměrů. S odstupem času však začalo být čím dál tím jasnější, že kapitalistický systém, který se odstranit nepodařilo, koptoval požadavek svobody a přeměnil ho na jeden ze svých nejlepších marketingových nástrojů – „svobodně“ si vybírat z nabídky zboží a za pomoci této nabídky si budovat vlastní životní styl. Postupně došlo k rozvoji různých nezávislých a neziskových organizací, jimž je umožněno fungovat v případě, že nejsou ohrožením pro kapitalistický režim. Po pádu „sovětské konkurence“ a s tím souvisejícím prohloubením úpadku sociálního státu pak některé neziskovky jen záplatuji to, o co by se předtím staral stát.

Východní blok byl „československou lekcí“ poučen, že se nevyplatí vybočovat, a režim se normalizoval na celospolečenském „konsenzu“, že když ty necháš nás, my necháme tebe.

V souvislosti s rokem 1968 je zajímavé sledovat, jak se věci odehrávaly u nás a jinde ve světě. Zdejší studentské hnutí mělo své radikální reprezentanty například mezi anarchisty z pražské Vysoké školy zemědělské nebo v organizaci Hnutí revoluční mládeže, zastávající také díky kontaktům s německými a francouzskými aktivisty myšlenky nové levice. Celkově se ale aktivismus u nás a na Západě vyznačoval rozdílnou atmosférou. Komentář v hamburském časopise *Konkret*, napsaný hned 21. srpna 1968, upozorňuje mimo jiné na naivitu, s níž se v Československu věřilo v možnost provádět demokratické kroky shora dolů. Listování ve studentských časopisech druhé poloviny 60. let ostatně utvrdí čtenáře o přesné téhle naivitě a příznačné depolitizaci, s jakou studenti

nahlíželi dobové problémy a možnosti jejich řešení. Důvěra v reformistické politiky i překvapené zklamání z jejich reakcí a postojů v konkrétních situacích to předvádějí v plné kráse.

Velmi zjednodušeně lze ostatně situaci u nás ilustrovat na příkladu postoje zdejších studentů k válce ve Vietnamu. Na jedné straně zazníval velmi přesvědčivý argument, že za válečný konflikt můžou oba mocnější hegemoni – američtí, stejně jako sovětsí imperialisté. Jenže se z něj nevyvozoval aktivní protiválečný postoj, hájící práva obyčejných lidí, kteří kvůli mocenskému soupeření denně umírají. Na straně druhé se mechanicky v duchu tupého černo-bílého vidění (které ostatně zažíváme my denně posledních devětadvacet let) automaticky adorovala Amerika, protože přece bojovala proti komunismu. A pak tu byl menšinový radikální postoj, který se shodoval s hnutím na Západě a jehož zastánci kritizovali USA. V tomto duchu proběhly akce v Brně nebo Bratislavě. Jenže když se protest proti válce ve Vietnamu konal 27. dubna 1968 v Praze a několik vietnamských studentů při něm strhlo z amerického velvyslanectví vlajku a státní znak, přítomní čeští studentští organizátoři demonstrace na Vietnamce naběhli, poprali se s nimi a aspoň znak jim sebrali – aby ho pak s omluvami a náhradní vlajkou vrátili na velvyslanectví. Tato demonstrace byla zřejmě organizovaná shora, podnět k ní mělo dát ministerstvo školství v rámci světového dne kampaně proti válce ve Vietnamu, plánovaného na 26. a 27. dubna. Čeští rebelové zase jednou naplnili historickou pravdu o mírném pokroku v mezích zákona. Skutečná radikalizace hnutí u nás přišla vlastně až po 21. srpnu, a především po tragickém gestu beznaděje Jana Palacha v lednu 1969.

Je skoro příznačné, že k roku 1968 se hlásí kdekdo a připisuje si různé úspěchy. Zejména různé levičácké spolky. Tehdejší účastníci dění jsou ti tam, a pokud ještě žijí, jejich životy se značně liší. Někteří svůj elán vrhli do podnikání či politiky, aby jednoho dne zjistili, že vlastně už stojí na druhé straně barikády a jsou s takovým privilegovaným místem navýsost spokojení. Někteří dál tržili prapor revoluce, i když revoluční vzpomínky bylo už to tam. A další dál žili své životy se vzpomínkou na ty úžasné dny, kdy cítili, že pod dlažbou je pláž, a podíleli se rovnostářsky spolu s ostatními na tom, aby tu dlažbu odstranili. Revolučně naladěná mládežníci z Československa by v naprosté většině byli nejradši, aby se na jejich dřívější postoje úplně zapomnělo, jelikož to nesouzní s jejich polistopadovým angažmá při budování buržoazní struktury a podporou Severoatlantické aliance a jejího válečného avanturismu.

Anarchisté a anarchistky se do dění před 50 lety aktivně zapojovali. I když jim nechyběl potřebný zápal, museli konstatovat, že se ve věru dění ocitli nepřipravení. Žel dnes na tom anarchistické hnutí nikde na světě není o mnoho lépe. Pokud se hnutí nemůže opírat o předešle vybudované organizační struktury a dostatečné materiální zázemí, stejně jako o jasné a srozumitelné formulované myšlenky, jen stěží může uspět proti systému, který má za sebou placené žoldáky v policejních a vojenských uniformách a soudcovských talárech. Anarchisté proto často hráli tak trochu druhé housle v ideologickém bordelu, který se projevoval na levicových demonstracích prostřednictvím portrétů diktátorů z Číny, Vietnamu, Kubu či Sovětského svazu. I když obecně převládala kritika sovětského režimu, nešlo přehlédnout adoraci „komunistických“ diktátorů. Řídit se heslem, že nepřítel mého nepřítele je můj přítel, je stejně scestné a daleko od požadavků svobody jako velebit jakoukoli jinou nepřirozenou autoritu. A právě to byl případ, kdy radikálně naladěná československá studentstva často nedokázala najít společný jazyk s těmi západními.

CHRONOLOGIE REVOLUČNÍCH DNÍ

Stručný přehled nejpodstatnějších událostí roku 1968 napříč celým světem, včetně několika, které tomuto revolučnímu roku předcházely nebo po něm následovaly.

1964

1. října v kampusu univerzity v Berkeley zasáhne policie proti studentům distribuujícím literaturu hnutí za občanská práva. Studenti policajty v kampusu zablokují s odůvodněním: „Jsou to otcové od rodin, dělají jen svou práci. Jako Adolf Eichmann.“ Patová situace za přítomnosti policejních posil trvá 32 hodin a studenti své požadavky vůči vedení univerzity prosadí.

1965

17. dubna studenti organizují dvacetitisícový Pochod na Washington proti vojenskému angažmá USA ve Vietnamu.

V květnu po vzoru akce v Berkeley odmítnou studenti Svobodné univerzity v Berlíně respektovat zákazy a pořádají akce za svobodu názoru, které vyvrcholí časově omezeným bojkotem přednášek.

1. prosince je ve Spolkové republice Německo zveřejněno Prohlášení o válce ve Vietnamu vyjadřující nesouhlas s postupem USA. Podepsalo ho 70 spisovatelů a 130 vysokoškolských pedagogů.

1966

5. února se v Berlíně koná demonstrace proti válce ve Vietnamu a skončí stržením americké vlajky ze stožáru u Amerického domu. V květnu Herbert Marcuse prohlásí na studentském kongresu v Berlíně odpor proti válce ve Vietnamu za morální povinnost vyučujících i studentů.

V listopadu se ve Štrasburku odehraje „generálka Máje '68“, když skupina studentů sympatizujících se Situacionistickou internacionálou převezme kontrolu nad studentskými odbory a vydá tzv. Štrasburský pamflet – *O bídě studentského života s ohledem na ekonomické, politické, psychologické, sexuální a zejména intelektuální aspekty a pár prostředků k nápravě*. V textu je bída studentů ztotožněna s bídou celé společnosti. Studenti jsou stejným produktem společnosti jako Coca-Cola a studium na univerzitě je obřad iniciace – student je izolován od společnosti, od historie, zavřený ve svém umělém světě, věří ve vlastní autonomii a kvůli tomu není schopen ani kritiky univerzitních poměrů.

1967

Během zimy a jara se rozšíří protesty proti válce ve Vietnamu na italských univerzitách z Tridentu (okupační stávka) do Říma, Pisy, Milána, Florencie a Perugie.

V květnu a říjnu pořádají Jean-Paul Sartre a anglický filozof Bertrand Russell „tribunály“, kde je americká válka proti Vietnamu označena za záměrnou genocidu.

2. června při demonstraci proti návštěvě iránského šáha Rézy Páhla viho v Berlíně zastřelí policista K.-H. Kurras zezadu do hlavy studenta Benna Ohnesorga (policista se po pár měsících vrátí do služby). Protestní hnutí se radikalizuje.

21. října se dalšího Pochodu na Washington účastní téměř 90 000 lidí, část z nich se pokusí symbolicky obsadit Pentagon (mezi nimi Noam Chomsky), několik tisíc lidí ho den a půl obléhá a pálí povolávací rozkazy. Vše skončí brutálním zásahem policie a vojska. Ta

ké v Západním Berlíně přeroste demonstrace v ostré střety s policií. Na podzim proběhne na Univerzitě Paříž X v Nanterre spontánní stávka za práva studentů a zlepšení podmínek studentského života.

1968

26. ledna vyvolá na univerzitě v Nanterre zpráva o černé listině, na které se ocitli aktivističtí studenti, protestní pochod, který končí policejním násilím.

17.–18. února se v Berlíně koná Mezinárodní kongres o Vietnamu a zúčastní se ho na 5000 studentů a dělníků. Kongres je zakončen demonstrací 15 tisíc lidí. (V reakci na kongres uspořádá 21. února starosta Berlína protidemonstraci, které se zúčastní na 80 000 lidí pod heslem „Politici nepřátelé do koncentračního tábora!“.)

1. března se v Itálii na fakultě ve Valle Giulia odehrají nepokoje a agresivita policie vůči studentům zradikalizuje celé hnutí.

8. března uspořádají studující varšavské univerzity pochod za práva studentů a zasáhne proti nim policie. Následují protesty proti policejnímu zásahu, do kterých se postupně zapojují i veřejnost. Vláda reaguje kampaní, ve které studenty označí za sionisty. Dvacetidenní protest končí uzavřením všech univerzit a zatčením více než tisíce studentů. Většina polských Židů zemi opouští kvůli očekávaným vládním perzekucím.

17. března přeroste londýnská demonstrace proti válce ve Vietnamu v hodiny trvající pouliční boje mezi policií a demonstranty. Příímý účastník Mick Jagger později reflektuje bojové naladění demonstrantů v písni Street-Fighting Man.

22. března v reakci na zatčení studenta kvůli účasti na pařížské demonstraci proti válce ve Vietnamu obsadí 150 studentů administrativní budovu univerzity v Nanterre a v aule uspořádá setkání zabývající se třídní diskriminací ve francouzské společnosti a politickou byrokracií, která ovládá financování školy. Vedení školy povolá policii, ale akce skončí bez násilí. Studenti oznámí založení Hnutí 22. března, v němž se sejdou anarchisté, situacionisté, socialisté a trockisté. Akce organizované tímto hnutím získají během necelého měsíce téměř masový charakter.

3. dubna A. Baader, G. Ensslinová, T. Proll a H. Söhnlein zapálí dva obchodní domy ve Frankfurtu na protest proti válce ve Vietnamu.

4. dubna je v Memphisu v USA spáchán atentát na Martina Luthera Kinga – symbol nenásilného hnutí za lidská práva. Reakcí je vlna riotů v 76 černošských ghettech.

11. dubna neonacista J. Bachman postřelí na berlínském Kurfürstendammu lídra mimoparlamentní opozice Rudiho Dutschkeho. Následujících pět dní se protestuje v 27 městech v Německu a jde o největší pouliční nepokoje od skončení války. Za hranicemi se konají solidární akce v Bruselu, Paříži, Londýně, Torontu, Oslu aj.

20. dubna toryovský poslanec Enoch Powell pronese svůj protimigrantský projev „Řeky krve“, který vyvolá demonstrace po celé Anglii.

23. dubna oficiální tryzna za Martina Luthera Kinga na Kolumbijské univerzitě v New Yorku přeroste v okupační stávku, kolem obsazených budov se staví barikády. Policie po sedmi dnech univerzitu vyklidí, ale protesty a stávky už se šíří napříč dalšími americkými univerzitami.

Během května v západním Německu vrcholí několikaleté protesty proti fašizujícímu tzv. nouzovým zákonům. Studentské hnutí a odbory se ale nedokážou sjednotit a generální stávka plánovaná na 29. května se neuskuteční. Zákony jsou nakonec 30. května schváleny.

2. května se má na Sorbonně, pod kterou formálně patří univerzita v Nanterre, projednat vyloučení jednoho ze studentských lídrů anarchisty Daniela Cohn-Bendita a dalších členů Hnutí 22. března. Studenti Sorbonny svolají protestní shromáždění. Francouzský Máj '68 začíná.

5. května radikálové obsadí budovu vedení a uspořádají všeobecné plénium. Budovu obklíčí policie a univerzitu uzavře.

6. května se nanterští studenti shromáždí v centru Paříže, kde nepřetržitě pronásledováni ze strany policie a víc než pět set zatčení vyústí v pětihodinové rioty a střety s policií. Národní studentská unie a unie univerzitních vyučujících svolají protestní pochod proti policejnímu vpádu na Sorbonnu. Úplný zákaz demonstrací a uzavírka velkých částí Paříže přivede do ulic tisíce rozněvaných studentů. V reakci na policejní brutalitu přes 20 tisíc studentů, vyučujících a jejich podporovatelů pochoduje k Sorbonně, která je stále v obležení policie. Ta vyrazí a začne se ohánět obušky, hned jak se pochod přiblíží. Když je dav rozhnán, někteří začnou stavět barikády ze všeho, co je zrovna po ruce. „Pomáhali doslova tisíce lidí – ženy, pracující, lidi v pyžamu udělali řetěz a nosili kamení, dřevo, železo.“ Další hází dlažební kostky a snaží se, aby policie aspoň na chvíli ustoupila. Ta na to odpoví slzným plynem a vrhá se na dav znovu. Další stovky studentů pozatýká. Na konci noci je mezi policisty 350 zraněných.

7. května se studenti, vyučující a stále rostoucí počet mladých pracujících shromáždí v Vítězného oblouku s těmito požadavky: 1. stáhnout veškerá obvinění proti zatčeným studentům, 2. policie opustí univerzitu, 3. vedení školy znovu otevře Nanterre a Sorbonnu. Vyjednávání skončí nezdarem potom, co se studenti na základě falešné zprávy, že vláda souhlasila s otevřením univerzit, vrátí do kampusů. Ty jsou ale stále okupovány policií. Padesátitisícový pochod proti policejní brutalitě se promění v celodenní bitky v širokých ulicích pařížské Latinské čtvrti. Na policejní útok slzným plynem reagují protestující zápalnými lahvemi. Na výzvu k rozpuštění shromáždění odpovídají zpěvem „Ať žije Pařížská komuna!“. **10. května** se sejde další velký dav na Rive Gauche. Když mu pořádkové jednotky policie zabrání přejít řeku, dav znovu staví barikády. Policie zaútočí v 2.15 ráno, když vyjednávání znovu končí neúspěchem. Potyčka, při níž došlo ke stovkám zranění a zatčení, trvá až do úsvitu následujícího dne. Události živě přenáší rozhlas a další den o jejich následcích informuje i televize. Objeví se neověřené zprávy, že se na riotech prostřednictvím agentů provokaterů podílí samotná policie. Ministr školství začne po rozsáhlých demonstracích vyjednávat. V ulicích ale už stojí šedesát barikád a přicházejí na ně pracující, kteří chtějí studenty podpořit. Policie je po masivních protestech vytlačena z Latinské čtvrti. Studenti obsadí pařížské čtvrti, které policie uzavřela, a uspořádají tu pléna, aby se odpor šířil dál. Okupace a demonstrace se brzy rozšíří napříč Francií. Ze Sorbonny (kterou předtím obsadila policie, ale studentům se ji podařilo dostat pod kontrolu) se distribuují letáky, prohlášení, telegramy a plakáty. Na zdech se objevují hesla jako „Budme realisté, žádejme nemožné!“, „Pod dlažbou je pláž“ nebo „Všechnu moc imaginaci!“. Na jedné ze zdí se skví nápis: „Nejkrásnější sochou je dlažební kostka hozená na hlavu policajta!“ Francouzská komunistická strana (PCF) se neochotně připojí spolu s velkými odborovými federacemi – Confédération Générale du Travail – Force Ouvrière (CGT-FO) – k výzvě k jednodenní všeobecné stávce a demonstraci na pondělí 13. května.

13. května pochoduje Paříží přes milion lidí, policie zůstává převážně z dohledu. Předseda vlády Georges Pompidou osobně oznámí propuštění zatčených demonstrantů a znovuotevření Sorbonny. Stávková vlna se však nezmenší. Ve skutečnosti se protestující naštvou ještě víc. Když je Sorbonna znovu otevřena, studenti ji obsadí a vyhlásí v ní autonomní „lidovou univerzitu“. V Paříži je zřízeno asi 400 lidových akčních výborů včetně výboru pro okupaci Sorbonny, v následujících týdnech vzniknou výbory i mimo Paříž, které se zabývají stížnostmi na francouzskou vládu a společnost.

14. května začne v závodě Sud-Aviation blízko Nantes okupační stávka vsedě, při které pracovníci zamknou vedení v kancelářích. V následujících dnech začnou okupovat továrny další dělníci, následuje stávka v továrně Renault blízko Rouen, která se rozšíří do výrobního komplexu Renault ve Flins-sur-Seine a na pařížském předměstí Boulogne-Billancourt.

15. května v noci je obsazeno Národní divadlo v Paříži a promění se ve stálé plénium pro veřejnou debatu.

16. května už okupují dělníci celkem zhruba padesát továren.

17. května je už ve stávce 200 000 dělníků.

18. května stávkují dva miliony dělníků.

20. května už počet stávkujících dosahuje deseti milionů, což jsou zhruba dvě třetiny francouzských pracujících. Čtyři tisíce studentů okupujících Sorbonnu vyjdou podpořit stávkující v Renaultu. Jako záloha je povoláno deset tisíc policistů, úředníci odborů uzavrou brány továren a komunistická strana vyzývá své členy, aby se snažili vzpouru zastavit. Stávky nevedou oficiální odbory, odborová organizace CGT se naopak snaží bojovnost pracujících krotit. Dělníci přesto předloží širší, politické a radikální požadavky. Požadují odchod vlády a prezidenta de Gaulle a v některých případech se pokusí provozovat své továrny sami. I když vedení odborů s hlavní asociací zaměstnavatelů vyjedná pětaticetiprocentní zvýšení minimální mzdy, sedmiprocentní zvýšení mezd a polovinu běžné výplaty za dobu stávkování, dělníci okupující továrny se odmítnou vrátit do práce.

24. května protestující zapálí Pařížskou burzu. Protože pouliční demonstrace se rozrůstají a okupace pokračují, stát se připravuje k použití brutální síly, aby vzpouru potlačil. Armádní generálové mají k ruce dvacet tisíc vojáků, kteří by měli Paříž ovládnout silou, a policie obsadí komunikační centra jako televizní stanice a poštovní úřady. Funkcionáři komunistické strany pomáhají zmanipulovat stávkující, aby se vrátili do práce.

25. a 26. května jsou na ministerstvu sociálních věcí podepsány tzv. grenelleské dohody. Ty stanovují zvýšení minimální mzdy o dvacet pět procent a průměrného platu o deset procent. Dělníci ale nemají jen ekonomické požadavky a bojují proti autoritářským strukturám v podnicích. Dohody odmítnou a pokračují ve stávce.

30. května několik stovek tisíc konzervativních odpůrců protestů pochoduje Paříží. Prezident de Gaulle se ujistí, že má dostatek loajálních vojenských jednotek a vystoupí v rozhlase (pracovníci státní televize stávkují). Oznámí rozpuštění parlamentu s tím, že 23. června budou následovat volby. Nařídí dělníkům vrátit se do práce a vyhrožuje zavedením výjimečného stavu. Většina stávkujících se začíná vracet do práce nebo je z továren vyhání policie. Stávka definitivně končí 18. června. Národní studentské odbory odvolají pouliční demonstrace. Vláda zakáže řadu levicových organizací.

16. června vyklidí policie Sorbonnu a Odeon. Máj '68 je potlačen. V parlamentních volbách 23. června vítězí gaullisté a francouzská krize končí.

27. června uspořádají studenti berlínské Svobodné univerzity okupační stávku, kterou zopakují ještě na konci semestru. Mobilizace studentského hnutí se ale už dostává do útlumu.

V posledním srpnovém týdnu naruší antimilitaristé shromáždění Demokratické strany v Chicagu. Aby se starosta s protesty vypořádal, zorganizuje masivní policejní operaci podpořenou národní gardou a armádou, která vede k osmidenním pouličním střetům.

21. srpna vstoupí vojska Varšavské smlouvy do Československa, aby ukončila reformní pražské jaro, zaštitěné liberálním křídlem vládnoucí strany.

Od 31. srpna do 5. září se v italské Carraře koná mezinárodní anarchistický kongres, kde je založena Internacionála anarchistických federací.

2. října skončí v Mexiku studentská demonstrace na náměstí La Plaza de las Tres Culturas ve čtvrti Tlatelolco v Mexico City masakrem, když policie, armáda a paramilitární jednotky zahájí střelbu do studentů a zabijí víc než sto lidí. Zásah měl zabránit narušení hladkého průběhu olympiády.

4. listopadu proběhne v Berlíně studentská demonstrace, když se právnický vydavatelský koncern Axel Springer chce soudit s právníkem studentského hnutí Horstem Mahlerem. Protestující se tentokrát aktivně postaví policii. Průběh akce je dokladem změny strategie a militarizace budoucích forem protestů (studentské hnutí v Německu se začíná rozpadat, na podzim 1969 vznikne skupina Tupamaros Westberlin a na začátku roku 1970 Rote Armee Fraktion).

1969

V dubnu se v Itálii uskuteční generální stávka a následné stávky proti hierarchické organizaci práce pokračují až do července.

1972

27. srpna podepisuje americký prezident Nixon kvůli neustávajícímu odporu proti válce ve Vietnamu zákon o zrušení povinné základní vojenské služby.

NOVÉ HNUTÍ MLÁDEŽE

Koncem 60. let už bylo zřejmé, že kompromisní systém v rámci „sociálního státu“ může úspěšně fungovat jen v podmínkách stabilního ekonomického růstu – takového, jaký probíhal v hlavních průmyslově rozvinutých zemích v poválečných desetiletích. Jakmile se tento růst zpomalil, boj ve společnosti kolem problému distribuce se zostril.

Zaměstnavatelé coby představitelé liberálních a konzervativních politických kruhů si začínali stále hlasitěji stěžovat na to, že politika „sociálního státu“ je neefektivní, vede k růstu inflace a deficitu státního rozpočtu, oslabuje ekonomiku a její konkurenceschopnost a povzbuzuje sociální „inženýrství“. Prohlašovali, že společnost si žije „nad poměry“, a proto je třeba omezit systém sociálních jistot a poskytnout větší prostor volné hře tržních sil. Už v 70. letech mnohé vlády ekonomicky rozvinutých zemí, které musely řešit rozpočtový schodek, přistoupily na zmrazení nebo snížení výdajů na sociální potřeby (politiku „škrtů“).

Jestliže nespokojenost průmyslových kruhů vyvolávala v první řadě tržní neefektivnost „sociálního státu“, přesněji z jejich pohledu příliš malý kus, jaký dostávali ze „společného koláče“, pak řadové občany stále víc znepokojovala byrokratická neohrabanost institucí a mechanismů, jejich odtržení od společnosti a neschopnost společnosti reálně je kontrolovat. Tyto nálady zformulovali v 50. a 60. letech sociální filozofové, kteří analyzovali proces rekrutování „vládnoucí elity“ ze špiček korporací a hovořili o „totalitní epoše“, „jednorozměrné“ společnosti, „zanikající demokracii“ atd. (Charles Wright Mills, Herbert Marcuse, Johannes Agnoli, Günther Anders a další). Všeobecná nevole v souvislosti s „byrokratizací společnosti“ byla jedním z nejzávažnějších motivů mládežnického hnutí konce 60. let, které vstoupilo do historie pod označením „studentské bouře 1968“, přestože ve skutečnosti šlo o široké sociální a kulturní hnutí v mnoha zemích světa.

Mládežnické organizace existovaly v různých zemích už od 19. století, ale až do 60. let se jejich aktivity neproměnily v široké sociální hnutí. Ke spolkům tohoto typu patřily tradiční studentské svazy a kluby (které bránily korporativní zájmy studentů nebo měly politický či kulturní charakter) a mládežnické „sekce“ různých ideově politických proudů a organizací. Mladí sociální demokraté různých zemí byli od roku 1907 sjednoceni v Socialistické internacionále mládeže, po druhé světové válce změněné v Mezinárodní svaz mladých socialistů. V letech 1919–1943 existovala Komunistická internacionála mládeže, oficiálně zrušená spolu s Kominternou. V roce 1945 politické síly podporované SSSR a komunistickými stranami založily Světovou federaci demokratické mládeže. Klerikální mládežnické organizace byly sjednoceny ve Světové alianci mladých křesťanů a Světové federaci studentů-křesťanů. Analogické mládežnické organizace fungovaly na úrovni jednotlivých zemí. Anarchistické a anarchosyndikalistické hnutí bez ohledu na řadu pokusů mezinárodní mládežnickou organizaci nevytvorilo, ale skupiny anarchistické nebo syndikalistické mládeže do druhé světové války hrály aktivní roli v sociálních hnutích takových zemí, jako bylo Španělsko, Portugalsko nebo Německo. Obecně organizace mládeže různých politických proudů podporovaly ideologii, programy a činnost svých „dospělých“ protějšků.

Zvláštní místo zaujímaly organizace, které si zachovaly nezávislost na základních společensko-politických směrech (například skauti, Mladí přátelé přírody ad.).

Kde se vzalo hnutí šedesátých let a v co se transformovalo v následujících desetiletích?

Za určitý předobraz studentských bojů 60. let lze považovat jen masové vystoupení za reformu univerzit a samosprávu na vysokých školách v řadě latinskoamerických zemí (Argentině, Peru, Chile ad.) počátkem 20. let.

Díky dění od poloviny do konce 60. let lze mluvit o novém hnutí mládeže, které aktivně ovlivňovalo sociálně politický život. V USA začalo protestní hnutí studentskými vystoupeními na Kalifornské univerzitě v Berkeley v roce 1964. Jejich účastníci požadovali svobodu při politické agitaci proti válce ve Vietnamu a rasové segregaci v zemi. Policie studenty z obsazené univerzity vyhnala, ale vláda byla stejně brzy nucena uznat jejich právo na politickou aktivitu. Z Berkeley se protesty rozšířily po celé zemi a vznikla organizace Studenti za demokratickou společnost, která vystoupila s požadavky na široké sociální reformy. Boj studentů se propojil s vlnou protiválečného hnutí a vystoupeními za rovnoprávnost rasových menšin. Jako alternativu k oficiálním univerzitám se studenti snažili organizovat nezávislé kurzy a vzdělávací centra („svobodnou univerzitu“). Vrchol protestů přišel na jaře 1968, kdy se okupovaly univerzity ve Washingtonu a New Yorku a probíhala stávka na středních školách proti rasismu a válce.

Ve Velké Británii vypukly studentské protesty nejprve v říjnu 1966 na prestižní London School of Economics (LSE). Studenti tu požadovali výměnu rektora, známého svými vztahy s rasistickými režimy Jihoafrické republiky a Jižní Rhodesie. V březnu 1967 studenti LSE dočasně obsadili a pokusili se zorganizovat „svobodnou univerzitu“. Koncem roku se studentské protesty s okupacemi a stávkami nebo mítinky rozšířily na školy v Londýně, Hullu, Bristolu, Keelu, Croydonu, Birminghamu, Liverpoolu, Guildfordu a dalších městech. Největší demonstrace britských studentů v letech 1967–1968 byly namířeny proti válce ve Vietnamu a provázely je ostré střety s policií.

V Belgii vyšli studenti na jaře 1968 do ulic, aby protestovali proti válce ve Vietnamu a žádali reformy univerzitního systému. Dočasně obsadili bruselskou univerzitu a prohlásili ji za „otevřenou pro všechny“.

V Itálii se okupace univerzit rozšířily v roce 1967 a provázely je střety s policií (k obzvláště silným nepokojům došlo při obsazování univerzity v Římě v únoru 1968 a její fakulty architektury).

Ve frankistickém Španělsku poslala vláda v důsledku obsazování univerzit policii na všechny vysoké školy v zemi.

Nejmasovější charakter v západní Evropě měly studentské protesty koncem 60. let v Německé spolkové republice (NSR) a ve Francii, kde měly i největší společensko-politický ohlas. V Západním Německu se časově shodovaly s občanskými protesty organizovanými hnutím Mimoparlamentní opozice proti zákonům navrženým vládou, které umožňovaly v „mimořádných situacích“ omezit nebo zastavit platnost ústavních práv a některých občanských práv. Na školách probíhala studentská pléna a zakládaly se diskusní skupiny, jako alternativa k „univerzitnímu establishmentu“ měla vzniknout „kritická univerzita“. Od roku 1965 také demonstrovali proti válce ve Vietnamu, politice USA a diktátorským režimům. Na potlačení demonstrací reagovali studenti odhalením „policejního charakteru“ státu a stávajícího systému. Konfrontace s mocí se ještě zostrila poté, co 2. června 1967 během demonstrace proti návštěvě iránského šáha v západním Berlíně zabila policie studenta Benna Ohnesorga. Pravicová média zahájila kampaň proti studentskému hnutí, jejímž výsledkem byl pokus o atentát na studentského vůdce Rudiho Dutschkeho v dubnu 1968. Následovaly nové nepokoje a střety.

Ve Francii studenti od roku 1967 bojovali proti vládním plánům na reformu vzdělávání, která měla omezit možnosti studia na univerzitách (zejména pro nejméně majetné vrstvy) a posílit jejich centralizované řízení. Rozhořčení studentů vyvolávaly i autoritativní poměry na studentských kolejkách. Studenti požadovali autonomii univerzit. Jejich aktivity pak vyvrcholily po 22. březnu 1968, kdy byla na protest proti zatýkání obsazena univerzita v Nanterre. Tady vzniklo stálé plénum protestujících, jehož se účastnilo přes tisíc lidí. Hnutí 22. března mělo od samého začátku protisystémový charakter. „Odmítáme být budoucími kádry kapitalistického vykořisťování,“ řekl studentský lídr Daniel Cohn-Bendit. Stimulem protestů byla i studentská vystoupení v Západním Německu. Po ostrých střetech protestujících s neofašisty oznámila vláda zavření univerzity v Nanterre a studenti se rozhodli přenést protesty na pařížskou Sorbonnu. Když policie rozehnala studentské shromáždění na Sorbonně 3. května 1968, byl to počátek dlouhých pouličních bojů mládeže s policií v pařížské Latinské čtvrti. Manifestací se účastnily desítky tisíc lidí, desítky policajtů byly zraněny, stovky demonstrujících zatčeny. Veřejnost vyjadřovala stále větší nesouhlas s policejní zvlášť a solidaritu se studenty. Dne 13. května vláda ustoupila a povolila fungování Sorbonny. Ve stejný den ji okupující studenti vyhlásili „autonomní lidovou univerzitou“. Řídilo ji všeobecné plénum studentů, vyučujících a pracujících, které volilo pracovní výbory. To se stalo příkladem pro mnoho dalších vysokých škol ve Francii, ale i rozbuškou silné obecné politické krize. Vláda ji dokázala překonat až v červnu 1968. Dne 16. června policie znovu obsadila Sorbonnu, což znamenalo konec samosprávného experimentu. Přesto byla vláda nucena udělat další ústupky: zrušila předcházející plány reforem a souhlasila se známou demokratizací systému řízení univerzit. Orgány studentského vedení (ovšem bez práva rozhodujícího hlasu) byly pak vytvořeny i v řadě jiných zemí.

Studentské protesty konce 60. let zachvátily nejen USA a západní Evropu, ale i další země a kontinenty. V Japonsku se časově protínaly s vystoupeními studentů proti americké válce ve Vietnamu a jadernému zbrojení, které začaly v roce 1963. Na jaře 1968 začala mládež pořádat shromáždění a manifestace po vzoru francouzských kolegů. V říjnu 1968 bylo během střetů studentů a policie v Tokiu, Ósace a Kjótu zraněno 80 a zatčeno 188 lidí. Represe vedly k masovým projevům nespokojenosti. Studenti obsadili Tokijskou univerzitu a policejní zásah pak vedl ke stávce šesti tisíc studentů. Hnutí bylo potlačeno až začátkem roku 1969.

V Brazílii přerostly studentské protesty ve vystoupení proti vojenské diktatuře, která byla v zemi u moci od roku 1964, provázely je demonstrace, stávky a okupace univerzit. V Mexiku byly vzpoury a stávky studentů probíhající od léta do podzimu 1968 potlačeny vojenskou silou a bylo zabito přinejmenším dvě stě lidí. Velké studentské a mládežnické protestní vlny proběhly v Senegalu, Tunisku a dalších zemích.

Je příznačné, že nové hnutí mládeže konce 60. let se nerozšířilo jen v západních zemích, ale i tam, kde byly u moci komunistické strany. V Polsku v březnu 1968 organizovali studenti nesouhlasící s cenzurou demonstrace a obsazování univerzit, dokud je nezastavila mocenská represe. V jugoslávském hlavním městě Bělehradě studenti v červnu 1968 po velké protivládní demonstraci obsadili filozofickou fakultu a udrželi ji týden. Školu vyhlásili Rudou univerzitou Karla Marxe pod protibyrokratickým heslem: „Pryč s rudou buržoazií!“ K nepokojům došlo také na univerzitách v Záhřebu, Lublani a Sarajevu. I studentské protesty v Jugoslávii byly potlačeny silou.

Přestože bezprostřední pohnutkou studentských protestů konce 60. let byly v různých zemích různé skutečnosti (situace na univerzitách, stav vzdělávání, válka ve Vietnamu, problémy imperialismu a rasismu, boj za rozšíření občanských práv a svobod atd.), téměř všude zaznívalo nové sociálně-politické heslo společenské samosprávy. Vymezovalo se proti byrokratické všemocnosti státu, která brala stále méně na zřetel zájmy a potřeby „prostých lidí“ a „řadových občanů“. „Tato společnost, kde jsou lidé, kdykoli žádají víc, jen víc prodání,“ prohlašovaly francouzské noviny *Action*, tiskový orgán studentských akčních výborů v květnu 1968, „je společnost, kde je už jen jediná volba, jen jedno právo – být ovládaným: ve škole, v podniku, ve straně, ve volbách.“ Ve Francii se během událostí máje 68 požadavek samosprávy stal skoro všeobecným – zdůrazňovaly ho nejrůznější společenské skupiny a profese: studenti a vyučující na školách, dělníci v závodech, úředníci, zdravotníci v nemocnicích atd. Oproti tomu „zkostnatělé“ tradiční politické instituce a strany vzbuzovaly u lidí stále méně důvěry, což vedlo například známého západoněmeckého sociálního filozofa Jürgena

Habermase k tomu, aby v 70. letech začal mluvit o „krizi legitimity“, tj. „zákonnosti“, „opodstatnění“ vládního systému v očích občanů.

Protestní hnutí konce 60. let vystoupilo nezávisle na většině „tradičních“ politických stran, nebo se s nimi dokonce otevřeně konfrontovalo. Sociálnědemokratické a komunistické strany ho odsoudily a často otevřeně vyzývaly k jeho potlačení. Z politických organizací podpořily hnutí jen nevelké skupiny „nové levice“, radikální levice a anarchistů.

Počátkem 70. let se vládám díky kombinaci represí a ústupků podařilo nové hnutí mládeže utlumit, i když v jednotlivých zemích mělo ohlas až do konce 70. let. V Itálii se v letech 1975–1977 mládež snažila bojovat za „svobodný prostor“ pro „děti velkoměsta“. Pod tímto heslem vystoupilo hnutí „městských indiánů“. Jeho příslušníci útočili na kina a divadla s požadavkem bezplatného vstupu a vtrhávali do restaurací, kaváren a obchodů, aby konfiskovali produkty a zdarma se najedli. Dalším tématem mládežnického protestu se stal boj s neofašisty, při kterém se používaly střelné zbraně. V únoru až březnu 1977 byly téměř všechny univerzity a další vysoké školy v zemi obsazeny studenty. Hnutí koordinovala všeobecná pléna a jimi volené výbory, jeho akcí se účastnily desítky tisíc lidí, a současně vyvíjeli aktivitu komunisté a odboroví lídři. Brzy však v hnutí nastal rozkol: část byla pro vytvoření organizovaného politického proudu Dělnické autonomie, část chtěla uchovat mládežnický a kontrakturní charakter boje („tvůrčí křídlo“, spontaneisté, městští indiáni...). Vláda využila tyto rozpory k jeho potlačení, ale i tak mnohatisícové manifestace a ozbrojené pouliční boje s policií pokračovaly ještě zhruba dva měsíce a obsazovaly se univerzity v Římě, Bologni a řadě dalších měst.

NOVÉ SOCIÁLNÍ HNUTÍ

Vzmach nového mládežnického hnutí v 60. a 70. letech přinesl oživení dalších společenských hnutí. Přestože reakce většiny odborových svazů a zvláště jejich vedení na studentský radikalismus byla – jak se dalo čekat – negativní, hodně námezdnicích pracujících a řadových odborářů vyjadřovalo studentům solidaritu.

Ve Francii uspořádali odboroví lídři na nátlak zdola 13. května 1968 všeobecnou stávku a od konce války největší demonstraci proti vládnímu a policejnímu násilí vůči studentům. Stávky se zúčastnilo 10 ze 14 milionů námezdnicích pracujících v zemi. Následně se řada mladých pracujících přidala ke studentům a účastnila se okupací univerzit. Příští den dělníci závodu Sud-Aviation v Nantes zahájili živelnou stávku a obsadili podnik. Okupace továren, závodů a institucí se pak rozšířila po celé Francii. Někde pracující zakládali podnikovou samosprávu a odstavovali vedení. Vládě se podařilo zastavit tuto vlnu až v červnu po dosažení dohody s vedením odborů. Požadavek „samosprávy námezdnicích pracujících“ byl natolik populární, že Francouzská demokratická konfederace pracujících (jeden z hlavních francouzských odborových svazů, založený v roce 1964 poté, co se křesťanské odbory odmítly vzdát svého klerikalismu) na nějakou dobu přidala do svého programu princip „samosprávného socialismu“.

Pracující podporovali studentské protesty i v Japonsku, Španělsku a některých dalších zemích. V Západním Německu v září 1969 propukla stávka 140 tisíc pracujících v Porúří, aniž by ji odbory schválily. Stávky tohoto „horkého podzimu“ byly spojeny s masovým obsazováním podniků dělníky.

V Itálii vystoupila téměř současně se studenty nová generace pracujících, převážně z nových průmyslových regionů. V letech 1967–1968 propukly spontánní protesty pracujících v řadě podniků, kde neměly odbory větší vliv. Stávka v benátské továrně Marzotto v dubnu 1968 zahájila „rudé dva roky“. Vedení odborů bylo nuceno na nátlak řadových členů provést v únoru a listopadu 1969 dvě generální stávky nejen s požadavkem zlepšení podmínek pro kolektivní smlouvu, ale i řady reforem v oblasti politiky bydlení, zdravotnictví, sociálního zabezpečení atd. Po „horkém podzimu“ 1969 se jim podařilo dosáhnout naplnění velké části požadavků a zkrácení pracovní doby. Ovšem mezi mladými pracujícími se stále víc šířily myšlenky samosprávy a „dělnické autonomie“. „Pracující už nechtěli být otroky,“ vzpomínal levicový aktivista Antonio Negri. „Žádali nové formy organizace práce, kultury, života... Byly tu celé oblasti... kam policie nepřišla. Ne že by tam byly nějaké nepokoje, ne, policie se tam necpala, protože jsme tam mohli organizovat sociální strukturu.“ V první polovině 70. let vzniklo v Itálii dělnické hnutí nezávislé na odborech a politických stranách. Sou-

viselo se spontánními stávkami v podnicích (včetně symbolického obsazování továren Fiatu v roce 1973), s obsazováním prázdných domů a nezávislým snížením cen komunálních služeb a dopravy. Příznačné je, že nejpobulárnější mezi mladými byly myšlenky sociální rovnosti: během stávek ve Fiatu požadovali rovné zvýšení mezd pro všechny zaměstnance. Sebeorganizované „autonomní“ dělnické hnutí v Itálii bylo utlumené až ve druhé polovině 70. let, kdy se odborům a politickým stranám znovu podařilo dostat aktivity pracujících pod kontrolu.

I když nové dělnické hnutí konce 60. a pak 70. let nefungovalo dlouho, hluboce se otisklo do formy organizace a boje námezdnic pracujících. Ve Francii se praxe svolávání všeobecných plén všech členů pracovního kolektivu kvůli samosprávně vedenému boji stala od roku 1968 při stávkách běžnou. V mnoha zemích se od té doby používají takové metody jako obsazování podniků stávkujícími a budování samosprávy. Čas od času probíhají tzv. divoké stávky – stávky nepovolené nebo neschválené oficiálními odbory a vedené všeobecnými plénami pracujících a jimi volenými výbory, radami atd.

Svérazným východoevropským ohlasem na nové dělnické hnutí bylo masové nezávislé dělnické hnutí v Polsku. Už v prosinci 1970 vypukly v přístavech Gdaňsk, Gdyně, Elbląg a Štětín dělnické demonstrace a stávky proti zvýšení cen potravin. Byly potlačeny stejně jako stávka dělníků v Radomi v červnu 1976. Nové stávky začaly po celé zemi v červenci 1980 po dalším zdražování. Pracující požadovali zvýšení platů, právo na zakládání nezávislých organizací a občanské svobody. Poté co generální stávka zachvátila pobaltské regiony země, byla vláda nucena pracujícím vyhovět. Vznikly nezávislé odbory Solidarita, v jejichž řadách se spojilo několik milionů polských pracujících. Uvnitř nového odborového hnutí se rozhořel ostrý boj mezi umírněným křídlem, blízkým katolické církvi a reformisticky orientovaným, a radikálnějšími tendencemi, stavicími se za heslo proměny Polska v „samosprávnou republiku“. Hlavním požadavkem bylo předání řízení podniků dělnickým výborům a svazům, které měly zvolit technickou administraci. Vládnoucí moc ale trvala na svém právu dosazovat ředitele podniků z centra a potlačila hnutí za pomoci výjimečného stavu v prosinci 1981.

Dokladem trhliny mezi společenskými nadějemi a jejich vyjádřením v rámci systému západní demokracie („krize legitimacy“) se v 70. a 80. letech stala tzv. nová sociální hnutí: ekologické (v nejširším slova smyslu, tj. od ochrany životního prostředí, proti výstavbě průmyslových a dopravních objektů ničících přírodu až po otázky urbanismu a místního rozvoje); proti jaderné energii; antimilitaristické; ženské; alternativní (které zahrnovalo pokusy vytvářet ostrůvky alternativního způsobu života, komuny, družstva, rozvíjet nekomerční kulturu atd.). Řada jejich stoupenců si byla jistá, že existující stát a zastupitelský model neodráží jejich potřeby.

Ekologická otázka nabývala pro společnost na důležitosti od přelomu 60. a 70. let. V NSR, ve Francii, v USA, ve Velké Británii, v Japonsku a dalších zemích se v této době objevily a sílily skupiny a výbory na ochranu životního prostředí. Vystupovaly proti konkrétním průmyslovým, energetickým, dopravním a dalším objektům, zpočátku často inspirovány čistě místními důvody bez analýzy negativních důsledků v kontextu celé společnosti. Jedna z prvních demonstrací proti jaderné energetice (považované za nebezpečnou kvůli nespolehlivosti elektráren a nemožnosti zajistit dlouhodobou bezpečnost ukládání jaderného odpadu) proběhla ve francouzském Alsasku v dubnu 1971. Problém „mírového“ využití atomu se brzy propojil s problémem jeho využití „vojenského“. V listopadu 1971 se v Larzaku ve Francii uskutečnila masová protestní manifestace proti rozšíření vojenské základny. V následujících letech se Larzac stal tématem řady protestů stoupenců ochrany životního prostředí. Silný impuls rozvoji ekologického (nebo jak se mu říkalo „zeleného“) hnutí dala ropná krize let 1973–1974, vyvolaná politickým napětím na Blízkém východě. Vlády západních států přijaly z důvodu větší nezávislosti na importu program urychlené výstavby jaderných elektráren, aniž by vzaly v úvahu protesty ekologů a místních obyvatel. V očích veřejnosti to jen potvrdilo, že i demokratický systém staví zájmy „centra“ nad potřeby a obavy konkrétních lidí a často je obětuje politickým, strategickým nebo ekonomickým pohnutkám.

V západních zemích se objevily desítky tisíc občanských skupin, výborů, asociací a spolků „zelených“. Ve Francii dosáhlo protestní hnutí vrcholu na konci 70. let. V červenci 1977 proběhla v Malleville padesátitisícová demonstrace proti stavbě nového atomového reaktoru, která skončila tvrdými střety s policií, v jejichž důsledku jeden demonstrant zemřel. V Západním Německu se protestovalo

na různých místech po celá 70. léta i později a některé jaderné projekty se podařilo zrušit nebo pozastavit. V Itálii kulminovaly protijaderné protesty v roce 1977, v Japonsku se koncem 70. let rozrostly protesty proti rozšíření letiště Narita.

O novém protiválečném hnutí se začalo mluvit poté, co v roce 1979 přijalo NATO rozhodnutí o rozmístění amerických raket středního doletu v Evropě. Podle výzkumu veřejného mínění se proti jejich dislokaci vyjádřila většina obyvatel „starého kontinentu“. V NSR, Nizozemsku a dalších státech se demonstrací, pochodů a dalších forem protestů účastnily miliony lidí. V Západním Německu, kde bylo hnutí nejsilnější, se do něj zapojily jak tradiční protiválečné a levicové organizace, tak nové skupiny, které samy sebe chápaly jako nástupce hnutí 60. a 70. let: Federální kongres autonomních iniciativ za mír, Federace skupin za nenásilné akce, Koordinační výbor občanské neposlušnosti, skupiny ekologického hnutí a radikální organizace věřících. Nové proudy vystupovaly pod heslem „odstoupení“ od obou vojenských bloků – NATO i Varšavské smlouvy. Celkový počet protiválečných aktivistů v NSR se odhaduje na 1,5 až 3 miliony lidí. Sbírali podpisy pod výzvy proti rozmístění raket, dělali demonstrace, akce občanské neposlušnosti (včetně blokády vojenských objektů) i „dny národního odporu“. Hnutí zastřešoval Koordinační výbor. Jedním z požadavků protestujících bylo referendum k otázce rozmístění raket.

Ve Velké Británii vystoupily proti rozmístění odbory, Labouristická strana, Hnutí za jaderné odzbrojení, církevní kruhy a další skupiny. Zvláště aktivně protestovaly ženy, které v roce 1982 pravidelně organizovaly mírové tábory u vojenské základny Greenham Common. Obdobné tábory probíhaly u britských a amerických základů po celé zemi. Největšími protestními akcemi britského hnutí proti zbrojení byly Hvězdný pochod míru (červenec 1982; 250 tisíc lidí), demonstrace a blokáda vojenských objektů v Berkshiru (duben 1983; 100 tisíc lidí), akce na Mezinárodní den žen (25. května 1983; několik stovek tisíc lidí), demonstrace v Londýně 22. října 1983 (na půl milionu lidí). Řada regionů a měst byla symbolicky vyhlášena „zónami míru“ a v některých podnicích proběhly krátké protiválečné stávky.

O mezinárodní koordinaci nového protiválečného hnutí se snažila organizace Evropské jaderné odzbrojení (EJO), založená v roce 1980, která vystoupila za „Evropu bez atomových zbraní od Polska po Portugalsko“. Organizace vinila ze závodu ve zbrojení a agresivního jednání oba vojenské bloky. Od roku 1982 probíhala každoroční evropská zasedání za jaderné odzbrojení, kde se probíraly plány protestních kampaní v jednotlivých zemích a součinnost s politickými opozičními skupinami ve východní Evropě. Hnutí vyzývalo k „uvolňování napětí zdola“. EJO těsně spolupracovala s Mezinárodním koordináčním centrem za mír, založeným v roce 1981 sjednocenými pacifisty, kteří vystrídali Mezinárodní konfederaci za odzbrojení a mír. Masové protesty nezabránilly vládám protlačit rozhodnutí o rozmístění raket v parlamentech. „Ulice tu nevládnou“ – to byl typický argument státních činitelů a lídrů hlavních partají.

Viditelné místo mezi sociálními hnutími 70. a 80. let zaujímalo nové ženské hnutí. To se podstatně lišilo jak od ženského hnutí přelomu 19. a 20. století, které vystupovalo především za základní občanská a demokratická práva žen (včetně práva volebního), tak od ženských organizací hlavních politických stran a proudů. Na rozdíl od nich kritizovalo všechny existující formy politických organizací, prohlásilo se za nezávislé a vystupovalo převážně z pozice radikálního feminismu. Podle něj je současná patriarchální společnost rozdělená na dvě třídy – muže a ženy, přičemž ta první utlačuje druhou ve všech oblastech života, nejen co se týče politiky a profesního působení, ale také společenských rolí, běžného života, rodiny a sexuality. Feministky říkaly, že takový útlak žen muži a genderová hierarchie fungují i v levicových organizacích a iniciativách nových sociálních hnutí, a proto musí mít ženy vlastní skupiny, iniciativy, tiskoviny, domy-útočiště pro oběti domácího násilí atd. Velkou pozornost věnovaly takovým tématům, jako je právo na potrat (pod heslem „Můj život patří mně“), domácí násilí, uznání práce v domácnosti za profesionální a placenou práci, rovné mzdy, diskriminace a sexuální násilí. Různé proudy nového ženského hnutí se zaměřovaly na politické cíle, většina byla pro společnost, kde budou muži a ženy ve skutečně rovnoprávném postavení nezávislé na pohlaví. Některé inklinovaly k radikálně antimušským pozicím a dávaly mužům obecně za vinu útlak, války, sociální nespravedlnost, agresi atd.

Formy aktivit nového ženského hnutí se opíraly převážně o akce občanské neposlušnosti a manifestační zdůrazňování pro ně důle-

žitých otázek do činnosti veřejných institucí a organizací (pod heslem „Osobní je politické“).

Lidé z alternativního a komunitního hnutí se snažili o praktické odtržení od existujícího systému a státu. Kritizovali tradiční družstevní hnutí, protože se do systému integrovalo. Nejdál se v alternativním spojení společenského života a práce dostaly komuny. V komunách založených na společně organizovaném životě a sdíleném vlastnictví lidé společně hospodařili, kolektivně (bez byrokracie a hierarchie) rozhodovali o základních věcech a zespolečenšťovali svůj majetek. Tržní a peněžní vztahy uvnitř komun byly zrušeny. Proces zakládání podobných struktur začal už v 60. letech. Komuny byly do různé míry stabilní (některé se rychle rozpadly) a navzájem se hodně lišily. Vznikala egalitářská, politická, družstevní, kontrakturní, duchovní i náboženská společenství (ta poslední se často formovala kolem nějakého duchovního lídra, ale bez hierarchického charakteru). Většina komun měla několik desítek členů, ale byly i mnohem větší. Řada z nich se pokoušela o převážně přirozené a ekologické hospodaření, jiné rozvíjely nějaké druhy výroby a služeb, jež mohly nabízet ven, a zisk se stával společným vlastnictvím komuny. Podle dostupných údajů dnes v tomto duchu funguje na 180 komun, ale reálně je jejich počet nepochybě vyšší.

Kromě komun, jejichž členové zespolečenšťovali jak běžný život, tak práci, se objevilo mnohem víc projektů založených na zespolečenštění aspoň některých oblastí života. V 70. a 80. letech se značně rozšířila takzvaná bytová společenství tvořená převážně mladými lidmi. Někdy to byla reakce na velký nedostatek bytů a na spekulace s nimi, které mladým znemožňovaly zajistit si bydlení. Tak vzniklo i hnutí squaterů, obsazujících prázdné domy. To se rozvíjelo především v Západním Německu, Holandsku, Itálii, Francii a jinde, ale squaty bylo možné najít i v mnoha dalších městech po celém světě. V různých městech dosahoval jejich počet několika desítek, nebo dokonce stovek (jako například v Západním Berlíně). V obsazených domech zakládali squaťři komuny nebo bytová společenství ve snaze společně organizovat bydlení a komunální a domácí hospodaření. Přitom si ve většině případů ponechávali vlastní zdroje příjmů (výplaty, podporu) a měli společný fond pro potřeby squatu. Konaly se také místní, regionální, nebo dokonce celonárodní kongresy squaterů.

Hnutí za obsazování prázdných domů bylo přímou výzvou zavedeným vlastnickým vztahům, a tak není divu, že vlády všech států vynaložily maximální úsilí k jeho potlačení. Zápal pro squaterské aktivity byl ve většině zemí světa zastaven v 80. letech.

Mnohem „klidnější“ charakter měla bytová společenství zakládaná mládeží s cílem společného pronajímání bytů (takový pronájem a sdílené bydlení byly materiálně mnohem výhodnější).

Novou formou výrobní spolupráce se staly alternativní projekty – rozsahem nevelká decentralizovaná a samosprávná družstva, skupiny vzájemné pomoci a svépomoci atd. Počátkem 80. let jich bylo jen v Západním Německu deset až dvanáct tisíc. Začaly vznikat koordinační sítě, „síťové svépomocné podniky“ apod. Projekty, které sem vstupovaly, usilovaly o rozvoj „společných forem hospodaření“ založených na průzřetném spojování principů plánování a iniciativy zdola. V NSR se podle statistik zhruba 10 procent projektů zabývalo zemědělstvím, drobnou výrobou a řemesly, 39 procent sociálními službami a ostatní obchodem, dopravními službami, opravami, šířením informací atd. Na mnohé dolehla nízká produktivita práce, chronický nedostatek peněžních prostředků, závislost na dotacích. Tyto faktory pozici alternativních projektů destabilizovaly a vedly k zániku většiny z nich během 90. let, kdy se změnilo sociální klima i ekonomická konjunktura.

Základní organizační formou nových sociálních hnutí v 70. a 80. letech se staly místní občanské iniciativy a jejich sdružení. Tyto skupiny a sdružení fungovaly v nejrůznějších sférách – ekologické, sociální, kulturní, ekonomické atd. Často chápaly samy sebe jako alternativu k zastupitelské demokracii a požadovaly větší účast občanů na rozhodování o společných otázkách – politiku zdola. „V současnosti se v občanských iniciativách a ekologických sdruženích organizuje kolem pěti milionů lidí, zatímco počet členů stran establishmentu nedosahuje ani poloviny tohoto množství“, poznamenal v roce 1984 člen představenstva federálního svazu občanských iniciativ na ochranu životního prostředí v NSR Peter Schott. „Toto číslo odráží vědomí faktu, že parlament jako nástroj politické hry zakotvený v ústavě už nepostačuje k řešení společenských rozporů na politické úrovni.“

Radikální levicové křídlo nových sociálních hnutí otevřeně vystoupilo za zrušení parlamentní demokracie a za její nahrazení

systémem autonomních „svobodných prostorů“, samosprávných skupin, kolektivů a rad.

Proces rozvoje nových sociálních hnutí prošel několika postupnými etapami: ohlas krize ve společnosti; uvědomění si krizových jevů občany, bezprostředně zasaženými jejich projevy (v této etapě obvykle následovala výzva politikům, aby problémy řešili, a jejich odmítnutí výzvy vyhovět); šíření informací o důsledcích krize; přechod k protestu; intenzifikace hnutí; vypracování vlastní ideologie (nebo jejích částí); nárůst hnutí; vytvoření pevnější organizace (jak na místní, tak státní úrovni); a nakonec „institucionalizace“ hnutí (přijetí jeho požadavků, nebo jeho porážka). Je příznačné, že hluboko uvnitř nových sociálních hnutí (stejně jako v dělnickém hnutí 19. století) probíhalo formování vlastního hodnotového systému a vlastní kultury. Jejich základem byly myšlenky společenské samosprávy a občanské účasti na přijímání všech rozhodnutí důležitých pro společnost. „Všem, kdo jsou řazeni nebo se sami hlásí k alternativám“, poznamenal západoněmecký sociolog M. Winter, „je vlastní jedna hodnotová orientace: směřování k integritě a odmítání systému a jeho institucí, které lidi rozdělují podle nějakých sociálních rolí a činí je nedokonalými a odcizenými.“ Členové hnutí odmítali takové principy současné industriální společnosti jako materiální růst, produktivitu, konzum, snahu o zisk, a v různé míře zdůrazňovali vlastní principy: sebeurčení a samosprávu (život osvobozený od diktátu jiných), decentralizaci a snahu o „jednodušší“ život, změnu poměru mezi prací a volným časem, dosažení svobodného rozvoje osobnosti každého člověka.

Jenže „změna hodnot“, kterou hlásali sociologové, se ukázala jako dvojsečná. Začalo se to projevovat už v 80. letech, kdy se na vlně sociálních hnutí zformovaly nové strany (zelení apod.), které vrátily vyjadřování občanské nespokojenosti zpět do státních institucí. A od konce 80. let sloužil antibyrokratický patos nových sociálních hnutí a růst zájmu o jednotlivce jako argument pro nastupující neoliberalismus (neokonzervativní ideologii ve spojení s liberálními postuláty „volného trhu“).

Existující systém integroval tendence „nové subjektivnosti“, které vyrostly z bouří 60. a 70. let. Pracující se dožadovali práva nakládat pružněji s pracovní dobou a většího vlivu na proces výroby – zaměstnavatelé toho využili, když trvali na změně zákonných omezení prodlužování pracovní doby, propouštění atd. a vytvořili nové formy výroby (flexibilní výroba, toyotismus ad.). Občané byli nespokojeni s byrokracií „sociálního státu“ – a tak ji vystřídala deregulace a rozšíření principů „volného trhu“.

Složitý byl i osud společenských hnutí přelomu 80. a 90. let v zemích, které ovládaly komunistické strany. Většina jejich členů vystupovala za odstranění vlády jedné strany, za obnovení občanských práv a svobod a zavedení norem zastupitelské demokracie. Jen některá z hnutí (Sjednocení dělnických rad v Maďarsku, Levá alternativa v Maďarsku a v Československu, levé odborové kruhy v Polsku, levé křídlo Nového fóra, Sjednocená levice a Iniciativa za nezávislé odbory v NDR, část ekologických a levicových skupin a také hnutí za samosprávu v městských čtvrtích a obvodech v SSSR) vyzývala k boji za „samosprávný socialismus“. Přesto při pádu režimů komunistických stran došlo nejen k potvrzení modelů zastupitelské demokracie (ve větší nebo menší míře podle západního vzoru), ale i k zavedení systému tržní ekonomiky na základě soukromého vlastnictví.

Celý text Vadima Damiera je v originále pod názvem *Социальные движения в XX веке* dostupný na: <http://www.aitrus.info/node/5090>. Redakčně kráceno.

Rozhovor Jeana-Paula Sartra s anarchistou Danielem Cohn-Benditem, uveřejněný v květnu 1968

I.-P. S.: Během několika dnů, aniž bylo vydáno heslo o generální stávce, byla Francie prakticky paralyzována zastavením práce a obsazením závodů. To se stalo proto, že se studenti prosadili jako vítězové v ulicích Latinské čtvrti. Jak daleko analyzujete toto hnutí, které jste rozpoutal? Jak daleko může jít?

D. C.-B.: Hnutí nabylo rozsahu, který jsme zpočátku nemohli předvídat. Ale teď se náš cíl jmenuje: svržení režimu. Zda bude cíle dosaženo, nezávisí ovšem na nás. Kdyby též cíl sledovala také komunistická strana, CGT a další odborové syndikáty, pak by problémy nebyly: režim by se zhroutil za čtrnáct dní, protože při měření sil nemá nic, co by postavil proti dělnickým organizacím.

I.-P. S.: V této chvíli zřejmě panuje nedorozumění mezi mohutností stávkového hnutí, které by vskutku mohlo podstoupit přímý boj s režimem, a požadavky vznesenými odbory: zvýšení mezd, nové uspořádání pracovní doby, důchody a tak dále...

D. C.-B.: V dělnických bojích vždy existovala propast mezi silou akce a počátečními požadavky. Může se stát, že dynamika hnutí povede v průběhu boje ke změně požadavků. Stávka, která vypukne pro omezený cíl, se může proměnit v povstalecké hnutí.

Některé požadavky, které dělníci vyhlašují, jdou velmi daleko: například požadavek čtyřicetihodinového týdne a v Renaultce minimální mzda 1000 franků. Gaullistická moc nemůže tyto požadavky akceptovat, nechce-li zcela ztratit tvář. Avšak vytrvá-li, fronty se dále upevní.

Předpokládejme, že také dělníci vytrvají a režim padne. Co se stane? K moci se dostane levice. Pak vše závisí na tom, co učiní. Změní-li skutečně systém – a přiznávám, že o tom pochybuji –, pak najde ty, kteří půjdou za ní, a všechno bude v pořádku. Avšak dostaneme-li – s komunisty nebo bez nich – vládu à la Wilson, která provede jen reformy, drobná vyrovnání, pak bude posílena extrémní levice, která soustavně pracuje na novém společenském pořádku, a to od základů. Ale tak daleko ještě nejsme: zatím není ani jasné, zda režim padne.

I.-P. S.: Jsou známy případy revolučních situací, kdy se hnutí, jako je vaše, nezastavilo. Je však také možné, že rozmach náhle povolí. V takovém případě by bylo třeba usilovat o to, aby se vykročilo co nejdál, než zazní signál k zastavení. Jaké by podle vašeho názoru mohly být nevratné důsledky současného hnutí, předpokládáme-li, že se brzy zastaví?

D. C.-B.: Mohly by být uspokojeny určité hmotné požadavky dělníků a umírněné síly ve studentském hnutí a mezi profesory by mohly dosáhnout jistých univerzitních reforem. To ovšem nejsou ony radikální reformy, které si přejeme my. A přece chceme zůstat ve hře. Předložíme konkrétní návrhy a některé budou pravděpodobně přijaty, protože si nikdo netroufne odmítnout všechny naše požadavky. To bude bezpochyby úspěch, třebaže se nic nezmění. My však budeme pokračovat v zásadních útocích proti systému. Ne, nemyslím si, že revoluce je možná z dneška na zítek. Domnívám se však, že postupně dojde k ústupkům – důležitým i méně důležitým. V každém případě bude mít studentské hnutí hodnotu příkladu, který bude následovat mnoho mladých dělníků, i kdyby síla studentů byla ochromena. Tím, že jsme uplatnili tradiční prostředky dělnického hnutí – stávku, nástup do ulic a obsazení pracovišť –, rozmetali jsme první překážku: zničili jsme totiž mýtus, že „proti režimu nelze nic podniknout“. Podali jsme důkaz, že to není pravda. A pak zasáhli dělníci. Tentokrát možná ještě nepůjdou do všech důsledků, ale později dojde k dalším explozím. Důležité je, že jsme ukázali údernou sílu revolučních metod. A jen v dynamice akce se může uskutečnit spojení mezi dělníky a studenty. Jen za předpokla-

du, že hnutí studentů a hnutí dělníků – každé za sebe – si udrží elán a že budou směřovat ke společnému cíli.

I.-P. S.: Problém zůstává vždy týž: buď přizpůsobení požadavkům moderní doby, nebo revoluce. Jak jste sám řekl – vše, co prosazuje silou, by mohlo být rychle využito a rozmělněno reformisty. Nicméně... zásluhou vaší akce dojde ke zlepšení situace na univerzitách, jenže pouze v rámci měšťácké společnosti.

D. C.-B.: Podívejme se na to, co se právě stalo! Po dlouhou dobu hledalo mnoho lidí nejlepší způsob, jak uvést studentský svět do pohybu. Nikdo tento prostředek nenašel. Až konečně určitá situace vyústila v explozi! Postačil malý nápor mocných – obsazení Sorbonny policií. Samozřejmě to nebyla jen tato monumentální hloupost, jež hnutí vyvolala. Na univerzitu v Nanterre pronikla policie před několika měsíci, a přece to tehdy nevyvolalo řetězovou reakci. Tentokrát však k řetězové reakci došlo, a nikdo ji nedokázal zastavit. A to konečně umožňuje analyzovat, jakou roli zásadně hraje „jednající menšina“.

To, co se nedávno odehrálo, je podle mého názoru vyvrácením proslulé teorie o „revolučních úderných oddílech“, které jsou považovány za vedoucí sílu lidového hnutí. V Nanterre a v Paříži vznikla docela prostě jistá situace, ovlivněná tím, co neurčitě nazýváme „napětí mezi studentstvem“, a dále odhodláním k akci té části mládeže, která byla znechucena lhostejností třídy, v jejichž rukou je moc. Jednající menšina, která lépe než jiní zaostříla své vědomí, a byla tudíž připravena, mohla zapálit doutnák a vstoupit do akce. Ale to je také všechno. Ostatním bylo ponecháno na vůli, zda ji chtějí následovat či nikoliv. A oni ji následovali. Potom však už vedení hnutí nemohl převzít žádný „úderný oddíl“. Jeho příslušníci – řekněme marxisté-leninisté – se sice mohli rozhodujícím způsobem podílet na akcích, ale později se vlna rozlila i přes jejich hlavu. Dnes je najdeme v koordinačních výborech, kde hrají významnou úlohu, ale na pořad se nedostala otázka, že by mohli převzít řídicí roli.

To je podstatný moment. Ukazuje se totiž, že je třeba se vzdát teorie o „řídící avantgardě“ a nahradit ji teorií mnohem jednodušší a čestnější: teorií o jednající menšině, která je jakýmsi trvalým kvasem. Žene akci vpřed, aniž ji chce řídit. Ve skutečnosti – třebaže to nikdo nechce přiznat – ani strana bolševiků „neřídila“ ruskou revoluci. Bolševická strana byla nesena masami. Teprve v průběhu vývoje mohla vypracovat svou teorii, dala popudy v tom či onom směru, ale nebyla s to sama a jediná rozpoutat hnutí; to bylo z velké míry spontánní; a právě ono umožňuje onen výpad vpřed, nikoli hesla, jež vydá řídicí skupina.

I.-P. S.: Mnozí nechápou, proč jste se nepokoušel vypracovat program a dát svému hnutí nějakou strukturu. Vytýká se vám, že jen rozbíjíte, aniž víte – nebo alespoň aniž vyslovíte –, co chcete postavit namísto zkázy.

D. C.-B.: Ovšem! Všichni by byli rázem klidní, v první řadě ministerský předseda Pompidou, kdybychom založili stranu a vyhlásili: „Toto jsou lidé, kteří stojí za námi, toto jsou naše cíle, a toto jsou metody, jimiž hodláme těchto cílů dosáhnout...“ Věděli by, s kým mají co dělat, a bylo by možné zformovat frontu proti nám. Už by jejich soupeřem nebyla „anarchie“, „nepořádek“, „nekontrolovatelný výbuch“.

Jenže síla našeho hnutí je právě v tom, že se opírá o „nekontrolovatelnou spontánnost“. Máme dnes zřejmě dvojí možnost: první je dát dohromady pět lidí, kteří mají za sebou dobře fungující politické formace, požádat je, aby formulovali program a vytýčili uskutečnitelné požadavky, jež se zdají opodstatněné, a prohlásit: „Toto

je postoj studentského hnutí, dělejte s tím, co chcete!“ To by bylo špatné řešení. Druhá možnost je usilovat o pochopení celkové situace. Nemyslím si však, že k tomuto pochopení mohou vůbec dospět studenti manifestující jako celek. Postačí však, pochopí-li velká část z nich. Abychom toho dosáhli, musíme se uvarovat rychlého založení organizace a definování programu. To by totiž nutně mělo ochromující účinek. Jediná šance hnutí je právě nepořádek, protože ten umožňuje lidem, aby hovořili svobodně, a nakonec může vyvolat i jistou formu „sebeorganizace“. V této chvíli je například třeba upustit od takové podívané, jako jsou velká shromáždění. Místo toho bychom se měli pokusit o zformování pracovních a akčních skupin. A právě o to jsme usilovali v Nanterre.

Zprvu, když se v Paříži náhle smělo pronést otevřené slovo, bylo důležité nechat lidi mluvit. Říkají zmatené věci, vyslovují neurčité myšlenky, které jsou navíc někdy nudné, protože jsme je už stokrát slyšeli. Ale když už bylo všechno řečeno, nastane okamžik, kdy vznikne otázka: „Co dál?“ Je důležité, aby si co možná nejvíce studenti kladli otázku: „Co dál?“ Teprve pak je možné myslet na programy a struktury. Otázka „Co uděláte se zkušebními řádem?“ – pokud by nám byla položena už nyní – by se rovnala přání utopit rybu ve vodě, znamenala by sabotování hnutí a přerušování jeho dynamiky. Zkoušky proběhnou a my předložíme své návrhy. Ať nám však poskytnou trochu času. Nejdříve musíme mluvit, přemýšlet, najít nové formulace. Najdeme je. Ale ne dnes.

L.-P. S.: Studentské hnutí – sám jste to řekl – je nyní na hřebenu vlny. Ale přijdou prázdniny, proud se zpomalí a snad i ustoupí. Užitek z toho bude mít vláda, která začne realizovat reformy. Přizve studenty, mnozí její návrhy přijmou, a to tak, že buď řeknou: „Vždyť my nechceme nic jiného než reformy“, nebo: „To je sice reformismus, ale pořádek je to lepší než nic, a koneckonců jsme těchto reform dosáhli sami, vlastní silou.“ Získají pozměněnou univerzitu, ale změny budou asi pouze povrchní a budou se týkat především lepšího materiálního vybavení, místností a menz. To vše nijak neotřese základy systému. Jde totiž o požadavky, jimž může vládnoucí moc ustoupit, a přitom nepřipustit, aby byl uveden v pochybnost režim sám. Nebo jste snad přesvědčen, že dosáhnete takových zlepšení, která umožní vnést revoluční prvky na měšťáckou univerzitu, že dosáhnete obrody, která by například umožnila, aby se to, co se přednáší na univerzitě, octlo v rozporu se základní funkcí vysokých škol v dnešním režimu, totiž s úkolem formovat kadry, které budou plně integrovány do stávajícího systému?

D. C.-B.: Především – i ryze materiální požadavky mohou mít docela dobře také revoluční obsah. Například pokud jde o menzy, máme zásadní požadavek. Žádáme jejich zrušení či spíše jejich přeměnu v pohostinství pro mládež, kde se všichni mladí lidé, ať jsou studenti nebo ne, budou moci najíst za 1,40 fr. Pracují-li mladí dělníci po celý den, není důvod, proč by neměli večeřet za 1,40 fr. Podobný požadavek se týká univerzitních kolejí. Chceme, aby se staly kolejemi mládeže. Je mnoho mladých dělníků, učňů, kteří nechtějí už bydlet s rodiči, ale nemohou si najmout pokoj, který stojí 300 franků měsíčně. Také oni mají mít možnost být přijati do studentských kolejí, kde je činže 90 až 100 franků. Dětičky z takzvaných lepších rodin, které studují práva či politické vědy, mohou přece jít jinam.

Zásadně si nemyslím, že reformy, které by mohla provést vláda, přijdou tak daleko, aby studenty demobilizovaly. Prázdniny asi způsobí, že hnutí uvázne – ale zlomit jeho sílu nemohou. Někteří z nás řeknou: „Naletěli jsme“ a nebudou hledat vysvětlení, co se vlastně stalo. Jiní řeknou: „Situace nebyla zralá.“ Mnozí však pochopí, že je třeba vytlouci kapitál z toho, co se stalo, budou analyzovat situaci teoreticky a připraví se na to, aby začátkem podzimního semestru znovu zahájili akci. Neboť začátek podzimního semestru bude katastrofální, bez ohledu na to, jaké reformy vláda provede. A zkušenosti, které jsme získali v neuspokojeném, nechtěném akci – v akci, která byla vyvolána vládou! –, nám umožní, aby akce, kterou předvídáme pro podzim, byla ještě účinnější.

Prázdniny dají studentům příležitost, aby si sami ujasnili onu nevoli, která se projevila během čtrnácti dnů krize, a aby přemýšleli, co chtějí dělat a co mohou dělat. Pokud však jde o možnost etablovat na univerzitě učení, které by bylo jakýmsi „protiúčením“, takže univerzita by nevychovala výlučně kadry měšťácky uzpůsobené, nýbrž i revolucionáře – to považuji za naději příliš idealistickou. Měšťácká výuka, třeba reformovaná, bude vždy produkovat měšťácké kadry. Lidé jsou zajatci soukolí systému. V nejlepším případě se z nich stanou příslušníci blahovlnné levice a přitom zůstanou součástí soukolí, které udržuje v chodu starou společnost. Naším cílem je zorganizovat „paralelní výuku“ – jak v technickém, tak v ideologickém směru. Chceme sami postavit univerzitu na

nový základ, a to i za předpokladu, že takový pokus vydrží jen několik týdnů. Budeme apelovat na profesory, příslušníky levice a krajní levice, kteří budou ochotni spolupracovat s námi v seminářích a pomáhat nám svými znalostmi při výzkumech, jež budeme organizovat sami. Na postavení „profesorů“ budou ovšem vůči nám rezignovat.

Na všech fakultách můžeme pořádat semináře – samozřejmě ne hlavní přednášky – o problémech dělnického hnutí, o využití techniky ve prospěch člověka, o možnostech automatizace. A to vše nikoli z teoretického hlediska – dnes neexistuje jediná sociologická kniha, která by nezačínala slovy: „Je třeba využít techniky, aby sloužila člověku.“ Na pořadu by měly být konkrétní problémy. Taková metoda by byla zcela protichůdná té, kterou vyvinul systém, a experiment by asi neměl dlouhou životnost: systém by rychle reagoval a hnutí by ustoupilo. Ale podstatné přece je, že získáme zkušenost, která by se zcela rozešla se starou společností. I když ta zkušenost asi nebude trvat dlouho, dá nám vytušit jisté možnosti: zachytíme něco nového, pomíjivý obraz, který pak uhasne. Bude však podán důkaz, že něco nového může existovat. Nemáme naději, že budeme moci v naší společnosti vybudovat univerzitu socialistického typu, protože víme, že funkce univerzity zůstává nezměněna, dokud se nemění systém jako celek. Ale myslíme si, že můžeme systém narušit.

L.-P. S.: To by předpokládalo existenci „antiinstitucionálního“ hnutí, které nepřipustí, aby se studentské síly zformovaly. Protože vy přece vytýkáte UNEF (Národnímu sdružení francouzského studentstva), že je odborovou organizací, to znamená institucí, která zvažuje zájmy.

D. C.-B.: Především jí vytýkáme, že je organizována způsobem, který ji zbavuje možnosti klást požadavky. Obrana studentských zájmů je vůbec problematická záležitost. O jaké „zájmy“ jde? Studenti nejsou třída. Dělníci, rolníci jsou společenské třídy a mají objektivní zájmy. Jejich požadavky jsou jasné a obražují se k zaměstnavatelům nebo k reprezentantům buržoazie. Ale studenti? Kdo jsou jejich utlačovatelé, ne-li sám systém?

L.-P. S.: Studenti vskutku nejsou třída. Jsou definováni věkem a vztahem k vědě. Student je někdo, kdo jím jednoho dne nutně přestává být, a to bez ohledu na společnost, a tedy také bez ohledu na společnost, o níž sníme.

D. C.-B.: Ano. A proto musí dojít k převratu. V daném systému se říká: Ti pracují, a ti zas studují. Proto ta přehrada. Lze si však představit i jiný systém: všichni se podílejí na výrobních úkolech – a to na úkolech výroby díky technickému pokroku velmi vyspělé – každému je dána možnost pokračovat ve studiu. Byl by to systém produktivní práce a souběžného studia.

Výjimečné případy budou existovat vždycky: není dobře možné, aby někdo usiloval o výrazné výsledky v matematice či v medicíně a zároveň se věnoval jiné práci. Koneckonců vůbec nejde o vyhlášení uniformních pravidel. Jde o základní princip, a ten je třeba změnit. Tohle ovšem není úkol pro dnešek či pro zítřek. Začalo však něco nového, a nevyhnutelně to bude pokračovat.

L.-P. S.: Na vaši akci je zajímavé, že propůjčuje moc fantazii. Také vaše fantazie má bezpochyby své meze, ale máte mnohem více myšlenek, nežli měli vaši otcové. My starší jsme byli formováni tak, že jsme měli představu o tom, co je možné a co možné není. Profesor řekne: „Zrušit zkoušky? Nikdy! Je možno změnit jejich pravidla, ale je nemožné je zrušit.“ Proč? Protože sám strávil polovinu svého života absolvováním zkoušek.

Dělnická třída často vyvolávala v život nové metody boje, ovšem vždy v sepětí s určitou situací, v níž se právě nacházela. V roce 1936 vynalezla obsazování závodů, protože to byla jediná zbraň, jak upevnit a rozšířit volební vítězství. Vy však máte fantazii, která byla v mnoha ohledech obohacena. Dokazují to hesla na zdech Sorbonny. Vyšlo z vás něco, co udivuje, něco převratného, a toto něco popírá vše, co dopustilo, aby naše společnost byla tím, čím dnes je. To něco bych nazval rozšířením prostoru možností. A odtud necouvejte!

L'Imagination au pouvoir : Entretien de Jean-Paul Sartre avec Daniel Cohn-Bendit, *Le Nouvel Observateur*, zvláštní příloha z 20. května 1968. Tento český překlad rozhovoru vyšel bez původního titulku a jakékoli informace o originále nebo překladateli do češtiny v *Literárních listech*, roč. 1, 30. června 1968, č. 17, s. 19.

SVĚTLO NA KONCI TUNELU: MÁJ 1968

ALEXANDRE SKIRDA

Jako další příspěvek k tématu vybíráme úryvek z historické práce francouzského anarchisty Alexandra Skirdy Osobní autonomie a kolektivní síla, která se věnuje vývoji anarchistického hnutí od jeho počátků až do konce osmdesátých let. Vybraná kapitola popisuje nelehkou situaci, v níž se francouzské anarchistické hnutí ocitlo v důsledku roztržek, k nimž došlo v padesátých letech, a jeho roli při Pařížském máji 1968. Zabývá se rovněž tím, jak májové události ovlivnily vývoj hnutí v následujících letech.

Všichni ti, kdo byli buď z Francouzské anarchistické federace (FAF, Fédération anarchiste française) vyloučeni v době, kdy byla pod kontrolou fontenistů, anebo odešli z vlastního popudu, se na konci roku 1953 spojili a FAF obnovili, zatímco fontenisté svou skupinu pojmenovali FCL (Fédération Communiste Libertaire). Pod vlivem předchozí traumatizující zkušenosti přijali velmi volné organizační vazby, což různým tendencím a proudům, které se považovaly za anarchistické, umožnilo existovat vedle sebe:

„a) možnost a nutnost spolupráce všech tendencí; b) autonomie (tj. absence autority) každé skupiny; c) odstranění všech centralizačních zastoupení (např. národních výborů); d) osobní zodpovědnost (nikoli kolektivní); e) orgány hnutí stojí nad různými tendencemi, přičemž všichni mají svobodu zřizovat vlastní orgány... stejně tak se zapojit do jakékoli aktivity v kontextu kultury, výzkumu, akce nebo anarchistické propagandy; f) přátelské a otevřené vztahy s hnutími shodujícími se s anarchismem v určitém konkrétním bodě.“

Společenské třídy už nehrály v boji tak významnou roli: jejich místo převzal „způsob uvažování“. Nakonec byly vypracovány podrobné stanovy a vytvořila se Ochraná asociace, která měla v rámci organizace zabránit jakémukoli novému převratu. Pilířem nové FAF a její hlásné trouby *Le Monde Libertaire* byla skupina Louise Michel z pařížské čtvrti Montmartre a skupina Sébastien Faure z Bordeaux.

Po pokusu z roku 1949 učinit z CNTF součást FAF získala CNTF opět volnost jednání, ale skutečnost, že většinu členstva tvořili Španělé, politicky omezení svým statutem uprchlíků, vedla k tomu, že se stáhli do sebe a soustředili se na iberskou otázku. Jejich noviny *Le Combat Syndicaliste* sloužily čím dál víc spíše španělské CNT a nakonec dokonce vycházely ve španělštině (kromě první a poslední stránky).

Několik odporujících skupin z FCL, například skupina Kronstadt, se spojilo pod názvem CAAR (Anarchistické revoluční akční skupiny) a vydávaly občasník *Noir et Rouge*.

Ve svém Prohlášení o zásadách z roku 1957 rovněž přijaly za svou zkušenost z FCL, současně se ale jasně vyslovily ve prospěch platformistického přístupu:

„V oblasti přímé akce je anarchokomunistická organizace ochotna spojit se s proletářskými militanty nebo skupinami militantů při společných aktivitách sledujících krátkodobé a omezené cíle za předpokladu, že předmět boje představuje krok kupředu směrem k emancipaci pracujících. V každém případě si vyhrazuje právo předložit své vlastní stanovisko.“

Účast na práci organizace musí být dobrovolná. Měla by však zahrnovat dostatečný smysl pro odpovědnost, aby sklony a averze každého jednotlivce byly otevřené a dobrovolně podřízeny zájmům přiměřené organizovanosti tak, aby mohla být efektivně zvládnuta koordinace činností skupin.

Anarchokomunistickou organizaci tvoří federace afinitních skupin, které se shodly na principu ideologické jednoty a jejichž cílem je prezentovat jednotnou frontu anarchistů oddaných sociálnímu boji. Ideologická jednota není založena na rigidních principech, ale bude podléhat revizím přízpůsobujícím ji ekonomické a společenské situaci.

Ideologická jednota s sebou nese i jednotu v taktice. Jednota v taktice z našeho pohledu znamená to, že hnutí jako celek uzná úspěch určité metody v rukou určitých skupin a ostatní se dobrovolně zaváží přijmout je za své. Znamená to, že všechny skupiny uznají, že s ohledem na určitý problém, který všichni chápou jako

společný, je třeba užívat společnou taktiku. Kromě toho je v souladu s federalismem, že každá skupina by měla fungovat tak, jak sama považuje za vhodné.

Tímto způsobem budeme vytvářet základ, na kterém se svobodní jedinci budou moci organizovat za účelem efektivního jednání a zároveň si zachovat svoji svobodu. V tomto duchu postupujeme, s ideály a cíli stanovenými v tomto prohlášení, svobodně, v solidaritě a bratrství.“

Zatímco zuřila válka v Alžírsku, minul máj roku 1958 a k moci se dostal generál de Gaulle. Většina anarchistů dělala, co mohla, a jejich úsilí nebylo zanedbatelné, neboť jejich solidarita s odvedenými odpírání vojenské služby a dezertéry se naplno potvrdila (podzemní železnice jich měla téměř šest set převést do Švýcarska). Anarchisté se také účastnili všech demonstrací, zvláště v letech 1961 a 1962. Někteří byli zapojeni do sítě podporující alžírskou NLF – Frontu národního osvobození (což nebylo v žádném případě jednomyslné rozhodnutí a zpětně bychom mohli zpochybňovat jeho smysl). Hnutí se znovu pomalu stavělo na nohy. Někteří lidé z CAAR se rozhodli vrátit do FAF a zařídili se jako Unie anarchokomunistických skupin (UGAC, Union des Groupes Anarchistes Communistes); jiná frakce pokračovala v úkolu „čištění terénu“, se kterým začala už revue *Noir et Rouge*, a publikovala studie o třídním boji, revolučním antiklerikalismu, svobodném zednářství, nacionalismu, marxismu a experimentech se samosprávou ve Španělsku a Izraeli (kibucy) atd.

UGAC učinila po smrti Paula Zorkina (původem Černohorče a někdejšího člena jugoslávských partyzánů), který byl její vůdčí osobností, a po odchodu jeho blízkého kolegy Henriho Klébera do ústraní, obrát o sto osmdesát stupňů. Dospěla k závěru, že uvnitř FAF se nedá nic smysluplného dělat, znovu vyhlásila samostatnost a přijala trochu bizarní strategii. Zřekla se veškeré autonomní aktivity a prohlásila se za součást „Mezinárodní revoluční fronty“ zahrnující další „revolucionáře“, jako byla revoluční marxistická škola trockistů Čtvrté internacionály (pabloisté) nebo někteří maoisté ze Švýcarska! V *Dopise mezinárodnímu anarchistickému hnutí* zveřejněném v roce 1966 UGAC upozorňuje, že těžiště revoluce se přesunulo k národům třetího světa (koloniálním nebo kolonizovaným zemím) a že „nebýt při tom by mohlo být pro anarchisty nebezpečné“. Uvažovali také nad tím, zda „lidé, kteří bojují za svoji svobodu, nebojují vlastně také za svobodu celé lidské rasy“. Svým způsobem objevili nový světový proletariát ve třetím světě a ze západních pracujících udělali „buržoazii“. Samospráva existující v Alžírsku a Jugoslávii (!) (a později dokonce nacházeli zárodky samosprávy u vietnamské NLF!) byla podle jejich názoru příklad hodný následování. Dopis končil těmito slovy: „Pokud naše výzvy zůstanou bez odezvy, říkáme přímo, že anarchismus sklouzne k reformismu, k nejodpornější spolupůči, a v každém případě historicky zanikne. Kdo by se chopil našeho dědictví?“ Byli to ale právě členové UGAC, kteří stále více upadali do absurdity a odpadlictví: nadále koketovali s „revolucionáři“ i s jejich domnělou vykupčenou samosprávou a po roce 1968 našli útočiště ve spojení s odpadlými stalinisty a několika byrokraty, jejichž společenost se pro jejich soupeřníky ukázala nesnesitelnou. Citujme názor několika bývalých členů, kteří UGAC zanechali jejímu nezáviděníhodnému osudu: „Anarchisté jsou tam jako zavření v posledním vagonu revolučního vlaku, který pohání leninistická lokomotiva. Buď jsou neuvěřitelně naivní, anebo je za tím nějaká prohaná partyzánská.“ Téhož roku se historik Daniel Guérin pokusil seždat anarchismus s marxismem (nebe a dudy): „Koupel v anarchismu zbaví dnešní marxismus všech

boláků, takže bude jako znovuzrozený.“ Za tímto účelem vymyslel „libertariánský marxismus“ a vychválil ho až do nebe. A Maurice Fayolle přišel se skutečnou inovací tím, že provedl poctivou analýzu některých klíčových bodů anarchismu. Můžeme zde zmínit alespoň rozdíl, který činí mezi *rozhodovaci* a *výkonnou mocí* v organizačních záležitostech. Právě tento rozdíl odlišuje zodpovědného anarchistu od kdejakého byrokrata, protože jeho mandát ho opravňuje pouze k plnění pokynů a přesně vymezených pověření, které mu jeho organizace svěřila. Fayolle má také zajímavý, třebaže tradiční přístup k roli a chování menšiny:

„Zaprvé: menšina nesmí být v žádném případě ve jménu falešné (kasárenské) disciplíny nucena plnit rozhodnutí dosažená většinou: za plnění svých rozhodnutí může nést odpovědnost pouze většina a nikdo jiný. Na druhou stranu menšina (a zde nastupuje skutečná disciplína) upouští od blokování rozhodnutí, ke kterým se na sjezdu dospěje většinou. Jediné, co si vyhrazuje, je právo pokusit se získat většinu na svou stranu.“

Zadruhé: aby tato teze došla naplnění v praxi, menšina (i kdyby se jednalo o jediného člověka) musí mít možnost svobodně se vyjádřit na jakékoli úrovni a v jakémkoli orgánu hnutí, přičemž většina tomu nesmí pod jakoukoli záminkou bránit.“

Zhruba ve stejnou dobu se studentský svět potácel ve víru nejrůznějších malicherných problémů (právo navštěvovat ženskou část studentských kolejí, polemiky s několika staromódními mandaríny atd.). Na kampusu v Nanterre došlo k potyčkám vyvolaným členy skupiny „groupe-non“ (která vyrostla z okruhu lidí kolem revue *Noir et Rouge*) a hnutím Enragéti (kteří měli blízko k situacionistům); incidenty se rozšířily do Latinské čtvrti v Paříži a zvrhly se v násilné střety s policií. Všechny takzvané levicové a revoluční organizace byly zastiženy nepřipravené, někdy až absurdně: 6. května jsme 1968 v Rue Soufflot, kde právě končila poklidná demonstrace, slyšeli jakéhosi obrylence (patrně byl z Ecole Normale), jak vykřikuje: „Pojďte si vyrobit letáky pod dohledem dělníků, tady na Ecole Normale Supérieure hned za rohem.“ Pak přišel 10. květen a noc barikád, která měla pro průběh událostí zásadní význam. Jako očití svědci můžeme říct, že žádní členové trockistických, maoistických či stalinistických skupinek Komunistické strany Francie (UEC – Svaz komunistické mládeže) se na těchto událostech nijak nepodíleli. Právě naopak. Především ti, kteří tam byli – ještě než je zbabělost přiměla k ústupu –, se jako „seriózní zodpovědní revolucionáři“ snažili přemluvit „provokatéry“, aby přestali vykopávat dlažební kostky a spokojili se s nadšenou a rádně organizovanou okupací místa. Není třeba dodávat, že byli bez círářů odšoupaní. To jim ovšem nijak nebrání v tom, aby si dnes nárokovali všechny zásluhy za Máj '68. Hlavními hrdiny této přelomové události byli většinou mladí lidé – především studenti nebo bývalí studenti –, kteří se instinktivně vrátili ke starým revolučním tradicím pařížských dlažebních kostek. Anarchisté, kteří byli té noci v centru dění, svoji povinnost revolucionářů splnili – postavili několik barikád a drželi je až do ranních hodin, hlavně barikády kontrolující přístup do ulic Rue Mouffetard, Rue Blainville, Rue Thouin, Rue de l'Estrapade, Rue du Pot de Fer, Rue Lhomond a Rue Tournefort. Dostalo se jim vítaného posílení od členů FAF a davu přicházejícího ze sálu Mutualité, kde *Le Monde Libertaire* pořádala galavečer, na němž byl hlavní hvězdou Leo Ferré. Někteří z nich se později aktivně podíleli na práci Dělnicko-studentských akčních výborů sídlících v kampusu Censier – výborů z továren Citroen, Renault, Thomson-Houston a dalších, kde bylo potřeba hned od začátku intervenovat, aby se okupace a stávky rozjely. To nebylo vůbec jednoduché, protože továrny byly pod kontrolou odborových stávkových hlídek. I přesto byly výsledky nesmírně povzbudivé. Byly tam výbory rozličných druhů – vzpomeňme třeba jeden „falešný“ výbor v Renaultu: jednou večer před něj předstoupili dva dělníci z Renaultu a ukázalo se, že tam žádní pracující nejsou, jen asi třicet studentů a intelektuálů, zřejmě maoistů, kteří snili o „citadele pracujících“, ale ve skutečnosti neměli s pracujícími vůbec žádný kontakt. Proto bylo nutné rozlišovat a prověřovat kvality jedněch i druhých, a dokonce násilím vyhánět trockisty z FER (Fédération des étudiants révolutionnaires, Federace revolučních studentů) a členy PCF (Komunistická strana Francie), kteří měli tu drzost a založili si v Censier buňku. Výbory tu obsadily třetí a čtvrté patro a pracovaly mnohem efektivněji než na Sorbonně, ze které se stal hotový levičácký bazar. Měli bychom zmínit aktivitu jednoho soudruha z Výboru Paříž-venkov, který vysílal do všech stran agitační týmy a materiály, včetně letáků nebo plakátů z fakulty umění, jejíž ateliéry byly na žádost výboru hned od začátku k dispozici. Hlídky asi o deseti členech měly za úkol sledovat, kdo se po areálu

Censier pohybuje. To mělo odradit „podezřelé“ elementy. Další soudruzi vylepovali nástěnné noviny a pořádali stálé diskusní skupinky na křižovatce Avenue des Gobelins. To všechno probíhalo po tři týdny ve dne v noci. Na kampusu byla místa na spaní a bylo i kde se najíst (po celou dobu tam fungovala kantýna známá jako CLEOPS; pravidelně ji zásobovali lidé z Výboru studentů-rolníků ze zemědělského institutu, kterým pomáhali „sympatizující“ šoféři nákladáků). To je jen jeden z příkladů, které můžeme osobně potvrdit; byli tam ale i další libertariáni, kteří během května 1968 velkoryse pomáhali a jejichž svědectví by jistě jednoho dne stálo za otištění.

Díky velkému množství černých vlajek byla přítomnost anarchistů během 13. května a pochodů na stadion Charléty velmi výrazná. Množství libertariánských hesel, podvrtných graffiti na zdech nebo upravené reklamní slogany oživily revoluční lyriku. Subjektivita se s velkou slávou vrátila na scénu a všechno bylo najednou možné. I přes určitou snahu koordinovat činnost Akčních výborů a paralelních ekonomických organizací se však neobjevilo dostatečné kolektivní odhodlání přijít s řešením, které by nahradilo rozpadající se moc státu. Stalinisté ze CGT, věrní svému kontrarevolučnímu poslání, udělali to, co se gaullistické vládě nemohlo podařit – podvodem přiměli lidi z RATP (pařížský dopravní podnik), aby se vrátili do práce, a systém se přes noc postavil znovu na nohy. A přece, pro ty, kdo se do událostí aktivně zapojili, už neexistovala cesta zpět a libertariánský étos Máje obnovil jejich zápal a nadšení. Přestože mnozí už viděli anarchismus na smrtelné posteli, ne-li rovnou na smetišti dějin, hnutí znovu a významně nabylo na důležitosti a zároveň vzbudilo všeobecnou zvědavost. Díky tomu se o něm začaly znovu vydávat knihy v poměrně vysokých nákladech. Ne všechny byly samozřejmě stejně kvalitní, jediné díky nim se ale podařilo zachránit před zapomenutím některé významné autory (Déjacques, Coeuderoy, Proudhon, Bakunin a další) a hlavně obhájit skutečnou hodnotu anarchistické historické zkušenosti. Anarchistická knihkupectví byla zaplavena hromadami bulletinů, brožurek, letáků a plakátů.

Co se týče organizace, důraz byl nejprve kladen na spontánnost, ale jak ustupovala do pozadí, dala prostor pokusům o trvalejší struktury. Maurice Fayolle z těchto událostí vyvozuje následující poučení:

„Patnáct let absentérství a organizačního vakua se nám v květnu a červnu 1968 vymstilo. Neutuchající aktivita několika málo soudruhů a skupin nemohla tento deficit překonat. V době, kdy Paříž zdobily černé prapory, jsme událostmi proplouvali jako ekto plazma mlžným oparem, tzn. aniž bychom z těchto událostí cokoli vytěžili, jako z nich dokázala těžit ostatní levicová uskupení. Kdybychom měli tehdy kloudnou organizaci, jako byla FA po druhé světové válce, včetně jejích struktur a týdeníku, Francie by dnes měla přes dvě stovky organizovaných skupin a tisk vycházející v obrovských nákladech, zkrátka soudržné anarchistické hnutí, jehož hlas by měl v zemi nějakou váhu.“

Tuto otázku bychom nestavěli pouze na dané rovině – tedy s ohledem na soupeření s jinými levicovými uskupeními nebo na početní převahu; raději bychom se zaměřili obecně na vliv libertariánských myšlenek bez ohledu na to, zda je k dispozici dost aktivistů, kteří by je uvedli na scénu. Ani s tím bychom se ovšem o moc dál nedostali, neboť Maurice Fayolle se domnívá, že kdykoli nastaly skutečně příznivé podmínky, „takové, jaké se objevují stěží jednou za sto let“, anarchistickému hnutí pokaždé uškodila jeho „dětská nemoc“ – neorganizovanost.

„Jakkoli je úsilí několika málo soudruhů a skupin účtyhodné, nedosáhne ničeho jiného, než že bude za druhé tahat horké kaštaný z ohně.“ Jak se ukázalo, Fayollova analýza byla současně jeho závětí, neboť krátce poté zemřel. Zastavme se u ní tedy důkladněji. Organizaci vnímá jako *nástroj*, a ne cíl sám o sobě. Je to však *nástroj nepostraadatelný*. Důležité je, aby rozhodování v organizaci bylo *kolektivní* a aby se na něm podíleli *všichni* členové. K rozhodování musí docházet „nikoli na vrcholu, ale na nejnižší úrovni, nikoli v centru, ale na periferii“. Vezmeme-li v úvahu zeměpisné vzdálenosti a obtíže spojené s pravidelným setkáváním v rámci všech skupin, musíme nutně dojít k závěru, že rozhodovat budou delegáti na sjezdech, které představují nejvyšší instanci organizace. Nemůžeme si plést sjezdy a „kolokvia“ – která jsou příležitostí k výměně myšlenek. Aby se koordinační nebo výkonné orgány nezvrhly ve skutečnou vládu nebo nějakou zatuhlou byrokracii, musí docházet k „ustavičné kontrole zdola a časté rotaci funkcí“.

Ve stejné době představila autonomní skupina Kronstadt (nemá nic společného se stejnojmenným uskupením, jež vydalo *Memoran-*

žum) *Návrh organizačních principů* pro libertariánské komunistické organizace. Vycházel z desetiletých zkušeností a pokoušel se z nich vyvodit poučení. Po úvodním prohlášení vymezujícím charakter a úlohu revoluční organizace autoři textu říkají, že takovýchto organizací může být klidně mnoho, tj. že může existovat celá řada organizací, které se samy vnímají jako revoluční; žádná z nich „si ale nesmí nárokovat monopol“. Všechny organizace „by měly směřovat ke sjednocení v aktu revoluce a měly by mít základ v jednotných skupinách operujících na nejnižší úrovni, které budou fungovat jako zárodečné dělnické rady“. To znamenalo rozchod s dosud velmi rozšířeným organizačním šovinismem a také odmítnutí koncepce „předvoje“. Dále se v textu říká, že organizace „coby prostředek musí odpovídat daným cílům, to znamená, že od svého vzniku a v průběhu svého vývoje musí potlačovat sociální separaci a rozdíly mezi vůdci a podřízenými a nesmí připustit reprodukci hierarchických vztahů existujících ve většinové společnosti. A proti odcizení nesmí bojovat prostředky, které odcizení samy způsobují.“

„Rozumí se samo sebou,“ říká dále *Návrh*, „že členství v revoluční organizaci je neslučitelné s členstvím v jakékoli jiné organizaci, jejíž podstata a účel nevyhovují revolučním cílům.“ Organizační praxe se přímo inspirovala *Platformou*,¹ jejímž formulacím se dostalo aktualizace. Text se zmiňuje o politické linii, která má být základem kolektivního jednání organizace. Politickou linií se zde rozumí soubor obecných i specifických stanovisek k základním i aktuálním otázkám – neměla by být pevně dána, neboť podléhá „neustálé výměně zkušeností a analýze všech členů“. Základním bodem *Návrhu* je představa, že kolektivně přijatá rozhodnutí jsou závazná pro všechny členy. Chod organizace byl popsán do všech podrobností. Vlastně se zde opakují všechny základní prvky dřívějších organizačních postupů – od stanov Bakuninovy Aliance² přes to podstatné z platformistických dokumentů až po zkušenosti z 60. let. *Návrh* připravil půdu pro založení Libertariánského komunistického hnutí (MCL, Mouvement Communiste Libertaire), které sdružovalo asi stovku militantů. Radil se mezi ně i George Fontenis, který se znovu objevil v květnu 1968 v Akčním výboru v Tours a byl pověřen sepsáním základních dokumentů organizace. Později došlo k jednání s Revoluční anarchistickou organizací (ORA, Organisation Révolutionnaire Anarchiste), která vznikla na základě myšlenek Maurice Fayolly. ORA byla zpočátku přidružena k FAF, ale po roztržkách týkajících se pořádání Mezinárodního anarchistického kongresu, který se měl konat v roce 1971 v Paříži, se osamostatnila. Obě skupiny si byly v zásadách organizace poměrně blízké, ale neshody na osobní úrovni a různé rozkolnické manévry jejich opětovné sloučení znemožnily. ORA pokračovala ve svých teoretických úvahách, které ve formě referátů přednesla na pařížském Mezinárodním kongresu v srpnu 1971, ale nesetkala se s pozitivní reakcí, protože všechny čas kongresu vyplnilo vyrovnávání politických a osobních účtů (například ostudné vyloučení Augustina Souchyho, starého německého anarchisty, delegovaného Kubánskou anarchistickou federací, který byl obviněn ze spolupráce s CIA!). Neměli bychom přehlédnout, že organizační praxe ORA slavila jisté úspěchy, především pokud jde o založení asi stovky kroužků *Front Libertaire*; rozvoj těchto nových struktur však zanedlouho zkomplikovala a nakonec zcela zastavila řada politických a policejních provokací na jedné straně a poněkud anachronická koncepce militantní aktivity, vycházející z přemrštěného levičáctví, na straně druhé. Měli bychom zmínit i dominantní roli „historického jádra“ zakladatelů ORA, kteří fungovali jako skryté politické vedení, přestože se to o nich vědělo, a většina organizace to dokonce tolerovala.

Léta 1970–1976 se nesla ve znamení mnohých roztržek nebo přímo zániků (jako například konec časopisu *Noir et Rouge*). Organizace ORA a OCL (Organisation communiste libertaire, následnice MCL) byly nakonec vytlačeny dvěma trvalejšími skupinami – nahradily je OCL (dědička ORA) a UTCL (Unie libertariánských komunistických dělníků, Union des travailleurs communistes libertaires – organizace ovlivněná komunismem dělnických rad³ a marxismem), která se až dodnes hlásí k libertariánskému komunismu. Ve srovnání s rokem 1968, kdy zaznívaly hlasy tisíců militantů, je třeba konstatovat neuvěřitelný úpadek. Jak se to stalo? Snad bylo příčinou období asimilace myšlenek, které bylo nezbytné, nemělo-li dojít k úplnému zmatení, ale na vině je jistě také celková atmosféra v zemi, kde se lidé čím dál tím víc stahovali do sebe a zaměřovali se na své osobní starosti, a hlavně pak absence jakékoli věrohodné libertariánské alternativy zavedeného systému.

V osmdesátých letech bylo francouzské anarchistické hnutí decentnější a už v něm nedocházelo k takovým zvrátům. Nejdůleži-

tější organizace, FAF, si život nijak neusnadňovala a vytvořila si dobré propagační prostředky: rozhlasovou stanici, týdeník a vynikající knihkupectví. Navíc přehodnotila své základní principy a uznala existenci třídního boje, jehož „cílem by mělo být založení anarchistické společnosti“; FAF „vyzývá pracující a všechny vykořisťované, aby zavrhl vyjednávání, které jde proti jejich třídním zájmům, a vydali se cestou přímé akce (tedy akce, kterou naplánují a provedou bez prostředníků) a koordinace podle federalistických zásad“. Přestože federace navazuje na sociální anarchismus, v otázkách organizace si zachovala syntetický charakter: odmítá kolektivní odpovědnost a zastává názor, že odpovědnost je věc osobní. Její aktivita stojí na několika desítkách skupin, z nichž některé si dokázaly v místě svého působení udělat hodně dobré jméno a často vydávají periodika ve skvělé kvalitě.

Kromě výše zmíněného musíme uvést také anarchosyndikalisty – roztroušené v různých odborových svazech – a množství skupin, které vydávají revue, časopisy a kvalitní noviny. Připomeňme i několik libertariánských projektů – knihkupectví, restaurace, tiskárny (v jednu chvíli jich bylo ve Francii hned osm) a také samosprávné farmy. Politováníhodné je, že se o těchto odvážných počínech příliš nemluví. Doufáme však, že se to brzo zlepší a že tendence zakládat libertariánská družstva jen pokvete.

Všichni, kdo zažili divoká léta 1958–1968, mohou na podobné podniky pohlížet s radostí – neboť jsou důkazem skutečnosti, že hnutí dosud žije. Netvářme se tedy zkroušené a nenaříkejme nad tím, že do společenských bojů dnes hnutí příliš nezasahuje. Přejme si, aby klidná a konstruktivní spolupráce mezi všemi lidmi ze všech oblastí, kteří se hlásí k anarchismu, byla i nadále možná.

Poznámky překladatele:

¹ *Organizační platforma všeobecného svazu anarchistů* – dokument z roku 1926 vydaný ruskými anarchisty v exilu, jehož autory byl Nestor Machno, Petr Aršinov, Ida Mettova a další. Český překlad je dostupný na http://www.nestormachno.info/czech/newplatform/org_plat.htm.

² Aliance revolučních socialistů, známá také jako Mezinárodní bratrstvo, byla tajná organizace, kterou Bakunin založil v roce 1864. V jejích stanovách, vydaných ve třech dokumentech v letech 1865–66, Bakunin načrtl hlavní principy této organizace.

³ Komunistický směr prosazující vládu dělnických rad.

Přeloženo z anglické verze (Alexandre Skirda: *Facing the Enemy. A History of Anarchist Organization from Proudhon to May 1968*, přeložil Paul Sharkey, AK Press, Edinburgh 2002) s přihlédnutím k francouzskému originálu (Alexandre Skirda: *Autonomie individuelle et force collective. Les anarchistes et l'organisation de Proudhon à nos jours*, 1987).

Reportáž členů Anarchistické federace z prvomájové manifestace v Paříži, která odkazovala na revoluční kvas před půl stoletím

Stejně jako každý První máj jsme se rozhodli i tento pořádně oslavit. Někteří z nás však ne na tradičním Střeláku, ale rovnou v Paříži, kde se konala akce, příznačně nazvaná Les Pavés – dlažební kostky, k oslavě 50. výročí studentského povstání v roce 1968. Z názvu i popisků bylo zřejmé, že nuda rozhodně nebude. Už několik měsíců před akcí jsme tedy sháněli příslušné vybavení, plánovali a po večerech natěšeně sedávali u piva, koukali na videa z divokých pařížských demonstrací a říkali si, že po všech těch trapných českých pochodech konečně podpoříme akci, která má smysl.

Nastal den D a my vyrazili. Po třinácti hodinách cesty jsme dorazili do Paříže. V kraťasech a letních šatičkách jsme nadšeně vystoupili z autobusu, jen abychom se následně na nejbližších záchodcích převlékli do něčeho teplého a suchého. Potom, co jsme utratili většinu peněz za předraženou snídani, vyrazili jsme na schůzku s místními kamarády. Místo bylo ovšem natolik utajené, že jsme ho sami nenašli. Zklamaně jsme se tedy ploužili Paříží, posmívali jsme se shromáždění místní obdoby KSČM a o nadcházející akci jsme nevěděli vůbec nic.

Když jsme další den dorazili na náměstí Bastille, kde měla velká společná demonstrace nahlášený začátek, pobíhali jsme mezi bloky různých odborů, politických stran a kurdských aktivistů, až jsme nakonec zakotvili u bloku anarchistických odborů CNT s nadějí, že syndikalističtí soudruzi a soudružky budou vědět co a jak. Uplynuly tři hodiny a průvod stále nevyrazil, ani to nevypadalo, že by někdo kolem nás chystal molotovy nebo vykopával dlažební kostky. Šli jsme se tedy podívat kousek dopředu, co že se jako děje. Nemuseli jsme chodit moc daleko, abychom si všimli dýmu, který se valil do všech stran. Rozběhli jsme se k ohnisku. Zanedlouho jsme spatřili most, na něm řadu těžkooděnců, několik stovek obklíčených lidí, další řadu těžkooděnců a mezi tím vším oblak slzného plynu, který se nám dostal úplně všude, i když jsme stáli v bezpečné vzdálenosti (v tu chvíli jsme taky začali litovat zapomenutých plaveckých brýlí, které jsou na tradiční pařížské demonstraci nezbytnou výbavou).

Do samotného střetu jsme se nezapojili, takže jsme se aspoň přesunuli pod most a rozhodli se začít pomáhat demonstujícími (mezi nimiž bylo i velké množství starých lidí nebo rodin s dětmi), kteří se nadýchali plynu a snažili se dostat pryč všemi možnými i nemožnými cestami. Když se situace trochu uklidnila, šli jsme se podívat, jak to vypadá na jedné straně obleženého mostu. Tam už dav naštvaných lidí, kteří potřebovali přejít přes most nebo prostě sympatizovali s lidmi, co se postavili policejní buzeraci a teď několik metrů od nich bojovali s policií, udělal hlukovou demonstraci. Bylo kouzelné sledovat francouzské babičky a dědečky jak po boku mladých anarchistů kopou do kovových zábran a hádají se s policajty, kteří stáli na místě a přitrouble se usmívali, zatímco se jim před očima hroutili lidé po útoku slzným plynem.

Za zády nám odkloněnou trasou začal procházet zbytek průvodu, jehož účastníci se rozhodli jít dál do města, ačkoliv byla oficiální, nahlášená trasa pochodu zrušena. Protože jsme nevěděli, co máme dělat, a situace byla značně nepřehledná, šli jsme taky. Po cestě došlo k několika přímým akcím, mířícím proti billboardům a podobnému vizuálnímu smogu, zaplavujícímu město, policie ale pochod ignorovala (asi měla dost práce s pacifikací černého bloku, který ve stejnou chvíli útočil na kapitalistické symboly na druhé straně řeky), takže k žádnému dalšímu střetu nedošlo.

Demonstrace byla poklidně ukončena a až na malé hašteření to nevypadalo, že by se mělo něco dít. Snažili jsme se tedy následovat příspěvky na Twitteru a šli jsme... úplně opačným směrem, než jsme měli. Než jsme si uvědomili náš omyl, byli jsme už skoro na

druhé straně Paříže. Mírně naštvaní jsme se rozhodli, že se alespoň podíváme k Sorbonně a pokud možno se seznámíme s tamními radikálními studenty. Po cestě jsme v jednom kontejneru našli hromadu sushi, což nám, pravda, trochu zvedlo náladu (je to zvláštní pocit vidět lidi živořit na ulici, a následně v kontejneru nalézt potraviny, které ještě před chvílí „stály“ moře peněz).

Před Sorbonnou na lavičce seděla skupinka studentů. Jeden z nich nás pohotově varoval, že po městě chodí skupina nácků a už se jim podařilo několik lidí zranit železnými tyčemi. Proto bude lepší, když zůstaneme všichni pohromadě. Přisedli jsme si tedy k francouzským studentům a společně konstatovali, že náckové to tentokrát dobře vychytali. Je evidentně mnohem jednodušší vybijet si nahromaděnou agresivitu, když polovinu lidí schopných se ubránit pozatýkala policie a druhá polovina se z podobného důvodu schovala někde vevnitř. Někteří ze studentů, zřejmě místní radikální antifašisté, vyjádřili ochotu se náckům postavit. Rozhodli jsme se být připravení, a tak jsme šli pro jistotu nasbírat dlažební kostky a pohozené lahve od vína. Jen co jsme se ovšem vrátili k lavičce, objevilo se v dálce několik těžkooděnců. Schovali jsme rychle nalezený materiál pod lavičku, nebylo nám to ale moc platné. Plechovky nás upozorovaly a namířily si to k nám. Prý máme jít pryč, protože po okolí chodí náckové a mohli by nás zmlátit. Prý jsme v historickém centru Paříže, a to se tu nehodí, máme si to jít raději vyříkat někde na periferii. Pravda, skupinka stoupenců Národní fronty mlátící neozbrojené studenty tyčemi image turistické atrakce trochu kazí. Dobře no. Jelikož jsme ztratili předměty vhodné k obraně i nervy a nic jiného se evidentně v noční Paříži už nedělo, šli jsme ušlý den raději prodiskutovat do naší dočasné pařížské skryše (naším hostitelům tímto ještě jednou děkujeme).

Druhý den našeho výletu jsme se rozhodli trochu si přispat, takže jsme začali vstávat až kolem poledne, což byl přesně čas na to, abychom se zajeli podívat na okupovanou univerzitu v Nanterre. Jen co jsme vystoupili z metra, naskytl se nám pohled přímo nevídaný. Barikády uprostřed univerzitního areálu, antifašistické grafity takřka všude a anarchistická studentská párty. Několik soudruhů se s námi dalo ochotně do řeči. I přes jazykové bariéry jsme tak měli možnost seznámit se s příjemnými, zapálenými a odvážnými lidmi, kteří se kvůli nespokojenosti se školským systémem, vedením školy a neoliberalními reformami (které se školství přímo dotýkají) v režii „prezidenta bohatých“ Emmanuela Macrona rozhodli obsadit celý areál univerzity a bojovat.

Naneštěstí se čas našeho odjezdu blížil, a tak jsme se s těžkým srdcem rozloučili a jeli nazpět. Po cestě jsme ještě vydampstřili pizzu (ve skutečnosti asi patnáct pizz; zdá se, že supermarkety si s vyhazováním neprodaného jídla nedělají těžkou hlavu nikde na světě) a za dvě hodiny už jsme seděli v autobuse, mávali Paříží na rozloučenou a jeli domů, ti méně šťastní z nás do práce.

A ponaučení z naší výpravy? Důkladně se připravte, nenechte nic náhodě, seznámete se s místním kontextem a spojte se s místními, kteří vám o plánované akci dodají podrobnější informace.

Výjezdy do zahraničí doporučujeme. Člověka zahraniční akce jednak vytrhnou z letargie, do které je v našem prostředí, kde se víceméně celý rok nic moc neděje, snadné upadnout, jednak získá cenné zkušenosti z radikálních protestů, které (doufejme) bude jednou možné uplatnit i v našich končinách, a v neposlední řadě naváže kontakty, které jsou v rámci praktikování mezinárodní solidarity nenahraditelné.

Nejen za rok se zase uvidíme v ulicích. Protože pod dlažbou je pláž.

ANARCHISTICKÉ HNUTÍ PO ROCE 1968

PETR RJABOV

26
TÉMA: ROK 1968

Přestože tento text vznikl jako základní informace pro obrozující se anarchistické hnutí 90. let na Východě, stojí za to ho připomenout už kvůli optimistickému duchu, v němž je napsán.

Během dvou desetiletí po skončení druhé světové války došlo k výraznému úpadku anarchistického hnutí po celém světě. Na jedné straně byly důvodem represe totalitních režimů a na straně druhé zvýšení životní úrovně v různých zemích světa, kde dosáhla industriálně buržoazní civilizace vrcholu a mohla si dovolit zavést tzv. sociální stát. Namísto anarchistických organizací se do čela sociálních procesů dostaly menší různorodé skupiny „veteránů“ anarchismu, které se snažily vyjít z politického ghetta a uplatnit zkušenosti meziválečných revolučních bojů. Mocenské represe vůči anarchistům po válce pokračovaly i v těch „nejdemokratičtějších“ zemích (např. v USA řádl v té době mccarthismus).

Nový vzmach anarchistického hnutí je spojen se světovou revoluční vlnou druhé poloviny 60. let, kdy do ulic New Yorku a Paříže, Říma a Berlína vyšla bouřící se studentská a dělnická mládež s požadavkem svobody a humanizace společnosti, reformy univerzit, ukončení války ve Vietnamu, zrovnoprávnění černochů, skutečného, nejen formálního zrovnoprávnění žen, samosprávy ve výrobě, likvidace jaderných zbraní, emancipace ve všech oblastech každodenního života... V tomto pestrém a různorodém hnutí, které dostalo označení nová levice (v opozici proti zbyrokratizované „staré“ levici – komunistům a sociálním demokratům), zaujali anarchisté stejné důležité místo jako další ideové proudy. Černé prapory vlály nad obsazenými závody v Itálii i nad barikádami pařížského Máje '68, a nejznámější studentský lídr Daniel Cohn-Bendit se hlásil k anarchismu.

Hesla Rudého máje byla nová, rozverná a působivá: „Socialismus bez svobody je ruina“, „Všechnu moc imaginaci“, „Buďte realisté – chtejte nemožné!“, „Utíkej, kamaráde, starý svět máš za zády“, „Žádní roboti, žádní otroci“, „Anarchie jsme my!“ (jako narážka na známý výrok Ludvíka XVI. „Stát jsem já“), „Každý je svým vlastním záškodníkem“, „Revoluce je neuvěřitelná, protože je to skutečnost“. Stotisícová demonstrace vzbouřené mládeže v Paříži měla v čele posměšné heslo parodující oficiální mediální klišé: „Jsme jen partička anarchistů!“

V Německu, USA a ve Francii byly založeny tisíce komun, kulturních center, v Paříži se proslulé divadlo Odeon změnilo v diskusní fórum, na univerzitách se zakládaly výbory sexuální a kulturní revoluce. Tolika lidem se zdálo, že už stojí na prahu nového světa s novými hodnotami a novou emancipovanou sociální realitou. Při hledání alternativy k byrokraticko-totalitárnímu „reálnému socialismu“ a leninským komunistickým stranám (francouzské komunisty nazval Jean Paul-Sartre „revoluční stranou, která se bojí revoluce“), i k bezcitné nesmyslné industriálně buržoazní společnosti, zcela podřízené logice honby za ziskem, se velká část „nové levice“ obrátila k pozapomenutým, ale nově aktuálním dílům Bakunina, Kropotkina a dalších teoretiků anarchismu. Rok 1968, který zrodil nová sociální hnutí – feministy, „zelené“, antimilitaristy, komuny atd., dal anarchistickému hnutí v celém světě nový impuls.

„Staré“ anarchisty, orientované převážně na syndikalismus, vystřídal nové hnutí „autonomistů“, kde fungovaly (zvláště v Německu a ve Španělsku) desítky tisíc aktivistů. Autonomisté reprezentují politickou mládežnickou subkulturu se složitou a vyspělou infrastrukturou: komunami, squaty, alternativními kavárnami a knihkupectvími, kulturně-informačními centry a kluby, četnými tiskovinami, kapelami a dalšími tvůrčími kolektivy, antifašistickými a feministickými iniciativami, black blocs atd. V 90. letech se díky německým autonomistům objevovalo na prvomájových akcích deset až dvacet tisíc lidí.

Autonomisté zahájili nekompromisní boj za takzvanou dekolonizaci všedního života v buržoazní společnosti. Snaží se vytvořit alternativu k odcizenému a represivnímu společenství tím, že všechny otázky řeší kolektivně a konsenzuálně, respektují jedince a vyhýbají se veškerému autoritářství a hierarchii. Proti patriarchátu staví skutečnou, každodenní genderovou rovnost, proti tradičním rodinným formám soužití komuny, proti hierarchii samosprávy, propagují a praktikují ekologii, antimilitarismus a antifašismus. Autonomisté aktivně brání etnické a sexuální menšiny, protestují proti imperialistickým válkám a politice západních kapitalistických mocností. Když je to potřeba, kdykoli se v ulicích střetnou s neonacisty i policií. Velmi známé byly také kampaně organizované německými autonomisty proti jaderné energetice.

Autonomisty lze tedy chápat jako reálnou masovou aktivní a bojující alternativu pro mládež na Západě. Byly kvůli nim dokonce vytvořeny zvláštní policejní oddělení a nové represivní zákony. Autonomistům-squaterům patřily v některých městech dokonce celé čtvrti, vybojované od městských zastupitelstev a změněné v silná centra anarchistické kultury a politiky.

Souběžně s mladým anarchistickým autonomistickým hnutím se v celé řadě zemí udržely tradiční anarchosyndikalistické svazy a organizace, z nichž k největším patřily SAC ve Švédsku a CNT ve Španělsku. Ve Španělsku po smrti fašistického diktátora Franka v roce 1976 začala masová obroda anarchismu. Pět set tisíc lidí se sešlo na prvním po frankistickém masovém setkání legendárního anarchosyndikalistického svazu CNT. Návrat aspoň určité míry demokracie v některých jihoamerických zemích na konci 70. let a v následující dekádě také vedl k nárůstu tamního anarchistického hnutí. A koncem 80. let se objevili anarchisté i v zemích východního bloku a v republikách Sovětského svazu, kde bylo anarchistické hnutí zlikvidováno stalinisty na konci 20. let.

V 90. letech nebylo samozřejmě anarchistické hnutí ještě tak silné jako dříve, ale mělo desítky tisíc stoupenců v řadě zemí světa. Anarchistické skupiny se objevily i v zemích, kde předtím nebyly – například v Nigérii, Turecku, Libanonu, v Bangladéši. Velký rozmach zaznamenalo obrozené hnutí v Jižní a Střední Americe a následně v Americe Severní. Každý rok všude přibývají lidé hlásící se k anarchismu...

Všude se vydávaly anarchistické tiskoviny a anarchismus měl i své soudobé teoretiky. K nejznámějším v těchto letech patřili Noam Chomsky (mimořádný nositel Nobelovy ceny v oboru lingvistiky), Murray Bookchin (autor zajímavé koncepce ekoanarchismu), John Zerzan (ideový inspirátor protitechnologického anarchistického proudu) nebo Bob Black (avantgardní spisovatel a teoretik „odmítnutí práce“) i francouzský filozof a teoretik autonomismu a ekosocialismu André Gorz. Celý svět také zná romány americké spisovatelky Ursuly Le Guinové, jejíž *Vyděděnec* je skvělým příkladem současné anarchistické literární utopie. A to nemluvíme o muzice a dalších druzích umění. Anarchismus zkrátka není žádným muzejním exponátem, jak by se mohlo nezkušeným čtenářům zdát. Jeho teorie i praxe bude ještě pro budoucnost lidské civilizace užitečná.

Čas anarchismu teprve přichází. Nezdá se vám?

Kapitola z knihy Petra Rjabova *Krátká historie anarchismu*, vydané v roce 1995. Dostupné na: <https://fil.wikireading.ru/60193>. Redakčně kráceno.

Globální revoluční protestní vlna přelomu 60. a 70. let zachvátila nejen svět soukromého kapitalismu, ale i řadu východoevropských zemí s jejich státním kapitalismem. Bylo mezi nimi také Polsko, kterému vládla Polská sjednocená dělnická strana (PSDS).

V Polsku už v roce 1956 vyvolalo snížení mezd a špatné zásobování obyvatelstva spotřebním zbožím vlnu dělnických protestů. Vláda reagovala tvrdými represemi, ale nakonec byla nucena ustoupit. V podnicích se objevily dělnické rady, ovšem vládě se je podařilo brzy integrovat do systému a tím je vykleštit. V následujících letech růst životních nákladů a špatné pracovní podmínky nejednou vedly ke stávkám a protestním demonstracím.

V roce 1968 ale stejně jako v mnoha dalších zemích stála v čele protestního hnutí studentská mládež. Levicově opoziční nálady mezi mládeží narůstaly postupně během celých 60. let. Už v roce 1956 skupina mladých intelektuálů kolem Jacka Kuroň a Karola Modzelewského organizovala Revoluční svaz mládeže, který v následujícím roce „pronikl“ do oficiálního Svazu socialistické mládeže. Šestnáctiletý Adam Michnik v roce 1962 organizoval Klub hledajících rozpory. Vznikly také politické diskusní kluby na Varšavské univerzitě, do nichž byli zapojeni i Jacek Kuroň a Karol Modzelewski. To už měli kolem sebe přátele ze Svazu socialistické mládeže, kteří byli známí jako aktivní kritici stalinismu a byrokracie na stranických schůzích.¹ Kuroň a Modzelewski říkali, že za nimi stojí organizace se zhruba pěti sty studenty. Spolupracovali i se starými polskými trockisty v čele s historikem Ludwikem Hassem a s mezinárodním trockistickým hnutím.²

V roce 1964 byli Kuroň a Modzelewski vyloučeni z PSDS, když na podzim téhož roku poslali straně otevřený dopis s kritikou stalinismu a stranické byrokracie, antimarxismu a uzurpování moci. „Byrokracie,“ psali, „plně ovládla veškerou politickou a ekonomickou moc a dělnická třída nejenže nemá přístup k moci a možnost kontrolovat ji, ale je také zbavena všech prostředků, aby se mohla bránit.“³ Autoři dopisu hodnotili byrokracii z pozic blízkých trockismu. Na jaře 1965 byli odsouzeni ke třem a třem a půl letům vězení. Souzeni byli i jejich přátelé trockisté.

Konkrétním důvodem k propuknutí nahromaděných protestních nálad se stal zákaz inscenace hry Adama Mickiewicze *Dziady* v Národním divadle ve Varšavě v lednu 1968. Hra vznikla už v roce 1832, ale úřady ji nyní zakázaly, protože v ní viděly protiruské a protisovětské názory.⁴ Pro studenty to byla výzva k boji za svobodu slova a proti cenzuře. Dne 30. ledna 1968 se sešli u Mickiewiczova památníku ve Varšavě. Pětatřicet nejaktivnějších účastníků bylo zatčeno,⁵ ovšem důsledkem represí byl jen další nárůst protestů. Studenti požadovali svobodu slova a tisku. A podobně jako jejich kolegové na Západě pořádali akce věnované boji za občanská práva v USA a proti válce ve Vietnamu.⁶

Protesty začaly šířením petic a letáků, ale poté co byli z univerzity vyloučeni Adam Michnik a Henryk Szlajfer, se přelily do ulic. Dne 8. března svolala skupina studentů spojená s Kuroňem velký mítink na Varšavské univerzitě. Kuroň napsal leták s názvem Plénium na obranu demokratických svobod. Ten obsahoval výzvu k obraně demokratických tradic a nezávislosti a vyjadřoval solidaritu se spisovateli, kteří byli v té době také vystaveni represím za veřejná vystoupení proti cenzuře. Shromáždění tvrdě rozehnala policie a vládní „dobrovolné družiny“. Nato se protesty rozšířily na další univerzity ve Varšavě i jiných městech.⁷

Studentské demonstrace pokračovaly do 11. března 1968. Všechny byly potlačeny. Před soudem stálo 132 lidí včetně 46 studentů. Vyučující Varšavské univerzity Zygmunt Bauman, Leszek Kołakowski a další byli propuštěni kvůli ideologické přípravě studentských protestů.⁸

Ve snaze zdiskreditovat studenty zahájila vláda masivní antisemitskou kampaň. Jejím hlavním iniciátorem byl ministr vnitra

Mieczysław Moczar. Studenti byli nařčeni z toho, že se dostali pod vliv „sionistů“ a „kosmopolitů“ a zradili polský stát. Důsledkem antisemitské štvánice byla nucená emigrace 12 927 Židů.⁹ Jak se tehdy žertem říkalo, „v Polsku zůstali jen dva Židé: Ježíš Kristus a Zofia Gomułková“ (manželka prvního tajemníka PSDS)...

Podobně jako Daniel Cohn-Bendit, Joschka Fischer a další veteráni osmašedesátého na Západě jen nemnozí lídři mládežnických protestů v Polsku zůstali i nadále věrní myšlence socialismu. Modzelewski přešel počátkem 80. let k sociální demokracii, Kuroň se stal nejprve sociálním demokratem a poté liberálem. Známým liberálem se stal i Adam Michnik... Ovšem bývalý profesor Zygmunt Bauman, který opustil Polsko, proslul jako jeden z významných levicově radikálních sociologů a až do smrti zůstal nesmiřitelným kritikem kapitalismu.

Poznámky:

¹ Garsztecki S., Die Bedeutung des Jahres 1968 für Polen – ein Überblick, in *Die letzte Chance? 1968 in Osteuropa. Analysen und Berichte über ein Schlüsseljahr*, Hamburg 2008, s. 95–96.

² Soltysiak G., The Hass Group, in *Revolutionary History 1995–1996*, roč. 6, č. 1, s. 87–90.

³ Modzelewski K., Kuroň J., Offener Brief an die Vereinigte Polnische Arbeiterpartei (1964), in *Die 68er. Schlüsseltexte der globalen Revolte*, Wien 2008, s. 98.

⁴ Garsztecki S., op. cit., s. 96.

⁵ *Краткая история Польши. С древнейших времен до наших дней*, Москва 1993, s. 427.

⁶ Henninger M. StudentInnenunruhen, ArbeiterInnenkämpfe und antikoloniale Bewegungen der 1960er Jahre: Eine Übersicht, in *Die 68er. Schlüsseltexte der globalen Revolte*, s. 202.

⁷ Garsztecki S., op. cit., s. 97–98.

⁸ *Краткая история Польши*, s. 428.

⁹ Henninger M., s. 202.

SÍLA PRACUJÍCÍCH ZA STÁTNÍHO SOCIALISMU

PETER HEUMOS

Prostor pro aktivity, kterým disponovali pracující na úrovni podniků poté, co se k moci dostali „komunisté“ (únor 1948), se stal v Československu výchozím bodem sociálního a politického hnutí, které usilovalo o účast na rozhodování v podnicích. Tento proces nelze pochopit z hlediska formálních mocenských vztahů.

Až když přidáme také neformální vztahy, dostaneme plnohodnotný obrázek situace. Ve všech typech státního socialismu (NDR, Maďarsko ad.) byly tak důležité, že bývají pokládány za „formu socializace“ a „skutečnou“ realitu „komunistických“ systémů.¹

Když se běžně mluví o účasti na řízení ve státním socialismu, ignoruje se represivní princip tohoto zřízení. Proto badatelé dlouho chápali i státní socialistické podniky spolu s jejich organizovanými strukturami a zájmy pracujících jen jako instituci, která byla zcela podřízena „plánované ekonomice“ vládnoucího systému. „Pracující a řídicí pracovníci byli těsně připoutáni k systému politického řízení ve všech aspektech ekonomického i pracovního života.“²

Po skončení druhé světové války překonal politický vývoj v Československu během radikalizace pracujících, rychlého vzestupu Komunistické strany Československa (KSČ) a obecného obratu doleva tradiční formy aktivit z meziválečné republiky. Hnutí závodních rad, které vystoupilo z illegality, vzneslo požadavek široké demokratizace ve výrobě s různými rozhodovacími právy pro závodní rady. Bylo to spojeno s cílem svržení „kapitalistické třídy“ a podporou ze strany KSČ, která ovšem nepovažovala pracující za garanta sociální spravedlnosti v nové republice.³ Dějala všechno pro to, aby si rady pracujících podržily ve snaze o získání mocenské hegemonie. Ve spojení s jediným odborovým svazem, který vznikl na jaře 1945 podle sovětského vzoru, iniciovala vytvoření lokálních skupin jednotného odborového svazu v podnicích a výborů pro výrobu, které měly adekvátně usměrnit politické nadšení závodních rad a využít ho v kampani za zvýšení výroby. Spolu s dekretem o znárodnění průmyslu z října 1945 byl vydán i prezidentský dekret č. 104 o závodních a podnikových radách a podstatně zúžil jejich snahu o účast na správě podniků: rady byly podřízeny jednotné odborové organizaci, která byla oprávněna sestavovat seznam volebních kandidátů do závodních rad. Reálně se tím v kontrole závodních rad nad průmyslovým sektorem téměř nic nezměnilo: bez souhlasu rad v továrnách „neproklouzne ani myš“, stěžoval si v roce 1947 ministr průmyslu.⁴ Závodní rady si skutečně byly vědomy své silné stabilní pozice. Tři roky po převzetí moci KSČ závodní rada plzeňské Škody oznámila: „Továrna patří nám všem.“⁵ Horníci říkali: „Důl patří nám.“⁶ Podstata konfliktu v otázce kontroly výroby byla z dřívějšíka v „dvojvládí“ závodní rady a odborové skupiny. Alespoň krátce je tedy třeba popsat základní podmínky, v nichž se tento konflikt rozvíjel do roku 1968.

Oficiálním cílem všech komunistických stran východní a střední Evropy bylo vybudování společnosti, kde si budou po materiální stránce všichni rovni. V tom se KSČ shodovala s krajním rovnostářstvím dělníků, které bylo programově zformulováno závodními radami.⁷ V praxi tento cíl odložily kvůli rozdílným způsobům výrobními výsledky, ale neopustily ho. Jinými slovy KSČ váhala mezi oběma principy. A je třeba říct, že toto váhání se neomezovalo na neustále zdůrazňovanou mzdovou politiku. S procesem nivelizace v 50. letech (ústupkem nejhůře zajištěným skupinám pracujících) byla spojena politika strany ohledně řízení průmyslu, kdy se počítalo s tím, že formální mocenské struktury v podnicích budou omezeny ve prospěch růstu neformální moci odborové organizace. To nelze vyčíst z normativních zdrojů, jako jsou zákony, výnosy, předpisy a rozhodnutí ÚV, které vždy zastávaly neomezený ředitelský

princip, ovšem zřetelné to je v praktickém obratu ohledně principu jediného šéfa v podniku. V severočeském Litvínově v létě 1949 stávkovaly dva tisíce dělníků proti předčasnému propuštění jejich ředitele z vazby (místní orgány ukončily stávku tím, že dotyčného znovu zavřely).⁸ Skutečnost, že lidé nevěnovali pozornost pokynům ředitele závodu, byla v továrnách obvyklá.⁹ Tváří v tvář zásadnímu sociálnímu přeskupování průmyslového managementu¹⁰ vyzývaly odbory k trpělivosti (kompetentní vedoucí „nepadají ze socialistického nebe“)¹¹ a KSČ spojovala tento sociální přerod s vypracováním scénáře stálé hrozby: vedoucí podniku si neměli být jisti, že zůstanou za následující politické čistky nedotknutelní.¹² Závodní rady využívaly tuto nestabilní situaci a nutily řídicí personál podniků k ústupkům. Od roku 1949 se staly závodní rady nenahraditelné v otázce získávání materiálu a zdrojů¹³ a v roce 1951 bylo v podnicích spadajících pod odborovou radu Prahy běžné, že „závodní rady přebíraly funkci řízení podniků“.¹⁴ Nejdůležitější oblast neformální akumulace moci, kterou odborové vedení označilo za „organizovaný nepořádek“¹⁵ a „narušení demokratického centralismu“¹⁶ si závodní rady (a od roku 1959 závodní výbory základních organizací ROH, které pokračovaly v politice závodních rad)¹⁷ zajistily dalekosáhlou kontrolu nad organizací práce. Ta byla ekvivalentem kontroly nad normováním pracovní doby a metodami odměňování, což výbory hojně využívaly k zavádění rovnostářských představ o mzdách.¹⁸ V dobách „revolučního napětí“ KSČ mohly takové neformální struktury dosáhnout i formální podoby. Když v roce 1958 strana zdisciplinovala a zčásti také sociálně deklasovala správu podniků za pomoci „politické třídní prověrky“,¹⁹ už o rok později obdržely závodní odborové výbory²⁰ právo účasti na řízení, které šlo daleko za dosud obvyklý rámec forem účasti na zvyšování produkce. Podle zákona z 9. července 1959²¹ smělo vedení zákonné zavádět opatření týkající se mezd a pracovních norem pouze se souhlasem závodních odborových výborů.²² Během pár let „proletářský obrát“, týkající se účasti na řízení, opět skončil a strana prostřednictvím Státní komise pro mzdy oznámila, že pravidla podílu na řízení z roku 1959 „oslabila autoritu“ vedení podniků a je potřebné je změnit.²³

Strana změnila kurz po zakladatelských letech československého státního socialismu let 1948–1953, která charakterizovalo krajní odhodlání mocenského aparátu k použití síly a v průmyslu sociální přeskupení pracujících v do té doby nevídaném rozsahu – krajní nestálost, nepokoje v celé zemi, odpor a stávkové hnutí, které nezastavila ani represivní opatření režimu.²⁴ Politicky nerentabilní násilí se začalo ukazovat jako neudržitelné zejména tam, kde šlo o dělnickou třídu, z jejichž řad pocházela většina obětí politického pronásledování.²⁵

Od roku 1954 se KSČ postupně zříkala rozhodování ve výrobních konfliktech, tj. v první řadě při jednání o regulaci stávek. Souběžně ze scénáře výrobních konfliktů postupně mizela také státní bezpečnost, která měla zjišťovat „pozadí“ především u masových stávek a odhalovat „strůjce“.²⁶ Mimoděnným důsledkem tohoto procesu byla pak proměna závodní rady nebo závodního odborového výboru v jedinou instanci určenou k řešení konfliktů (aniž by ji zároveň stanovily nějaké právní normy). V březnu 1960 jeden ze závodních výborů (ve východočeských Slatiňanech) poprvé sám vedl jednání v souvislosti se stávkou a KSČ se zapojila jen tím, že

stranická závodní buňka poskytla závodnímu výboru materiály vedení podniku.²⁷

Ještě před rokem 1953 se závodním radám ve velkých podnicích podařilo dostat pod kontrolu závodní disciplinární komise²⁸ a do budoucna získat pravomoci při udělování sankcí ve výrobě.²⁹ Další pokusy KSČ znovu získat vliv v těchto ztracených sférách³⁰ nebyly úspěšné. Zákon o vytvoření „lidových soudů“ v podnicích z roku 1961, s jehož pomocí se strana a jediné oficiální odbory snažily zajistit si kontrolu nad lokálním rozhodováním ve výrobě, se na závodech prostě bojkotoval.³¹

Bez opory v síti neformálních podnikových struktur by nebylo možné klást odpor aparátnické moci. Taková síť mohla v případě konfliktů zajistit bezpečné jednání a relativní ochranu před represemi. Když se v létě 1953 „účtovalo“ se zaměstnanci Škody, kteří 1. června stávkovali proti peněžní reformě, závodní rada dokázala proměnit trestní případ ve frašku.³² Závodní odborové organizace zdůvodňovaly podobné upevnění pozic a rozšíření svých kompetencí poukazem na to, že „všechna moc vychází z lidu“.³³ Přidávalo se k tomu i silné proticentralistické naladění, které bylo ve výrobě přítomné vždy.³⁴ V první řadě ale rozšíření pozic upevňovalo ambice závodních rad a odborových výborů spolupracovat, a tato snaha byla zformulována v syndikalistickém duchu jako odstraňování „rozdílů“ mezi vedoucími a podřízenými ve výrobě.³⁵ Odborové organizace se úspěšně vydaly po této cestě neformálního odlišení tradičního rozdělení práce v podniku a převzetí pravomocí závodní správy. „Odboroví funkcionáři v podnicích dobře rozumějí hospodářským problémům, někteří mluví jako vědeckí ekonomové,“ psal člen Ústřední rady odborů v roce 1956 po inspekční cestě na Moravě.³⁶ Vedení KSČ se ovšem podobné „anarchosyndikalistické“ tendence vůbec nelíbily.³⁷

V květnu 1968, když vliv hnutí za všeobecné reformy v Československu už náležitě vzrostl, konstatovalo politbyro KSČ, že pracující „v základu nezasáhl“ stranický reformní kurz,³⁸ i když několik týdnů předtím stejný orgán oznamoval, že pracující oddaní straně předpokládají, že soudruzi z ústředního výboru si musí sami sníst, co si nadrobili.³⁹

Hlavní politická linie reformního hnutí se v širokých vrstvách pracujících setkala s pozitivním ohlasem. Jako příklad lze uvést dopis závodního výboru pražského závodu na výrobu kompresorů Ústřední radě odborů z 15. března 1968.⁴⁰ Závodní výbor vyjadřoval svou „jednoznačnou“ podporu závěrům pléna ÚV KSČ z 5. ledna 1968, které odstranilo z pozice prvního tajemníka ÚV KSČ Antonína Novotného a zvolilo jeho nástupcem Alexandra Dubčeka. „Vítáme proces obnovy, který probíhá v naší společnosti,“ uvádělo se dále v dopise, „a jsme si jisti, že současná široká diskuse v celé společnosti povede nejen k nekompromisnímu, jasnému a konkrétnímu odhalení všech, kteří jsou odpovědní za těžké chyby minulosti..., ale i k tomu, že budou vytvořeny předpoklady pro neomezený politický, hospodářský a kulturní rozvoj naší společnosti, v níž už nebude rozporů mezi teorií a praxí, v níž se už slova a činy nebudou navzájem rozcházet a život všech bude naplněn skutečnou socialistickou demokracií.“

Zásadní přínos dělníků do politického vývoje roku 1968 přicházel výhradně z odborových závodních výborů. Dva příklady za všechny. První otevřený požadavek likvidace nomenklatury (tj. kádrově politické regulace obsazování všech důležitých funkcí a postů ve státním a stranickém aparátu) přišel v březnu 1968 na zřetel záměru 670 představitelů závodních výborů plzeňského závodu Škoda: požadovali „demokratické volby“ na všech úrovních jednotného odborového svazu.⁴¹ Závodní výbory vystoupily s iniciativou zakládání Dělnických výborů na obranu svobody tisku a přispívaly k jejich vzniku. Tyto dělnické výbory se po zrušení cenzury (v březnu 1968) staly v mnoha velkých průmyslových podnicích nátlakovými skupinami ve prospěch uzákonění svobody tisku.⁴² Úroveň tisku byla na druhé straně jedním z témat reformního kurzu, které pracující kriticky reflektovali. V některých regionech bylo možné v květnu 1968 v podnicích slyšet, že reformní hnutí zaostává hlavně kvůli „spisovatelům a redaktorům“.⁴³ Rostoucí závažnost médií v reformním hnutí, od níž se distancovali sami reformisté,⁴⁴ a neochota podstatné části pracujících vidět intelektuály jako „ty, kteří mluví jejich jménem“,⁴⁵ vedly nakonec k populárnímu dělnickému požadavku na založení „dělnických novin“.⁴⁶

Stále zřetelněji se rýsoval sociální konflikt mezi pracujícími a reformním hnutím. Už bylo víckrát napsáno, jaká sociálněpolitická opatření přijímala KSČ, aby zastavila sociální důsledky očekávané se spojitosti s ekonomickou reformou, zahájenou v roce 1965, a přechodem k „socialistické tržní ekonomice“.⁴⁷ Zmíníme aspoň

konflikt kolem růstu rozdílů v mzdách, který současně umožňoval otevírat nejdůležitější společensko-politické otázky.

Rozhodné rovnostářství dělníků v mzdové a obecně sociální politice stálo na myšlence sociálně-etického uspořádání, založeného na kolektivním požadavku rovnosti. Šlo o odstranění nerovnosti, která „se vždy páchala především na sociálně nejslabších pracujících“, jak se říkalo ve společné rezoluci závodního výboru a odborové závodní skupiny brněnské zbrojovky z 12. července 1945.⁴⁸

Experimentální fáze ekonomické reformy, která začala v polovině 60. let, ovšem mířila proti rovnostářské mzdové politice a přerozdělování zisku v podnicích tehdy přes odpor dělníků evidentně upřednostňovalo řídicí složky.⁴⁹ Na každoroční konferenci závodních odborových výborů v roce 1967 se zvedla „velká vlna“ protestu proti zvýhodňování vedení podniků.⁵⁰ Podpory se nedostalo ani Státní komisi pro mzdy a její koncepci zvýšení rozdílů v platech, ani vedení odborů odpovědné za spotřební průmysl, jehož plány v mzdové oblasti se často dokonce v podnicích ani neprojednávaly.⁵¹

Protesty dělníků se neomezovaly jen na nejhůře placené kategorie. Kvalifikovaní pracovníci, například houslaři z jihočeského Malšova, anticipovali pozdější rovnostářské myšlení dělnické třídy, když v roce 1966 charakterizovali počínající diferenciaci mezd jako „konání proti pracujícím jako takovým“.⁵²

Boj proti „nivelizaci“ byl určitě jedním z hlavních témat reformního hnutí. Akční program KSČ z 5. dubna 1968 uváděl⁵³ typické důvody: rovnostářské tendence nebo nivelizace jsou rozhodující brzdou na cestě hospodářského rozvoje a růstu výroby. „Nivelizace“ povzbuzuje „fušery“ a „flákače“ na úkor „pilných“ pracujících, nízko kvalifikované na úkor vysoce kvalifikovaných. Dodnes se tyto argumenty ostatně nepřestaly opakovat.⁵⁴

Menší nerovnost v příjmech ve východoevropských zemích ale vůbec neznamenal nízkou produktivitu. Československo se svou celkem nízkou úrovní nerovnosti příjmů zaujímalo jedno z prvních míst v produktivitě práce v rámci RVHP.⁵⁵ Druhá část Akčního programu jasně ukazuje, o co vlastně šlo během nástupu politiky rovnostářství v příjmech. Pracujícím podle nich samotných se příliš nezamlouvalo heslo „Socialismus znamená hodně pracovat“, které od dob Ruské revoluce vládlo programům všech reprezentantů socialismu.⁵⁶ Očekávali od socialistické republiky likvidaci úkolové mzdy.⁵⁷

Proti nepřetržitému boji za zvýšení průmyslové výroby stavěli své únikové strategie, které byly z větší části – jako například v uhelném průmyslu – založeny na starých strukturách solidarity a sloužily k ochraně starých a nemocných kolegů.⁵⁸ Proto byla kampaň za zvýšení tempa průmyslového růstu vždy namířena na zničení tradičních vnitřních dělnických struktur, jak je to dobře vidět ve spojitosti s iniciativami „socialistické práce“ (údernictvím, stachanovským hnutím, „socialistickým soutěžením“).⁵⁹ Socialistické soutěžení se rozrůstá – vítězoslavně sdělovala závodní stranická buňka v plzeňské Škodě na jaře 1958, když se podařilo rozbít vztahy mezi pracovníky, založené na „sociálních předsudcích“ a „solidaritě“.⁶⁰

Jak ukazuje obrat „liberalizované“ KSČ k výrobním výborům, nechystala se strana udělat nic jiného než dostat na kolena závodní výbory coby nositele rovnostářské představy socialismu.⁶¹ Protože v pracovním procesu nedocházelo k diskriminaci kvalifikované práce,⁶² zůstával v Akčním programu KSČ po oslavě individuálního výkonu jen tichý úmysl kontrolovat pracující tým, že budou rozděleni kvalitou pracovního výkonu. Podobnému záměru téměř ve stejné době čelili i italští pracující (tehdy v turínském Fiatu), kteří žádali rovnostářskou platovou politiku.⁶³

Máme-li vše shrnout, požadavky průmyslových dělníků v roce 1968 se týkaly toho, aby se už i formálně garantovaly zatím převážně neformální silné pozice, jakých dosáhli díky základním odborovým organizacím v podnicích. Tyto požadavky měly proticentralistický, protiautoritářský, protibyrokratický a syndikalistický charakter. Pod tlakem odborových výborů nejprve proběhlo rozpuštění jediného odborového svazu – ten se rozpadl na množství jednotlivých svazů požadujících autonomii.⁶⁴ Všechna důležitá rozhodnutí vyšších odborových orgánů se teď musela nejprve předkládat základním odborovým organizacím.⁶⁵ Stejně se měly rozšířit i kompetence závodních výborů: zavedením práva veta vůči všem vyšším odborovým orgánům (včetně Ústřední rady), jasného přerozdělování prostředků z odborového rozpočtu ve prospěch závodních výborů a práva samostatně vyhlášovat stávky.⁶⁶ Pražský podnik Avia požadoval právo veta pro závodní výbory v případech, kdy rozhodnutí ředitele podniku narušovalo „práva pracujících“.⁶⁷ Syndikalistické tendence se projevíly v požadavcích přímé demo-

kracie: všechny „zbytečné střední stupně“ v organizační struktuře odborů měly být zlikvidovány a nahrazeny přímými vztahy mezi „ústředními řídicími orgány a základními organizacemi“.⁶⁸

Tvrdé kritice byla vystavena i KSČ, od níž závodní odborové výbory žádaly, aby se do budoucna zdržela „přímého vměšování do vnitřních záležitostí odborových organizací a do hospodářství“.⁶⁹ Ve vedení strany v roce 1968 převládala tendence k ovlivňování hospodářské reformy, i když se v interních diskusích někdy mluvilo o vytvoření „skutečné moci dělnické třídy“.⁷⁰ Myšlenka „demokratických orgánů“ typu rad pracujících, které se poprvé řešily v Akčním programu KSČ, vycházela z úvahy, že pracovní kolektivy se musí podílet na vedení podniků, když už v důsledku rostoucí autonomie podniků přistoupily na riziko reformy. Stranický program tvrdil, že se to nijak nedotkne „bezprostřední autority a zákonné moci“ šéfů podniků.⁷¹

Vytváření elit na úrovni podniků, které stranické vedení stimulovalo a odmítalo přitom všechny námitky proti „socialismu manažerů“,⁷² bylo svým způsobem účinné. Řídicí kádry v průmyslu začaly odstavovat rady pracujících, které byly v očích KSČ prostředkem autonomie podniků, efektivnosti výroby, zvýšení materiální zainteresovanosti a růstu požadavků na kvalifikaci dělníků, do role pouhých konzultačních orgánů podnikového vedení.⁷³ I kvůli tomu neměla výzva stranických špiček k vytvoření rad pracujících 1. června 1968 velkou odezvu.⁷⁴ Demokratické volby rad celým kolektivem, jmenování a odvolávání vedení podniku a odpovědnost vedení za „celkové pracovní výsledky“ nebyly návrhem, který šel za rámec už existujících reálných pozic pracujících v dané oblasti. Pracující zohlednili své rozhodovací pozice a odpověděli aktivitou podnikových rad: Sociologický ústav Akademie věd například zjistil, že v Pardubicích založené rady pracujících – zcela v protikladu k „teoretickému chápání“ strany, státu a ekonomiky – sloužily k upevnění organizačního potenciálu dalších mzdových požadavků.⁷⁵

Poznámky:

¹ Ralph Jessen, *Die Gesellschaft im Staatssozialismus. Probleme einer Sozialgeschichte der DDR, Geschichte und Gesellschaft* 1995, 21, s. 96–110.

² Mark Pittaway, *Workers, management and the State in Socialist Hungary. Shaping and re-shaping the Socialist factory regime in Újpest and Tatabánya, 1950–1956*, in *Sozialgeschichtliche Kommunismusforschung. Tschechoslowakei, Polen, Ungarn und DDR 1948–1968*. Vorträge der Tagung des Collegium Carolinum in Bad Wiessee vom 22. bis 24. November 2002, hrsg. von Christiane Brenner, Peter Heumos, München 2005, s. 105–131 (Bad Wiesseer Tagungen des Collegium Carolinum 27).

³ Peter Heumos, *Betriebsräte, Einheitsgewerkschaft und staatliche Unternehmensverwaltung. Anmerkungen zu einer Petition mährischer Industriearbeiter an die tschechoslowakische Regierung vom 8. Juni 1947, Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*, 29, 1981, s. 215–245.

⁴ Peter Heumos, *Betriebsräte, Betriebsausschüsse der Einheitsgewerkschaft und Werktagenräte. Zur Frage der Partizipation in der tschechoslowakischen Industrie vor und im Jahr 1968*, in Bernd Gehrke, Gerd-Rainer Hörn (Hrsg.), *1968 und die Arbeiter. Studien zum „proletarischen Mai“ in Europa*, Hamburg 2007, s. 131–159.

⁵ Protokol plenárního zasedání závodní rady z 28. května 1951, Archiv Škoda Plzeň, ROH 13/669.

⁶ Cit. dle protokolu zasedání Prezidia Ústřední rady odborů z 28. května 1953, Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Před., karton 16, č. 177.

⁷ Pod tlakem tohoto rovnostářského hnutí postoupila nivelizace mzdových rozdílů v Československu ještě před rokem 1948 mnohem dál než v Polsku, Maďarsku a Sovětském svazu. Viz Lenka Kalinová, *Východiska, očekávání a realita poválečné doby. K dějinám české společnosti v letech 1945–1948*, Praha 2004, s. 73.

⁸ Zpráva [z 16. července 1949] o stávce v podniku Sotona v Litvínově, Národní archiv Praha, fond 100/24, sv. 59, č. 927.

⁹ Porada okresních odborových tajemníků s vedoucími oddělení Ústřední rady odborů 29. května 1957 (vystoupení během diskuse, Koukal), Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Před., karton 8, č. 55.

¹⁰ Už v roce 1950 sestával ze třetiny z dělnických kádrů.

¹¹ Protokol zasedání širšího Prezidia ÚV odborů dělníků těžkého strojírenství 30. ledna 1953 (vystoupení během diskuse, Maurer), Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Org., karton 138, č. 470.

¹² Lenka Kalinová, *Ke změnám ve složení hospodářského aparátu ČSR v 50. letech*, in Karel Jech (ed.), *Stránkami soudobých dějin. Sborník statí k pětadesátinám historika Karla Kaplana*, Praha 1993, s. 149–157.

¹³ Peter Heumos, „Wenn sie sieben Turbinen schaffen, kommt die Musik“. Sozialistische Arbeitsinitiativen und egalitaristische Defensive

in tschechoslowakischen Industriebetrieben und Bergwerken 1945–1965, in *Sozialgeschichtliche Kommunismusforschung*, s. 133–177.

¹⁴ Zpráva z 12. prosince 1951 o práci instruktorů okresní odborové rady [Praha] o plnění plánu a přípravě na 4. rok pětiletky, Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Org., karton 112, č. 392/21.

¹⁵ Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Org., karton 126, č. 436.

¹⁶ Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Před., karton 21, č. 212/2/1.

¹⁷ Podle zákona z 8. července 1959 byly závodní rady – po četných pokusech o omezení jejich vlivu v předchozích letech – sloučeny se závodními skupinami jednotných odborů do závodních výborů Revolučního odborového hnutí. To se stalo ve chvíli, kdy bylo ROH už dávno pod kontrolou závodních rad. Text zákona viz in *Informační bulletin Ústřední rady odborů* 1959, č. 15, s. 9.

¹⁸ Slabým místem dělnické organizace byla její slabá pozice formálně odpovědných mistrů a vedoucích cechů, kteří se po roce 1945 stali podezřelými z „kapitalistické úchyly“ a neměli dále v podnicích politický vliv. Souběžně s jejich odstavením se práce organizovala tak, že skupiny průmyslových dělníků s nižšími příjmy měly „měkkí“ normy, které mohly snadno plnit, což jim umožnilo dostávat vyšší mzdu. Viz Zprávu oddělení práce a mezd okresní rady odborů v Liberci Ústřední radě odborů z 26. ledna 1951, Všeodborový archiv, Praha, složka Přepočít norem na základě vládního rozhodnutí ze 14. července 1950.

¹⁹ Lenka Kalinová, *Ke změnám...*, s. 153.

²⁰ Viz pozn. 17.

²¹ Viz pozn. 17.

²² Do zákona z 8. července 1959 se dostalo rozhodnutí 4. kongresu odborů z téhož roku, kde byla tato pozice zformulována v části o právu závodních odborových výborů na řízení podniku.

²³ Pozice Prezidia Ústřední rady odborů ohledně rozhodnutí přijatého 8. června 1964 Státní mzdovou komisí, Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Před., karton 70, č. 405 1/5.

²⁴ Více než polovina (218 ze 401) zaznamenaných stávek z období 1945–1968 náleží do let 1948–1953.

²⁵ Peter Heumos, *Stalinismus in der Tschechoslowakei. Forschungslage und sozialgeschichtliche Anmerkungen am Beispiel der Industriearbeiterschaft, Journal of Modern European History*, 2, 2004, 1, s. 82–109.

²⁶ Peter Heumos, *Zum industriellen Konflikt in der Tschechoslowakei 1945–1968*, in Peter Hübner, Christoph Kleßmann, Klaus Tenfelde (Hrsg.), *Arbeiter im Staatssozialismus. Ideologischer Anspruch und soziale Wirklichkeit*. Köln – Weimar – Wien 2005, s. 473–497.

²⁷ Zpráva o analýze příčin zastavení práce v závodech THZ [Továrny na hasící zařízení] n. p. Vysoké Mýto, závod Slatiňany, 4. března 1960, Všeodborový archiv, Praha, Strojirenství, karton 49, 1960, sv. 3.

²⁸ Příklad plzeňských závodů Škoda.

²⁹ Peter Heumos, *Aspekte des sozialen Milieus der Industriearbeiterschaft in der Tschechoslowakei vom Ende des Zweiten Weltkrieges bis zur Reformbewegung der 1960er Jahre, Bohemia*, 42, 2001, 2, s. 323–362.

³⁰ Počátkem 50. let. Mnohé závodní buňky KSČ si činily nárok na „vedoucí úlohu v podniku“ ve vztahu k podnikové administraci i závodní radě a snažily se ho uplatňovat, ale stranické vedení je drželo zpátky. Až v roce 1954 bylo právo stranických buněk kontrolovat správu podniků zakotveno do stanov KSČ.

³¹ Podrobněji viz P. Heumos, *Aspekte des sozialen Milieus...*, s. 341.

³² Závodní rada tak využívala „trest“ regulace pracovních podmínek: dělníci, kteří pracovali u strojů a (kvůli tvrdším normám) byli přeřazeni k manuální práci (s měkkými normami), se měli vrátit na své předcházející místa. Viz Archiv Škoda, Plzeň, ROH 16/ETD 35.

³³ Protest cechovní rady depa závodů Škoda z 21. ledna 1958 proti zvýšení příspěvků na důchodové pojištění, které nařídila Ústřední rada odborů, Archiv Škoda Plzeň, ROH 8/PV 544.

³⁴ Zpráva funkcionáře okresní odborové rady Žiliny z listopadu 1951, Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Org., karton 105, č. 381.

³⁵ Protokol společného zasedání závodní rady a odborové skupiny podniku [Škoda] 10. ledna 1950, Archiv Škoda Plzeň, ZVIL 1515/PV 1287.

³⁶ Zpráva Pokorného o cestě delegace do okresu Jihlava od 3. do 7. července 1956, Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Org., karton 156, č. 519/1-7.

³⁷ Národní archiv Praha, Fond 02/4, sv. 93, č. 105.

³⁸ Stenografický záznam první části diskuse na 70. zasedání Prezidia ÚV KSČ ke zprávě o okresních konferencích [KSČ] a o další práci vedení KSČ od 7. května 1968 (vystoupení v diskusi, Smrkovský). Publikováno ve sborníku *Komunistická strana Československa. Pokus o reformu (říjen 1967 – květen 1968)*, ed. Jitka Vondrová, Jaromír Navrátil, Jan Moravec, Praha – Brno 1999. Dokument č. 60 (Prameny k dějinám československé krize 1967–1970, 9/1).

- ³⁹ Stenografický záznam diskuse na 63. zasedání Prezidia ÚV KSČ k přípravě Akčního programu KSČ a k politické situaci z 21. března 1968 (vystoupení v diskusi, Kolder), tamtéž, dokument č. 27.
- ⁴⁰ Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Před., karton 93, č. 465.
- ⁴¹ Pozice a požadavky odborového aktivu v souvislosti s aktuální situací odborového hnutí (25. března 1968), Archiv Škoda, Plzeň, RP, karton 14, č. 144.
- ⁴² Podrobněji viz Jindřich Pečka, *Dělnické výbory na obranu svobody tisku (1968)*, Praha, Edice pramenů, 1993 (Sešity Ústavu pro soudobé dějiny II).
- ⁴³ Informace pro členy a kandidáty na členství v Ústřední radě odborů o aktuální situaci v podnicích a na okresech (18. května 1968), Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Před., karton 94, č. 470/a.
- ⁴⁴ Viz protokol vystoupení A. Dubčka na jednání vedoucích tajemníků okresních a krajských výborů KSČ 12. a 13. května 1968. Publikováno jako dokument č. 64 in *Komunistická strana Československa. Pokus o reformu*.
- ⁴⁵ Tamtéž, dokument č. 68.
- ⁴⁶ Tamtéž, dokument č. 60.
- ⁴⁷ Lenka Kalinová, *Společenské proměny v čase socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945–1969*, Praha 2007, s. 260–283.
- ⁴⁸ Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Soc., karton 1, č. 1/6, 1945.
- ⁴⁹ Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Před., karton 77, č. 424 1/2.
- ⁵⁰ Zhodnocení každoročního shromáždění členů závodních odborových organizací v roce 1967 (pro zasedání Prezidia Ústřední rady odborů 15. června 1967), Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Před., karton 88, č. 453.
- ⁵¹ Srov. Ladislav Hula, Co také brzdí rychlejší denivelizaci?, *Odborář*, 19, 1966, 26, č. 1312–1314.
- ⁵² Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Před., karton 84, č. 440/II/1.
- ⁵³ Publikováno jako dokument č. 50 in *Komunistická strana Československa. Pokus o reformu*.
- ⁵⁴ Viz Karel Kaplan, *Proměny české společnosti (1948–1960)*. Část I, Praha 2007, s. 123, 131, 239, 245, 305.
- ⁵⁵ André Steiner, Einkommen in den Ostblockländern. Annäherungen an einen Vergleich, in *Arbeiter im Staatssozialismus*, s. 227–247.
- ⁵⁶ Všeodborový archiv, Praha, NHK, karton 82, č. 218.
- ⁵⁷ Srov. položku pražského institutu pracovních norem k roku 1946, Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Soc., karton 7, č. 7/6d.
- ⁵⁸ Analýza sociálních, organizačně-pracovních a hospodářsko-pracovních vztahů na šachtě v Ostravě-Prívově, Všeodborový archiv, Praha, NHK, karton 33, č. 101.
- ⁵⁹ Peter Heumos, Grenzen des sozialistischen Produktivismus: Arbeitsinitiativen und Arbeitsverhalten in tschechoslowakischen Industriebetrieben in den 1950er Jahren, in Klaus Roth (Hrsg.), *Arbeit im Sozialismus*

– Arbeit im Postsozialismus. Erkundungen zum Arbeitsleben im östlichen Europa, Münster 2004, s. 199–217.

- ⁶⁰ Zpráva o socialistické soutěži v závodě V. I. Lenina [Škoda] v Plzni pro městský výbor KSČ z 11. června 1958, Archiv Škoda, Plzeň, PV KSČ 2/238.
- ⁶¹ Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Před., karton 83, č. 437/1/3.
- ⁶² Analýza práce dělníků v těžkém strojírenství (1963), Archiv Škoda Plzeň, ZVIL 444/PŘ 188.
- ⁶³ Marica Tolomelli, Studenten und Arbeiter 1968 in Italien. Möglichkeiten und Grenzen eines schwierigen Verhältnisses, in Bernd Gehrke, Gerd-Rainer Horn (Hrsg.), *1968 und die Arbeiter*, s. 295–313; Vittorio Rieser, Studenten, Arbeiter und Gewerkschaften in Italien zwischen 1968 und den 1970er Jahren, in tamtéž, s. 314–331.
- ⁶⁴ Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Před., karton 95, č. 471/5.
- ⁶⁵ Rezoluce závodního odborového výboru národního podniku Tatra Kopřivnice z 21. března 1968, *Odborář*, 21, 1968, 7, s. 18.
- ⁶⁶ Odkazy na zdroje viz in P. Heumos, *Betriebsräte, Betriebsausschüsse*, s. 151.
- ⁶⁷ Z otevřeného dopisu cechovního výboru leteckého oddělení závodu Avia v Praze 9 [z 13. března 1968] o práci členů odborů, *Odborář*, 21, 1968, 7, s. 19.
- ⁶⁸ Referát pro členy Prezidia Ústřední rady odborů o aktuální situaci v některých odborových federacích a v podnicích [20. dubna 1968], Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Před., karton 94, č. 468/e.
- ⁶⁹ Zpráva o aktuální sociální a politické situaci v podnicích a o politice komunistů v odborech (pro zasedání Prezidia Ústřední rady odborů 3. června 1968), Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Před., karton 95, č. 471.
- ⁷⁰ Viz dokument č. 63 in *Komunistická strana Československa. Pokus o reformu*.
- ⁷¹ Viz pozn. 56.
- ⁷² Viz dokument č. 72 in *Komunistická strana Československa. Pokus o reformu*.
- ⁷³ Srov. První zkušenosti rad pracujících, *Odborář*, 21, 1968, 23, s. 8.
- ⁷⁴ Viz dokument č. 86 in *Komunistická strana Československa. Pokus o reformu*.
- ⁷⁵ Stanislav Dvořák, Postoje pracujících pardubických podniků k podnikové samosprávě, *Odbory a společnost* 1969, 3, s. 19–33. O tom, že tu nejde o lokální jev, ale obecnou tendenci mezi pracujícími, svědčí zhodnocení 2745 rezolucí, především základních odborových organizací, odeslaných Ústřední radě odborů mezi dubnem a červnem 1968. Viz Všeodborový archiv, Praha, ÚRO-Před., karton 97, č. 477/b.

Zdroj: Peter Heumos, Arbeitermacht im Staatssozialismus. Das Beispiel Tschechoslowakei 1968, in Angelika Ebbinghaus (ed.), *Die letzte Chance? 1968 in Osteuropa*, Hamburg 2008, s. 51–60. Kráceno.

REFORMA A KONTRAREFORMA V BYROKRATICKÉM BLOKU: ČSSR 1968

Dobový článek *Situacionistické internacionály o pražském jaru 1968.*

Skoro by se dalo říct, že historie posledních dvaceti let si dala jediný úkol: vyvrátit Trockého analýzy ohledně byrokracie. Trockij coby oběť jakéhosi „třídního subjektivismu“ po celý život odmítal chápat stalinské praktiky jako cokoli jiného než dočasnou úchytku, která je dílem uzurpátorské vrstvy, oné „termidoriánské reakce“. Jako ideolog bolševické revoluce nebyl schopen stát se teoretikem proletářské revoluce v časech stalinské restaurace. Tím, že tento Hegel zrazené revoluce odmítl nazvat vládnoucí byrokracií pravým jménem, tj. označit ji za vykořisťovatelskou třídu, ztratil sám schopnost podrobit ji věcné kritice. Teoretická i praktická impotence trockismu (ve všech jeho variantách) je do značné míry zapříčiněna tímto prvotním hříchem velkého mistra.

PODHOUBÍ ZMĚN

V knize *Enragés a situacionisté v okupačním hnutí* (kapitola I) jsme měsíc před ruskou invazí prohlásili: „Privlastnění si společnosti ze strany byrokracie se nijak neliší od totalitního ovládnutí státu ani od výlučné vlády jeho ideologie. Současná situace v Československu, kde vládne svoboda slova a sdružování a cenzura zmizela, povede velmi brzy k jedné z následujících alternativ: buď dojde k represí, jež odhalí falešnou povahu těchto ústupků, anebo proletáři napadnou moc byrokracie nad státem a ekonomikou, neboť moc byrokracie bude nevyhnutelně demaskována, jakmile vládnoucí ideologie přijde na určitou dobu o ochranu ze strany všudypřítomné policie. Možný výsledek takového konfliktu působí velké starosti ruské byrokracii, neboť vítězství českých dělníků by ohrozilo samo její přežití.“ Naplnila se první možnost a napomohla tomu intervence „sovětských“ tanků. Základem vlády Moskvy nad „socialistickými“ zeměmi bylo vždy zlaté pravidlo ruské byrokracie: „Socialismus nesmí zajít dál, než kam dosáhne naše armáda.“ Kdekoli tato armáda sehrála hlavní roli při dosazování „komunistických“ stran k moci, má také poslední slovo, pokud její dosavadní chráněnci projeví sklony k nezávislosti, jež by mohly vládu totalitní byrokracie ohrozit. Ruský společensko-ekonomický systém byl pro tyto nové byrokratické režimy od počátku ideálem a vzorem. Věrnost tomuto archetypu však často narážela na specifické podmínky v ovládaných společnostech; jelikož se zájmy vládnoucích tříd v satelitních byrokraciích ne vždy shodují se zájmy byrokracie ruské, vztahy mezi nimi vždy obsahovaly skryté konflikty. Satelitní byrokracie se tak ocitají v pozici mezi kladivem a kovadlinou, ale vždy se nakonec přimknou ke kladivu, jakmile proletářské síly projeví touhu po autonomii. V Polsku a v Maďarsku to bylo stejné jako nyní v Československu: národní byrokratická „revolta“ neusiluje nikdy o nic víc než o nahrazení jednoho byrokrata druhým.

Československo bylo vůbec první průmyslový stát, který se stalinistům podařilo ovládnout. Z toho titulu zaujímalo „privilegovanou“ pozici v mezinárodním vykořisťovatelském systému, který Rusové ustavili po roce 1949 a jehož rámcem se stala myšlenka „socialistické dělby práce“ pod hlavičkou RVHP. Bezostyšný totalitarismus Stalinovy éry měl za následek to, že když se čeští stalinisté dostali k moci, nemohli dělat nic jiného než servilně napodobovat „univerzální socialistický model“. Avšak na rozdíl od jiných byrokratických zemí, kde mělo k ekonomickému rozvoji a industrializa-

ci teprve dojít, stála úroveň výrobních sil v Československu v přímém protikladu k ekonomickým cílům nového režimu. Po patnácti letech iracionálního byrokratického řízení byla česká ekonomika na pokraji katastrofy a její reforma se stala otázkou přežití vládnoucí třídy. To byl počátek „pražského jara“ a dobrodružné liberalizace, k níž se byrokracie odhodlala. Než se ale pustíme do analýzy této „byrokratické reformy“, prozkoumejme nejprve její kořeny v období čistě stalinistické Novotného vlády.

Po pražském převratu roku 1948 bylo Československo začleněno do takřka dokonale izolovaného systému Východního bloku a stalo se tak hlavní obětí ruské nadvlády. Jelikož bylo v tomto bloku nejvyspělejší, muselo nést náklady industrializace svých sousedů, kteří sami trpěli politikou extrémního vykořisťování. Po roce 1950 způsobilo totalitní plánování kladoucí důraz na metalurgii a strojírenství v ekonomice značnou nerovnováhu, která se neustále prohlubovala. V roce 1966 dosáhly investice do těžkého průmyslu v Československu 47 %, což bylo nejvíc na celém světě. Československo muselo totiž do SSSR, dalších „socialistických“ zemí a později i do zemí „třetího světa“, po jejichž ovládnutí Rusové toužili, dodávat suroviny (během pěti let vyplundroval Sovětský svaz padesátileté zásoby uranu v Jáchymově) a průmyslové výrobky (stroje, zbraně), přičemž si mohlo účtovat jen směšně nízké ceny, které ani nepokryly výrobní náklady a opotřebení strojního vybavení. Ideologii za tímto přístupem lze shrnout do fráze „výroba pro výrobu“, přičemž náklady nesli především dělníci. Už v roce 1953 se kvůli peněžní reformě, která měla za následek snížení platů a růst cen, vzbouřili plzeňští dělníci a jejich vzpoura byla okamžitě násilně potlačena. Mezi důsledky této ekonomické politiky patřila rostoucí závislost československé ekonomiky na dodávkách sovětských surovin a orientace na cizí zájmy, prudký pokles životní úrovně způsobený poklesem reálných mezd a nakonec – po roce 1960 – také pokles národního důchodu (růst zpomalil z 8,5 % v letech 1950–1960 na 0,7 % v roce 1962 a v roce 1963, vůbec poprvé v dějinách jakékoli „socialistické“ země, národní důchod skutečně poklesl). To byl varovný signál, který měl vést k zahájení reformy. Ota Šik odhadoval, že má-li být v roce 1968 dosaženo stejného růstu jako v roce 1958, bude potřeba zečtyřnásobit investice. Od roku 1963 se začalo i na oficiálních místech připouštět, že „československá ekonomika prochází obdobím vážné strukturální nerovnováhy a v různých oblastech života a společnosti, především v zahraničním obchodě, na domácím trhu a v investicích, se v omezené míře projevují inflační tendence“ (Československý zahraniční obchod 1968).

BYROKRATICKÁ REFORMA A HLASY ZDOLA

Začaly se ozývat hlasy, že ekonomiku je třeba urychleně transformovat. Profesor Ota Šik zahájil přípravu reformy, kterou po roce 1965 začaly ve větší či menší míře přijímat vyšší stupně státní správy. Nový plán Oty Šika se pustil do poměrně odvážné kritiky fungování ekonomiky v předchozích letech. Zpochybňoval ruské poručnictví a navrhoval, aby se ekonomika zbavila rigidního centrálního plánování a otevřela se světovému trhu. Za tím účelem bylo třeba překročit meze pouhé reprodukce kapitálu, ukončit systém

„výroby pro výrobu“ (který byl dříve oslavován jako základní princip socialismu, ale nyní byl odsouzen jako protisocialistický zločin), zredukovat výrobní náklady a zvýšit ukazatel produktivity, který v roce 1960 činil 7,7 %, ale v roce 1962 už jen 3,1 % a v následujících letech dále klesal.

Tento plán, model technokratické reformy, se začal zavádět v roce 1965 a plně vstoupil v platnost roku 1967. Vyžadoval jednoznačné zavržení administrativních metod potlačujících iniciativu: snažil se dosáhnout toho, aby měli výrobci na výsledcích své práce „zájem“, různým závodům poskytoval autonomii, odměňoval úspěchy a trestal nezmary, pomocí vhodných technických opatření podporoval rozvoj ziskových odvětví a ceny stanovoval s ohledem na světovou obchodní scénu, čímž postavil trh opět na nohy. Programu vzdorovaly konzervativní administrativní kádry, a tak se zaváděl jen po malých dávkách. Novotného byrokracie začala chápat, jaké by mohl mít tento podnik nebezpečné důsledky. Dočasný nárůst cen, který nebyl vyrovnán odpovídajícím navýšením mezd, umožnil této konzervativní vrstvě projekt očerňovat v očích dělníků. Sám Novotný se prezentoval jako obhájce zájmů dělnické třídy a na jednom setkání s dělníky v roce 1967 nová opatření otevřeně kritizoval. Avšak „liberální“ křídlo, které si uvědomovalo, jaké jsou skutečné zájmy byrokratického režimu v Československu, a bylo si jisto podporou obyvatelstva, se nenechalo zastrašit. Jak prohlásil jeden novinář z *Kulturní tvorby* (5. 1. 1967), „pro lidi se nový ekonomický systém stal synonymem potřeby změny“. To byl první článek řetězu událostí, které později nevyhnutelně vedly k dalekosáhlým společenským a politickým změnám. Konzervativní byrokracie, která neměla žádnou základnu, o níž by se opřela, mohla pouze připouštět své nezmary a pomalu se stahovat z politické scény: jakýkoli odpor z její strany by rychle vedl k explozi podobné té, k níž došlo v roce 1956 v Budapešti. Čtvrtý sjezd Svazu spisovatelů v červnu 1967 (spisovatelé a filmaři se už tou dobou těšili určité míře umělecké svobody) se vyvinul ve skutečné veřejné pranýřování režimu. „Konzervativci“ z posledních sil reagovali tak, že některé radikální intelektuály vyloučili ze strany a jejich časopis podřídili přímé ministerské kontrole.

Vítr revolty však foukal čím dál tím silněji a nic už nemohlo zadržet všeobecné nadšení pro změnu životních podmínek československé společnosti. Jedna studentská demonstrace proti výpadkům v dodávce elektřiny se po pokusu o násilné potlačení vyvinula v manifestaci proti samotnému režimu. Jedním z požadavků tohoto shromáždění, který se poté stal heslem celého opozičního hnutí, bylo nesmlouvavé trvání na pravdě – v kontrastu s „neuvěřitelnými rozpory mezi tím, co se říká, a tím, co se skutečně dělá“. V systému založeném na ideologických lžích byl takový požadavek vpravdě revoluční a intelektuálové jeho důsledky bez váhání rozvinuli až na samotnou mez. V byrokratických systémech, kde nic nesmí uniknout kontrole totalitní státostrany, vede i protest proti nejmenším detailům každodenního života ke zpochybňování veškerých stávajících podmínek, vyvine se ve všeobecný protest proti nelidskosti života, který jsou lidé nuceni vést. Studentská demonstrace se sice omezila na kampus pražské univerzity, dotkla se ale všech aspektů odcizení v životě československé společnosti a odsoudila je jako nepřijatelné.

Vůdčí místo v hnutí potom převzala neobyrokracie, která se je pokoušela udržet v úzkém rámci svých reforem. V lednu 1968 byl přijat „Akční program“, který vedl k odstavení Novotného a vzestupu Dubčekova týmu. Kromě Šikova ekonomického plánu, který byl nyní definitivně přijat a začleněn do nového programu, vyhlásilo nové vedení hrdě jistá politická opatření. Byly garantovány téměř všechny formální „svobody“ buržoazních režimů. Tato politika, jež neměla v žádném byrokratickém režimu obdoby, ukazuje, jak mnoho bylo v sázce a jak vážná situace byla. Radikální proudy sice všech těchto ústupků bez váhání využily, ale samy je označily za opatření „objektivně nezbytná“ pro zachování nadvlády byrokracie. Skutečnou podstatu byrokratického liberalismu vyjevil poněkud naivně největší liberál mezi novými členy garnitury Josef Smrkovský: „Uznáváme, že k vývoji dochází prostřednictvím neustálých střetů zájmů v ekonomické, společenské a politické sféře; proto musíme hledat takový způsob politického vedení, který umožní vyřešení všech sociálních konfliktů, aniž by bylo nutno přistupovat k výjimečným administrativním zásahům.“ Nová byrokracie si však neuvědomila, že pokud se vzdá oněch „výjimečných zásahů“, jež jsou ve skutečnosti jediným nástrojem vlády, který má k dispozici, vystaví režim nemilosrdné radikální kritice. Svoboda sdružování, slova a kulturního vyjádření měla za následek skutečné orgie kritické pravdy. Pokud jde o „vedoucí úlohu“ strany, představa, že

„strana už v základních organizacích musí mít autoritu neformální, přirozenou, založenou na pracovních a řídicích schopnostech a morálních kvalitách funkcionářů-komunistů“ (Akční program), vzala rychle zasně a začaly se objevovat požadavky na vznik autonomních organizací dělníků. Koncem jara 1968 se Dubčekova byrokracie starala hlavně o to, aby se vlk nažral a koza zůstala celá, což působilo poněkud směšně. Znovu potvrdila úmysl zachovat si politický monopol: „Kdyby se antikomunistické živly pokusily o útok na tuto historickou skutečnost [tj. právo strany na vedoucí úlohu] a chtěly svést vývoj našich národů na jinou cestu, zmobilizuje strana všechny síly našeho lidu i socialistického státu a takový avanturistický pokus odrazí a potlačí.“ (Rezoluce ÚV KSČ, červen 1968) Jestliže ale byrokratická reforma umožnila účast na rozhodování většině členů strany, bylo jen přirozené, že si totéž právo začala nárokovat i velká většina nestraníků. Ti nahoře spustili orchestr a nemohli se divit, pokud ti dole začali tancovat.

Od této chvíle se kritika revolučních proudů zaměřovala na liberální formalismus a jeho ideologii. Až dosud byla demokracie takřka – „vnucována masám“, stejně jako jim dříve byla vnucována diktatura, přičemž jakákoli skutečná účast jim byla odepřena. Všichni věděli, že Novotný přišel k moci jako zastánce liberalizace a že Dubčekův proud neustále ohrožuje „regrese v gomulkovském stylu“. Společnost se nemění změnou politické garnitury, ale tím, že se celá převrátí vzhůru nohama. Lidé se tak dostali až ke kritice bolševické koncepce strany jako vůdce dělnické třídy a k požadavku autonomní organizace proletariátu – což by pro byrokracii znamenalo rychlou smrt. Z hlediska byrokracie totiž může proletariát existovat pouze jako imaginární síla: byrokracie se jej snaží redukovat až do stavu, kdy to není nic víc než pouhá představa; chce ale, aby ta představa existovala a aby ve svou existenci věřila. Byrokracie zakládá svoji moc na své formální ideologii; může se však stát, že lid její formální cíle pochopí jako skutečný obsah, a tím pádem se byrokracie dostává s tímto obsahem do konfliktu. Kdekoli byrokracie ovládne stát a ekonomiku, kdekoli se zájem státu změní v zájem sám o sobě, a tudíž zájem skutečný, dostává se do konfliktu s proletariátem, stejně jako se reálný vývoj dostává do konfliktu s očekáváním byrokracie.

RUSKÝ STRAŠÁK

Opoziční hnutí vzniklé v důsledku byrokratické reformy došlo však jen do půli cesty. Nemělo čas postoupit k logickým závěrům. Vytrvalou teoretickou kritiku „byrokratické diktatury“ a stalinského totalitarismu ještě ani nezačala přejímat většina populace, když neobyrokracie zareagovala poukazem na strašáka ruské invaze – hrozby, která se začala rýsovat už v květnu. Lze říct, že velkou slabinou československého hnutí byla skutečnost, že dělnická třída se téměř neprojevila jako autonomní a rozhodná síla. Témata „samosprávy“ a „dělnických rad“ začleněná do Šikovy technokratické reformy nijak nepřesahovala byrokratickou představu „demokratického řízení“ v jugoslávském stylu. To platí i pro alternativní projekt, který byl zřejmě dílem odborářů a který 29. června 1968 představili pracující Závodu Wilhelma Piecka. Kritika leninismu, jenž je podle „jistých filozofů“ sám o sobě „deformací marxismu, neboť ve své podstatě obsahuje logiku stalinismu“, nebyla – jak tvrdili ti pitomci z *Rouge*¹ – „absurdní, jelikož se v konečném důsledku rovná popření vedoucí role proletariátu“ (!), nýbrž nejvyšším bodem, jakého může teoretická kritika v byrokratické zemi dosáhnout. Čeští revoluční studenti ostatně zesměšňovali Dutschkeho a jeho „anarchomaismus“ s opovržením odmítali jako „absurdní a směšnou koncepci, která si nezaslouží ani pozornost patnáctiletého dítěte“.²

Všechnu tuto kritiku, která zjevně mohla vést jedině k praktickému zpochybňování moci byrokracie, Dubčekův režim toleroval, a někdy dokonce i podporoval, pokud sloužila k odsouzení přehmatů stalinistů a Novotného. Byrokracie skutečně odsuzuje své vlastní zločiny, vždy je ale představí jako skutky spáchané někým jiným: část sebe samé jakýmsi způsobem vydělá a povýší na autonomní entitu, kterou lze následně obvinít z protiproletářských zločinů (už od nejstarších dob se byrokracie ve snaze uchovat si moc ráda uchýlovala k instituci obětího beránka). V Československu, stejně jako v Polsku nebo Maďarsku, byl nejlepší zbrani k zajištění podpory vládnoucí třídy ze strany obyvatelstva nacionalismus. Čím více se rýsovala ruská hrozba, tím více posilovala Dubčekova byrokratická moc; jeho tajným přáním zřejmě bylo, aby vojska Varšavské smlouvy zůstala natrvalo na hranicích. Československý proletariát

by si však dříve či později uvědomil, že nejde o to, zda nějaký konkrétní byrokrat anebo třeba i byrokracie jako celek v danou chvíli zastupuje jeho zájmy; důležité je uvědomit si, co je byrokracie ve skutečnosti zač a co musí nezbytně činit, má-li jednat v souladu se svou přirozeností. Tehdy by proletariát přistoupil k příslušným činům.

Právě obavy z takového odhalení strašily byrokracii v Sovětském svazu a jeho satelitech. Představte si ruského (nebo třeba východoněmeckého) byrokrata při záchvatu takové „ideologické“ paniky: jak se trápí, jak je zmaten, jak ho děsí ono volání po nezávislosti a dělnických radách a řeči o „diktatuře byrokracie“, jaký má strach ze spojení dělníků a intelektuálů a jejich hrozeb, že si své výdobytky obhájí se zbraní v ruce, a pochopíte, proč v této chaotické vřavě pravdy a svobody, komplotů a revoluce, pravil ruský byrokrat svému českému protějšku: „Raději strašlivý konec nežli strach bez konce!“

PRÁVĚ TVÁŘ BYROKRACIE A ODPOR MAS

Pokud kdy jaká událost visela ve vzduchu dlouho předtím, než skutečně nastala, byla to právě ruská intervence v Československu. Tak to alespoň museli vnímat ti, kdo dokážou číst moderní historii. Vojenský zásah se dlouho zvažoval a navzdory dopadům na mezinárodní scéně byl v podstatě nevyhnutelný. Dubčekovy riskantní – byť nutné – kroky zpochybnilы základnu moci byrokracie v Československu, a tím ji ohrozily i v jiných zemích. Proto je nebylo možné tolerovat. Až bylo vysláno šest set tisíc vojáků (téměř tolik, kolik jich mají Američané ve Vietnamu), kteří měli s Dubčekovou politikou rázně skoncovat. Ironické je, že když se ony „protisocialistické“ a „kontrarevoluční“ síly, jimiž byrokrati neustále strašili, konečně objevily, nenesly portréty Beneše a nebyly vyzbrojené „německými revanšisty“, nýbrž pyšnily se uniformami „Rudé“ armády.

Sedm dní trval silný odpor veřejnosti, kdy se proti okupantům postavilo téměř veškeré obyvatelstvo. Paradoxní je, že na obranu reformistické byrokracie byly použity jednoznačně revoluční metody boje. Avšak to, co se neuskutečnilo v průběhu reformu, se rozhodně nemohlo uskutečnit v průběhu okupace: sovětské jednotky, které – zatímco stály na hranicích – umožňovaly dubčekovcům brzdit revoluční proces, jim po 21. srpnu rovněž umožnily dostat pod kontrolu veškeré revoluční hnutí. Sehrály přesně tutéž roli jako americké jednotky v Severním Vietnamu: zajistily to, že masy se jednohlasně postavily na stranu byrokracie, která je vykořisťovala.

Pražané se však hned na začátku instinktivně rozhodli, že nebudou bránit sídlo komunistické strany, nýbrž budovu Československého rozhlasu, která byla vnímána jako symbol jejich největšího výdobytku: práva na pravdivé informace a zavržení organizované lži. Proto noční můra všech byrokracií Varšavské smlouvy – svobodný tisk a rozhlas – strašila vládce sovětského bloku ještě celý další týden. Československá zkušenost ukazuje, jaké nesmírné možnosti bude mít jednou v rukou konzistentní a organizované revoluční hnutí. Vybavení dodané Varšavskou smlouvou (v očekávání možné imperialistické invaze do Československa!) využili čeští novináři ke zřízení pětaticeti tajných vysílaček napojených na osmdesát nouzových záložních stanic. Sovětská propaganda, jež měla při okupaci sehrát zásadní roli, se tak ocitla v troskách; obyvatelstvo bylo nadále informováno o všem, co se v zemi dělo, a dostávaly se k němu instrukce liberálních byrokratů i radikálních skupin, které měly některé stanice pod kontrolou. Například na pokyn rozhlasu, že se mají sabotovat veškeré operace sovětské policie, se Praha proměnila ve skutečné „městské bludiště“, neboť z domů byly odstraněny názvy ulic a domovní čísla a nahradila je hesla v duchu Pařížského máje. Navzdory policii se Praha stala domovem svobody a příkladem revolučního „détournement“³ represivního urbanismu. Díky neskutečné organizaci proletářů se vojákům přímo pod nosem nadále svobodně tiskly a distribuovaly všechny noviny, zatímco Rusové jako pitomci hlídali u jejich redakcí. Několik továren se proměnilo v tiskárny, které vydávaly tisíce novin a letáků – včetně podvrženého čísla *Pravdy* v ruštině. Pod ochranou dělníků z ČKD probíhal tři dny tajný 14. sjezd komunistické strany. Právě kvůli tomuto sjezdu nemohli Sověti postupovat jako o dvacet let dříve v Maďarsku a byli nuceni s Dubčekem vyjednávat. Díky svým jednotkám a hlavně díky vnitřním rozporům československé liberální byrokracie se jim však nakonec podařilo tým liberálů transformovat v jakousi vládu vichistického typu. Hlavní podíl na zrušení 14. sjezdu měl Husák, který myslel především na svou

vlastní budoucnost a anulování sjezdu dosáhl poukazem na neúčast slovenských delegátů (kteří se ovšem nedostavili zřejmě na jeho doporučení). Den po podepsání „Moskevského protokolu“ prohlásil: „Tuto dohodu můžeme přijmout, neboť pokud budeme rozumní, umožní nám vyvést náš lid z této slepé uličky způsobem, za nějž se v budoucnu nebudeme muset stydět.“

Pokud se ale někdo nemusí stydět, pak je to československý revoluční proletariát – ovšem až na to, že se ve své naivitě spolehl na Husáka, Dubčka a Smrkovského. Teď už ví, že se může spolehnout jen na své vlastní síly a že jej nakonec zradí i Dubček a Smrkovský, právě tak, jako jej kolektivně zradila neobyrokracie, když ustoupila Moskvě a přejala její totalitní politiku. Emotivní náklonnost k té či oné celebritě je pozůstatkem starého světa, pochází z dob, kdy se proletariát nacházel na samém dně. Listopadové stávkou a lednové sebevraždou poněkud zpomalily proces „normalizace“, který nebyl zcela naplněn až do dubna 1969. Jakmile se byrokratická moc ukázala ve své pravé podobě, střetla se rovněž s mnohem účinnější opozicí. Všechny iluze jedna po druhé zmizely a s nimi i přimknutí československých mas k reformistické byrokracii. Rehabilitací „kolaborantů“ ztratili reformisté naději na jakoukoli veřejnou podporu v budoucnosti. Revoluční vědomí dělníků a studentů se prohloubilo spolu s tím, jak se utužovala represe. Návrat k metodám a „úzkoprsé stupidní mentalitě padesátých let“ již nyní vyvolává prudké reakce mezi dělníky i studenty, jejichž propojení je pro Dubčka, jeho nástupce i jejich společné pány skutečnou noční můrou. Dělníci hlásají své „nezcizitelné právo odpovědět na jakákoli extrémní opatření svými vlastními protipopatřeními“ (podnět dělníků z ČKD adresovaný ministru obrany z 22. dubna 1969). Restaurace stalinismu odhalila jednou provždy iluzorní charakter jakéhokoli byrokratického reformismu a vrozenou neschopnost byrokracie „liberalizovat“ svoji nadvládu nad společností. Její „socialismus s lidskou tvář“ neznámá nic jiného než zavedení pár „buržoazních“ ústupků do jejího totalitního světa, přičemž dokonce i tyto ústupky okamžitě ohrožují samu její existenci. Jediný způsob, jak polidštit „byrokratický socialismus“, spočívá v tom, že jej revoluční proletariát zničí, nejen „politickou revolucí“, ale úplným rozmetáním stávajících pořádků a praktickým rozpuštěním „byrokratické internacionály“.

Nepokoje z 21. srpna 1969 ukázaly, do jaké míry byl v Československu obnoven obyčejný stalinismus a také do jaké míry jej ohrožuje kritika ze strany proletariátu: ani deset mrtvých, dva tisíce zatčených a hrozby zatčením nebo vypovězením loutky Dubčka nezastavily pasivní rezistenci českých dělníků, která ohrožuje samo přežití ekonomického systému jejich domácích i ruských vykořisťovatelů.

POUČENÍ Z KRIZOVÉHO VÝVOJE

Ruská intervence uspěla v tom smyslu, že se jí podařilo zpomalit proces změny v Československu, mezinárodní stalinismus za to ale zaplatil nesmírnou cenu. Byrokratické režimy na Kubě a v Hanoji, přímo závislé na „sovětském“ státu, mohly intervenci svých pánů jen tleskat, což se dělo k velkým rozpakům jejich trockistických obdivovatelů a vůbec všech ušlechtilých duší na levici. Castro vojenský zásah obsáhle zdůvodňoval jako nezbytný kvůli hrozbě obnovení kapitalismu – čímž jen demaskoval skutečnou povahu svého vlastního „socialismu“. Vojenskou agresi podporuje i Hanoj a arabské byrokratické státy, přestože samy čelí cizím okupantům; v tomto případě se ovšem jedná o akci, kterou provádějí jejich samozvaní ochránci.

Pokud jde o ty členy „byrokratické internacionály“, kteří nad Československem ronili slzy, všichni si tak počínali z vlastních nacionalistických pohnutek. „Československá kauza“ přišla hned po šoku, který Francouzská komunistická strana utrpěla v souvislosti s revoluční krizí v Máji 1968, a zasadila jí další těžký úder: strana, jež je nyní rozdělena na tradiční stalinistickou, neostalinistickou a ortodoxně stalinistickou frakci, si nedokáže vybrat mezi věrností Moskvě a vlastními zájmy na buržoazní politické šachovnici. Italská komunistická strana byla sice při odsouzení invaze odvážnější, důvodem byla ale prohlubující se krize v Itálii a zvláště rány, které zde utrpěl její „togliattismus“. Byrokratické režimy v Jugoslávii a Rumunsku využily intervenci jako příležitost k upevnění své moci, když si znovu získaly podporu obyvatelstva vyděšeného ruskou hrozbou – hrozbou, jež je v tomto případě spíše domnělá než skutečná. Stalinismus již připustil existenci titoismu a maoismu coby jiných podob sebe sama a vždy bude tolerovat

určitou formu „rumunské nezávislosti“, pokud to přímo neohroží „socialistický model“ věrně reprodukováný v jiných zemích. Kritikou „ruského imperialismu“ ze strany Číny a Albánie se ani nemusíme zabývat: ve shodě s logikou svého „antiimperialistického“ deliria Číňané Rusům nejprve vytýkali, že v Československu nezasáhnou stejně jako předtím v Maďarsku (viz *Peking News*, 13. 8. 1968), a vzápětí odsuzovali „odpornou agresi“ z dílny „brežněvovsko-kosyginovské fašistické kliky“.

„Mezinárodní spolek totalitních byrokracií se zcela rozpadl,“ napsali jsme v *Internationale Situationniste* č. 11. Československá krize pouze potvrdila pokročilost rozpadu stalinismu. Stalinismus by nikdy nebyl schopen sehrát tak velkou roli při potlačování dělnického hnutí po celém světě, kdyby ruský totalitní byrokratický model tak úzce nesouvisel s byrokratizací starého reformistického hnutí (německá sociální demokracie a Druhá internacionála) a s rostoucí byrokratizací moderní kapitalistické produkce. Avšak nyní, po více než čtyřiceti letech jeho kontrarevolučního vlivu, se revoluce znovu rodí všude možně, vnáší strach do srdcí pánů Východu i Západu, dotírá na ně v jejich rozbrojích i v jejich hluboké spřízněnosti. Odvážné izolované protesty, k nimž po 21. srpnu došlo v Moskvě, ohlašují revoluci, která jistě brzy propukne v samotném Rusku. Revoluční hnutí nyní zná své skutečné nepřátele a odcizení, jež je důsledkem obou stávajících forem kapitalis-

mu – té buržoazní i té státně byrokratické –, již nemůže uniknout jeho kritice. Tváří v tvář nesmírným úkolům, které před ním leží, nebude toto hnutí jistě marnit čas bojem s přízraky a podporou pouhých iluzí.

září 1969

Poznámky překladatele:

¹ *Rouge* – týdeník Revoluční komunistické ligy, francouzské trockistické strany.

² Německý studentský vůdce Rudi Dutschke navštívil Prahu na přelomu března a dubna 1968. Na pozvání Milana Machovce diskutoval se studenty FF UK, kteří jeho postoje většinou přijali se značnými výhradami (viz Jaroslav Pažout: *Mocným navzdory. Studentské hnutí v šedesátých letech 20. století*, Prostor, Praha 2008, s. 167–174).

³ *Détournement* (č. odklon, zneužití) – umělecká technika vyvinutá v padesátých letech Lettristickou internacionálou a později adaptovaná Situacionistickou internacionálou, spočívající v převzetí starších materiálů a jejich využití k jiným, často protichůdným nebo podvrtným účelům.

Přeloženo z anglické verze textu publikované na webu libcom.org s přihlédnutím k francouzskému originálu. Redakčně upraveno.

Další letošní „výročí“ připadá na první vlnu radikálního feministického hnutí, jejíž semínka byla zaseta koncem 60. let a která vrcholila v roce 1978. Jak se rozvíjel anarchofeminismus v USA v průběhu 70. let, popisuje Julie Tanenbaumová. Přinášíme tedy aspoň krátké shrnutí jejího textu.

Myšlenky anarchofeminismu zformulovaly poprvé ženy, které vnímaly radikální feminismus obecně jako anarchistický. V 70. letech vznikaly souběžně s touto teorií po celých Spojených státech horizontální skupiny, kde ženy díky knihám Emmy Goldmanové objevovaly „intuitivní anarchismus“ ženského emancipačního hnutí. Radikální feminismus kladl důraz na to, že co je osobní, je politické – to, čemu se dnes říká prefigurativní politika. Zdůrazňoval boj za odstranění hierarchie a dominance jak v teorii, tak v praxi.

Zmíněné skupiny vystupovaly jako základní organizační forma radikálně feministického hnutí, tedy anarchofeminismu. Jejich členky došly k závěru, že jejich problémy mají politický charakter. Rozpracování teorie patriarchy ukázalo, že nadřazenost je dána nukleární rodinnou strukturou, kde jsou děti a žena považovány za majetek a učeny, aby vždy a všude poslouchaly autoritu a řídily se patriarchálními hierarchickými vzory. Nešlo tedy o žádné terapeutické skupiny, ale o boj za sociální transformaci.

Spojitosť mezi radikální feministickou a anarchistickou teorií a praxí je tu více než zřejmá. V textu z roku 1972 polemizovala dělnická lesbafeministka a anarchistka Sue Katzová s výzvou Rity Mae Brownové na založení lesbické politické strany, proti níž kladla efektivnější fungování malých skupin. Zároveň popsala, jak její anarchismus vyrostl z feminismu, tedy z decentralizace, vzájemné pomoci mezi ženami, ze zničení vztahů založených na nadřazenosti a poslušnosti, a to vše chápala jako základní hodnoty feminismu.

Radikální a anarchistické feministky viděly alternativu nadřazenosti v sesterství, které je schopné nahradit hierarchii a nukleární rodinu vztahy založenými na autonomii a rovnoprávnosti. Takové vztahy – vybudované na sesterství, důvěře a přátelství – byly pro radikální feministický antihierarchický názor klíčové. Jak napsala v roce 1973 radikální feministická teoložka Mary Dalyová: „Rozvoj sesterství jedinečným způsobem ohrožuje základní sociální a psychický model hierarchie a nadvlády.“ Radikální feministky vystupo-

valy proti „mužské nadřazenosti“ a „mužskému hierarchickému přístupu“ a snažily se vytvářet rovnoprávné vztahy, hlubší, než je běžné mužské přátelství.

Anarchofeminismus byl krokem k rozvíjení teorie sebepoznání a anarchofeministky věřily, že podrobná anarchistická analýza a poznání historie anarchismu, kde existovaly analogické strukturní i teoretické překážky, pomůže ženám překonat nátlak elit a vytvářet skupiny založené na odpovědnosti, nikoli na hierarchii. Vytvořily nezávislé ženské hnutí i feministickou kritiku anarchismu (paralelně s anarchistickou kritikou feminismu).

Anarchofeministky chápaly ženské hnutí jako nový potenciál pro anarchistickou revoluci, jako hnutí proti všem formám nadvlády a hierarchie, ať už osobním nebo politickým. Na rozdíl od Emmy Goldmanové, Voltairine de Cleyre, Mujeres Libres a řady dalších anarchistek, které bojovaly za práva žen, se nejprve staly feministkami a až potom anarchistkami. V roce 1978 se spojily s protijaderným hnutím, poté co podpořily rozhodující debaty mezi anarchisty a feministkami a dokázaly změnit teorii i praxi amerického anarchismu.

Celý text J. Tanenbaumové je k dispozici na <https://anarchiststudies.org/2016/10/26/to-destroy-domination-in-all-its-forms-anarcha-feminist-theory-organization-and-action-1970-1978-by-julia-tanenbaum/>

ZNIČIT NADŘAZENOST

JULIE TANENBAUMOVÁ

Probíráme-li události roku 1968, nemůžeme vynechat Mexiko. Uděláme to aspoň prostřednictvím úryvku z eseje tehdejšího pamětníka, profesora historie a politologie na Národní autonomní univerzitě v Mexiku (UNAM), v 60. letech politického vězně a v 90. letech spolupracovníka subcomandanta Marcose.

Atmosféra, ve které se připravovalo povstání mexického lidu a studentstva v roce 1968, je nezapomenutelná pro toho, kdo ji zažil, i když se dá slovy jen těžko popsat. Nezapomenutelná, protože v paměti se otisklo to, o čem kroniky nemluví: obrovský vliv událostí francouzského Maje na představitost mexických studentů.

Podle zpráv a záběrů z Paříže se mohlo zdát, že možné je všechno a že studentstvo, tento velice mobilní, nepředvídatelný a významný segment společnosti, a to dokonce i v latinskoamerických zemích s jejich ne zcela ustálenou třídní strukturou, si může troufnout změnit svět. Tyto zprávy a záběry se pojily s trvalým vlivem kubánské revoluce, řízené někdejšími studenty Havanské univerzity, kteří dokázali přijít k moci pomocí zbraní a stále vzdorovali Spojeným státům, tomuto tradičnímu strašáku mexického nacionalismu.

Mexický rok 1968 začal okamžikem, kdy se manifestace mládeže u příležitosti oslav vzniku kubánského Hnutí 26. července pokusila dostat na náměstí Zócalo, hlavní náměstí Ciudad de México, naproti Národnímu paláci a katedrále. V této zóně platil zákaz manifestací. Pokus vniknout do ní znamenal výzvu moci. Kromě toho požadovali demonstranti dodržování demokratických práv a propuštění politických vězňů, z nichž někteří byli vězněni od roku 1959 (tedy devět let) za to, že se postavili do čela stávky železničářů; jiní patřili do různých levicových uskupení, která byla potírána od roku 1966. Manifestace byla rozprášena těžkooděnci s obuškami, kteří byli navíc chráněni helmami a štíty. Tentýž útvar tři dny předtím vtrhl do prostor odborného učiliště a zmlátil tamní studenty. Vláda prohlásila, že je nutné zajistit „společenský smír“ před XIX. letní olympiádou, která měla v Mexiku začít v říjnu. Namísto smíru ale připravovala jatka.

Mladí demonstranti z 26. července se ale nerozešli, nýbrž odpověděli na agresi. Spisovatel Carlos Monsiváis dnes vzpomíná:

„Je neuvěřitelné, co všechno se stalo během jedné noci. Hoříci kamiony, honičky, drobné potyčky, barikády ve staré univerzitní čtvrti, policejní blokáda gymnázia v San Ildefonsu, zničení tiskáren, kde se tiskly noviny mexické komunistické strany, zkrátka, něco, čemu se nedá říct jinak než státní terorismus. Dalšího dne policejní šéf Luis Cueto v proslovu jmenoval některé ze 76 zadržených a obořil se na ně. To, co se stalo, nazval ‚podvratným hnutím... které naší vládě a státu připravuje nepřátelské prostředí k zahájení XIX. olympiády‘. Ráno 30. července dvě skupiny výsadkářů a batalion pěchoty za podpory lehkých tanků a džípů, vybavených 101milimetrovými děly a bazukami, obsadily dvě gymnázia a odborné učiliště č. 5, když předtím prostřelili bazukou dveře gymnázia v San Ildefonsu.“

Během srpna a září se studentské hnutí za propuštění starých i nových politických vězňů rozšířilo a získalo na intenzitě. Studenti Národní univerzity a Národního polytechnického institutu založili Národní stávkový výbor, který se postavil do čela hnutí. Sestával z delegátů, zvolených na shromážděních jednotlivých škol a fakult a jim také zodpovědných. Studentští aktivisté distribuovali po městě letáky, pořádali blesková shromáždění (flash mob) a akce v autobusech městské dopravy, spontánně se stavěli na odpor policii v různých částech města. Byli mezi nimi mrtví i zranění, ale jejich přesný počet není znám, protože státem kontrolovaná média o tom neinformovala a zprávy se šířily jen prostřednictvím letáků a drbů.

Rektor Národní autonomní univerzity v Mexiku Javier Barros Sierra veřejně podpořil hnutí, postavil se do čela jedné z demonstrací a zaštil ji svou autoritou. Univerzita jako instituce se posta-

vila proti represím. Během obrovské demonstrace 27. srpna studenti, za projevů podpory ze strany městského obyvatelstva, obsadili Zócalo a odtud zamířili ke kasárnám Lecumberri, aby se skandováním dožadovali propuštění politických vězňů. Dne 13. září centrum města obešel další masový průvod. Vláda odpověděla tím, že do studentského městečka (kampusu) poslala armádu. Demonstrace následovaly jedna za druhou, veřejnost je podporovala. Počet politických vězňů narůstal spolu s tím, jak narůstalo samotné studentské hnutí, které se dožadovalo propuštění vězňů kamarádů, výměny zodpovědných policejních velitelů, rozpuštění zásahové jednotky těžkooděnců, zrušení represivních nařízení vlády a odškodnění pro rodiny zabitých a zraněných účastníků hnutí.

Až do té doby se jednalo o společenskou mobilizaci na obranu lidských práv a demokracie proti autoritářské a represivní vládě a vládní straně PRI (Partido revolucionario institucional, Institucionální revoluční strana), která zůstávala u moci po čtyřicet let od roku 1929. Definitivní reakce této strany na události nebyla příměřená nějaké hrozbě ani cílům studentského hnutí, nýbrž daleko spíš vlastním vizím a obsesím, typickým pro režim jedné strany: takové režimy zaměřují sebe sama s lidem a státem. Stejně jako čínský režim na náměstí Nebeského klidu 21 let poté, ukončil mexický režim demokratické studentské hnutí masakrem 2. října 1968. Podle odhadů zůstalo po zásahu armády proti studentské demonstraci na náměstí Tři kultur v Tlatelolcu 300 až 400 mrtvých. Útok nařídil prezident Gustavo Díaz Ordaz.

Zvrácená krutost tohoto rozhodnutí ještě vynikne, když si uvědomíme, že v té době bylo studentské hnutí už na ústupu: studenti společně na to, že se jim podaří vyjednat řadu ústupků, což by vedlo k útlumu hnutí a umožnilo vyhnout se masakru. Nicméně režim nemohl studentům odpustit jejich drzost a chtěl jim udělit lekci. Strašlivě se mu to vymstilo.

Hnutí trvalo 68 dnů a zůstaly po něm kromě stovek mrtvých další stovky politických vězňů, s jejichž propouštěním vláda začala až během roku 1971. Sedmého října začaly olympijské hry pod orwellovským heslem „Když je mír, je možné všechno“. Ti z nás, kteří je na cele ve vězení Lecumberri mohli sledovat v televizi, viděli, jak dva černí sportovci ze Spojených států, poté co obsadili první a druhé místo ve své disciplíně, za zvuků americké hymny zvedli ruce v černých rukavicích, což byl v těch dnech symbol hnutí Black Power. A také jsme viděli, jak československá gymnastka za zvuků sovětské hymny sklonila hlavu a položila ruku na hrud' jako projev smutku z důvodu okupace své země.

Od roku 1968 se mexická společnost proměnila, ujaly se v ní demokratické normy a občanské zvyky. Nicméně stejná strana řídí zemi dodnes [text byl napsán v roce 1993 – pozn. překl.] a ani po 25 letech neuznává zásadu střídání moci. Uplatnění této zásady by vedlo k tomu, že by mexický politický režim přestal ztotožňovat stranu a vládu, vládu a stát, stát a národ. Demokracie, kvůli které se obětovali studenti a jiní mexičtí občané v roce 1968, zůstává v Mexiku nedosaženým cílem.

Celý text 1968: La ruptura en los bordes (1968: trhliny na okrajích) je dostupný na <https://www.nexos.com.mx/?p=6916>. Přeložil Max Ščur.

I když se sám Nestor Machno domníval, že se narodil 27. října 1889, podle dobových pramenů to bylo 26. října 1888. Už letos si tedy připomínáme 130. výročí jeho narození. O machnovštině a ostatně i o Machnovi toho bylo napsáno hodně. Je tedy známo i to, že anarchistické hnutí v Huljajpoli nevyrostlo z ničeho, ale díky dlouhému boji proti samoděržaví a carismu, proti místním statkářům i černosotněncům. Na začátku 20. století stál v čele tohoto boje anarchista Voldemar Antoni, Machnovův učitel a přítel.

Huljajpole mělo v té době pověst vsi, ale ve skutečnosti to tak nebylo. Žilo tu zhruba deset tisíc lidí, byl tu i nějaký průmysl, například strojírenský závod Kriga, byla tu kulturní a vzdělávací infrastruktura a zámožní obyvatelé si už mohli dovolit používat elektřinu, což se tehdy považovalo za neslýchaný přepych. V obci byly i dobré dlážděné cesty, železnice s nádražím a parní mlýn. Bylo to zkrátka menší město se svým proletariátem, i když se tu lidé živilo převážně zemědělstvím.

Anarchistické organizace formálně hlásají rovnost svých členů a zpravidla se o ni opravdu snaží, jenže občas se stejně neformální lidři objeví. Tak to bylo i s Voldemarem Antonim, který v ilegilitě používal přezdívku Zarathustra.

Tento anarchista se narodil v roce 1886 v proletářské rodině a k radikálním názorům ho přivedl otec, který navštěvoval tajné schůze sociálních demokratů. Antoni v roce 1909 emigroval do Latinské Ameriky, nejprve do Argentiny a později do Uruguaye, kde pokračoval v revolučních aktivitách. Domů se vrátil až v roce 1962. Zemřel v roce 1974 v Nikopoli.

Když Voldemar Antoni poznal, jak jsou mezi mládeží populární anarchistické myšlenky, založil v roce 1904 skupinu anarchokomunistů s názvem Svaz chudých rolníků. Skupina měla formální členy a podle Antoniho jich bylo čtyřicet. Podle informací ženevského anarchistického týdeníku *Burevestnik* jich bylo padesát. Každý člen byl v kontaktu přinejmenším s dalšími pěti lidmi, kteří nebyli do aktivit skupiny zasvěceni, ale účastnili se jejích akcí. Takových lidí bylo podle Antoniho celkem dvě stě.

Skupina byla tedy zakonspirovaná, každý člen musel mít pro ilegální činnost svou přezdívku a u výsledků byl povinen mlčet. Zrada se trestala smrtí. Stejně se trestalo ponižování ze strany dozorců nebo velkostatkářů. Programem skupiny byl boj za osmihodinovou pracovní dobu, svobodu slova a shromažďování a za sesazení samoděržaví.

Aktivita skupiny se dají rozdělit na tři základní skupiny. Jednak to byly expropiace – získávání financí přepadáváním vozů a pokladen. Dalším okruhem činnosti byl tisk letáků a prohlášení a jejich

Následující úryvek je vyprávěním Machnova vrstevníka Nazara Semjonoviče Zujčenka, huljajpolského anarchisty a člena Svazu chudých rolníků, a Viktora Fjodoroviče Belaše, který za občanské války bojoval v Ukrajinské povstalecké armádě pod Machnovým velením.

V roce 1905 dozrála v Huljajpoli revoluční situace. Nálada byla revoluční, bojovná.

Moc se nám líbil program anarchokomunistů, protože aktivně vystupovali proti kapitalistickému systému a nepotřebovali k tomu

MACHNOVI PŘEDCHŮDCI

šíření mezi pracujícími. Jako třetí úkol si vytkli boj proti černosotněncům, velkostatkářům a kulakům (zámožným rolníkům).

Ve své vzpomínkové knize Antoni ukazuje, jak tento boj vypadal. Když začali černosotněnci verbovat rolníky, aby našli členy Svazu chudých rolníků za spolupráce velkostatkářů i kulaků, anarchisté pochopili, že musí zaútočit jako první, pokud nemají být dříve nebo později odhaleni. Zapálili domy černosotněnců, mezi nimi i obydlí prostého rolníka, který se k nepřátelům veřejně hlásil. K požáru se seběhli místní lidé, ale nikdo nehnul rukou, aby pomáhal hasit. Až když si rolník strhl z prsou černosotněnský odznak, pomohli mu. Od té chvíle dali krajní pravičáci anarchistům pokoj. Skupina se angažovala i proti antisemitismu tím, že mařila protižidovskou agitaci.

Nakonec byl Svaz chudých rolníků po pěti letech existence zlikvidován kvůli expropriacím. Antoni se o nich sice ve svých memoárech nevyjadřuje právě vstřícně, ale vzpomínky sepsoval proto, aby mohl znovu oficiálně žít v rodné zemi – a tak je otázka, nakolik vycházel vstříc tomu, co politická moc SSSR chtěla slyšet. Textem rozhodně prostupuje snaha autora naznačovat, že je jakýmsi zbloudilým marxistou. (Moc to stejně nepomohlo, machnovština z něj dělala přinejmenším podezřelou osobu, a tak byl nucen žít v SSSR pod cizím jménem.)

Když byl tedy Svaz chudých rolníků zlikvidován mocí, Antoni emigroval. Nestor Machno, jeden z aktivistů Svazu, jemuž vstoupil anarchistické ideje právě Voldemar Zarathustra Antoni, div neskonal na šibenici. Trest mu byl kvůli nízkému věku změněn na doživotí. Ve vězení se s anarchismem seznámil ještě hlouběji – a po únorové revoluci 1917 byl při amnestii pro politické vězně propuštěn a vrátil se do Huljajpole.

Co bylo dál, to už je samostatný příběh.

Připraveno podle <https://www.nihilist.li/2018/03/15/soyuz-bedny-h-hleborobov-kak-predtecha-mahnovshhiny/> a <https://libcom.org/history/antoni-voldemar-genrikhovichi-aka-volodya-aka-zaruthustra-aka-grigori-andreivich-lyapuno>

TENKRÁT V HULJAJPOLI

realistický politický program ani buržoazní revoluci a slibovali v nejbližší době svobodu, rovnost, bezvládní (tj. zrušení vrstvy parazitů) a samosprávu. Vyzývali k revolučnímu teroru proti vykořisťovatelům carského státního aparátu a vykořisťovatelům, k násilné

sociální revoluci, po níž bude následovat jako další stupeň anarchistický komunismus.

V roce 1904 se v Huljajpoli objevil Alexandr Semeňuta¹ a začal organizovat skupinu buřičů. V lednu 1905, po carské „krvavé neděli“, přijel náš rodák a člen jekatěrinoslavské skupiny anarchokomunistů Voldemar Antoni. Jako skvělý propagátor byl svými školními vrstevníky přijat s nadšením. Propagoval sociální revoluci a tiskl výzvy s podpisem Svaz chudých rolníků – jak se naše skupina jednohlasně pojmenovala. V čele Svazu byl Antoni, jeho zástupci byli bratři Alexandr a Prokofij Semeňutovi.

Byli jsme v kontaktu s novospasovskou, jekatěrinoslavskou, alexandrovskou, nikolajevskou a dalšími anarchistickými organizacemi. Antoni přivezl z Jekatěrinoslavi a z Moskvy letáky, anarchistickou literaturu i zbraně.

Setkávali jsme se téměř každý den, Antoni a další přednášeli o pracích Proudhona, Stirnera, Bakunina, Kropotkina, seznamovali nás s politickou ekonomikou, historií, astronomií, s vývojem země a života na ní, s vývojem člověka atd. Kritizovali Stolypinovu agrární reformu, která likvidovala tradiční rolnické obce. Velmi blízká a srozumitelná nám byla hesla „Pryč se samoděržavím“ a „Vládce světa bude práce“.

V našem Huljajpoli byl výborný ochotnický kroužek divadelní tvorivosti, který kompletně vstoupil do Svazu a svědomitě navštěvoval setkání i přednášky. S kroužkem vstoupil do organizace i Nestor Machno. Naše hlavní práce spočívala v šíření letáků, které tiskl a vozil Antoni a bratři Semeňutovi, a v agitaci. Ti starší z nás často někam odjížděli a přiváželi peníze, revolvéry, bomby, dynamit.

Jako odpověď na naše aktivity založili velkostatkáři a kulaci Svaz opravdových ruských lidí, který dokázal oslovit dokonce i některé dělníky. Jeho základním heslem bylo „Bij Židy, zachraň Rusko“ a zorganizoval několik pogromů.

Sešli jsme se a rozhodli se „opravdové Rusy“ rozehnat dřív, než bude pozdě. Připravili jsme leták, kde jsme jim jménem Svazu chudých rolníků vyhlásili nesmiřitelný boj „ohnem i zbraní“, a jako první akci jsme se rozhodli podpálit majetek statkářky Černoglazichy, která hrála v jejich Svazu první housle. Pak vzplály blízké i vzdálené usedlosti a požáry se šířily na všechny strany. „Opravdoví Rusové“ zmizeli jak jarní sněh. Vítězství bylo naše.

V Alexandrovském újezdě a samozřejmě i v Huljajpoli bylo mezi lety 1905 až 1907 vyhlášeno stanné právo. Tato okolnost naše aktivity hodně omezovala, protože v nepokojných vsích i velkých usedlostech byli kozáci. I Huljajpole pravidelně zaplavovali kozáci, tajní a provokatéři. Cítili jsme, že nás můžou nachytat. Proto zvolila koncem roku 1907 polovina členů konspiraci a ta druhá se vydala cestou teroru, aby se zbavovala tajných a policajtů a vyvlastňovala majetek místní buržoazie.

Policie využila k odhalení skupiny běžnou ruskou zbraň – provokaci. Mezi členy skupiny byli donašeči, ale udávat policii pro ně bylo nebezpečné a nevýhodné. Komisař Karačencov zatkł začátkem roku 1908 Antoniho a nechal ho měsíc ve vězení. Mě deportovali do Čeljabinsku, utekl jsem, chytili mě, znova deportovali, znova jsem jim utekl.

Vinu za částečné odhalení skupiny nesl udavač Andrej Gura, kterého za porušení přísahy zabil Prokofij Semeňuta. Pak na nás policie doslova zahájila hon. Nechala vylepit letáky s popisem Antoniho a Alexandra Semeňuty a za jejich dopadení nabízela velké peníze. Ještě jsme prohloubili konspiraci, rozdělili jsme si úkoly a začali se věnovat přepadením. Nestor Machno dostal za úkol vyrábět bomby v Kernerově závodě, kde začal pracovat jako nekvalifikovaný dělník a vypracoval se na slévače. Současně rozvážel letáky a účastnil se menších přepadení.

Začátkem července 1908 jsme se sešli v chalupě Ivana Levadného.² Diskutovali jsme o tom, jak zařídit tiskárnu a začít vydávat noviny. Peníze jsme na to měli. V Jekatěrinoslavi jsme vyvlastnili deset tisíc, v Alexandrovsku pět, a Alexandr Semeňuta přivezl dvacet tisíc. Poslali jsme kluka do Vídně pro zbraně a literaturu, spojili se s anarchisty z Moskvy a Petrohradu – všechno jde, když jsou peníze!

V noci na 28. července jsme se zase sešli na stejném místě, bylo nás sedmáct a schůzovali jsme dlouho do noci. Jenže na nás přišli. Ve tři ráno obklíčila chalupu policie. „Otevřete!“ Začala přestřelka. Prokofij Semeňuta byl těžce raněn. Poddůstojník Lepetčenko, který vtrhl dovnitř, byl taky těžce raněn a při boji uvnitř chalupy ho zabil Levadnyj. Stříleli jsme a házeli bomby, abychom se dostali ven, chtěli jsme zapráhnout koně do vozu, ale při střelbě to nebylo možné. Tak jsme se rozprchlí po vesnici. Pár lidí pronásledovaných policií neslo raněného Prokofije. Začalo se rozednívat... Prokofij je

přemlouval: „Se mnou jim neutečete, jděte sami a mě tu nechte, nebo dostanou i vás.“ Tak ho tam nechali. Ráno se u Prokofije objevili rolníci. Vyprávěl jim, co se stalo v noci. Že bojoval proti utlačovatelům, proti carovi a jeho přísluhovačům, za svobodu a komunismus. Požádal rolníky, aby poodešli, a zastřelil se.

Ukázalo se, že zrádcem byl policejní agent Kušnir, kterého jsme během pár dní chytili a potrestali. Začalo zatýkání. Bylo rozhodnuto, že Huljajpole opustíme a rozjedeme se do různých měst. Část členů zůstala, ostatní jeli do Polog, Berďansku, Alexandrovsku, Jekatěrinoslavi a jinam.

Jenže policie měla rozkaz skupinu zlikvidovat a všude byl zmatek. V srpnu se komisař Karačencov dozvěděl, že Alexej Semeňuta je v konspiračním bytě v Jekatěrinoslavi pod jménem Petr Korobka.

Dne 24. srpna zatkli v Amuru, na předměstí Jekatěrinoslavi, Šmerka Chšivu a objevili u něj revolver zabitého Lepetčenko. O den později taky v Amuru, v bytě Lesovského a Martynové zatkli Ševčenko, Levadného, Althausena³ a mě. Policajti měli smůlu, protože jsme byli všichni neozbrojení (Semeňuta si k sobě vzal naše zbraně kvůli expropriaci v Alexandrovsku). Komisař navíc poslal telegram z Jekatěrinoslavi do Huljajpole, kde byli zatčeni Gorelik, Čerňavskij, Olchov a Oniščenko.⁴

Začalo vyšetřování. Policie používala bití, vyhladovění, zastrahování, provokace, sliby, lživá svědectví, podvody, konfrontace atd. Levadnyj řekl všechno, co věděl. Vůbec jsme nebyli připraveni na takovou situaci, nevěděli jsme, jak se držet při vyšetřování, a nadělali jsme spoustu hloupostí. Všechny nás dokázali zmást a až později jsme to zvládali lépe...

Skoro všechno tohle, co vyprávěl Zujčenko, jsem znal. Už od roku 1907 jsem věděl, že naše novospasovská skupina anarchokomunistů je ideově, organizačně i takticky propojená s tou huljajpolskou. Zároveň s propagací anarchistických myšlenek ukázali lidem praktickou cestu – chtěli expropriacemi a revolučním terorem probudit uhasínající revoluci roku 1905.

Až mnohem později, když byly zpřístupněny carské archivy, bylo možné se dočíst: „... níže jmenovaní, kteří se necítí vini z předložených obvinění, sdělili:

Nazarij Zujčenko – že jeho výpovědi byly vynuceny bitím a strachem z dalšího bití...

Ivan Ševčenko – že v žádné bandě nebyl a žádné zločiny nespáchal; k ničemu se při vyšetřování nepřiznal;

Šmerko Chšiva – že při výslechu v důsledku bití přiznal to, co mu říkal komisař...

Nestor Machno – že k žádné bandě nepatřil.“

Téměř všichni své výpovědi odvolali.

„Z obviněných v tomto případě zůstali nevyslechnuti Alexandr Semeňuta a Voldemar Antoni, kteří se hned počátku ukryli za hranicemi. Podle dopisů, které odeslali do Huljajpole, žijí: Semeňuta v Belgii, Antoni ve Francii. Azik Olchov, který byl během vyšetřování propuštěn a byl pod dohledem policie, se ukryl za hranice a podle dopisů, které odeslal, žije v Argentíně. Ivan Levadnyj zemřel 30. května v oddělení pro nemocné tuberkulózou jekatěrinoslavské guberniální věznice. Šmerko Chšiva byl mimořádným vojenským soudem v Jekatěrinoslavi 26. května 1909 odsouzen k trestu smrti; 17. června byl rozsudek vykonán...“

Případ byl na doporučení ministra vnitra ze dne 21. října 1909 č. 109820... předán k přezkoumání vojenskému soudu... Obvinění jsou Nazar Zujčenko, Nestor Machno, Jegor Bondarenko, Klim Kiričenko, Filipp Čerňavskij, Ivan Ševčenko, Filipp Oniščenko, Anton Bondarenko, Sergej Zablodskij, Petr Oniščenko, Naum Althausen, Jefim Orlov a Lejba Gorelik z toho, že na podzim 1906 ve vsi Huljajpole Alexandrovského újezdu Jekatěrinoslavské gubernie, v oblasti, kde bylo vyhlášeno stanné právo, vstoupili v této vsi do zločinecké organizace, vedené dvěma osobami skrývajícími se před trestním stíháním, a za cíl činnosti této organizace si vytkli veřejné loupení majetku vládních úřadů a soukromých zámožných osob, a to cestou výhrůžek, násilí a útoků na život a osobní bezpečnost. K dosažení tohoto cíle mělo toto společenství k dispozici výbušniny, revolvéry Nagan, Mauser a dalších novějších systémů, pořádalo v obydlích některých členů schůzky, kde připravovalo následně realizované plány různých loupežných přepadení, rozdělávali si úlohy při takovém přepadení a také kontrolovali a připravovali zbraně, které organizaci patřily...“

Během vyšetřování dostal komisař Karačencov v dubnu 1909 dopis z Belgie s následujícím textem:

„Ves Huljajpole, Jekatěrinoslavská gubernie, vedení volosti, předat Karačencovi, čertu starému.“

Pane komisaři, slyšel jsem, že mě usilovně hledáte a přejete si mě vidět. Jestli je to pravda, přijďte prosím pěkně do Belgie, je tu svoboda slova a lze si tu nerušeně pohovořit.

Alexandr Semeňuta, anarchista z Huljajpole⁴

„Pokud jde o motivy, kterými byla činnost skupiny vedena, o těch podal svědectví Levadnyj. Sdělil, že vstoupil do skupiny hned poté, co ji Antoni založil, že jejich motivy byly čistě politické, že veškeré aktivity se řídily ideou svobody lidu...“

Vězni v Alexandrovské káznici připravovali útěk...

Mimořádný vojenský soud v Jekatěrinoslavi odsoudil v neveřejném procesu 20.–22. března 1910 Jegora Bondarenka, Klimu Kiričenko, Jefima Orlova, Nestora Machna a Nauma Althausera k trestu smrti oběšením, Sergeje Zablodského a Kazimira Lisovského k šesti letům a Marii Marynovou k pěti letům. Případ ostatních byl oddělen kvůli nemoci Zujčenka, nepřítomnosti Čerňavského, Filippa a Petra Oniščenkových, Antona Bondarenka a Lejby Gorelika. Za rok dostal Zujčenko a Čerňavskij trest smrti oběšením, Althauserovi byl trest změněn na šest let. Stejně dostal Bondarenko. Filipp byl zproštěn viny.

Zujčenko pokračoval ve vyprávění: Členové skupiny, kteří zůstali na svobodě, bez aktivního jádra jen živořili... Kdysi jednotná skupina se v letech 1908–1909 rozpadla na menší, jedna se držela anarchismu, druhá kolísala mezi bojem a spoluprací s policií, třetí nedělala ani jedno. Všechno, co se jim dostalo do rukou, šlo do jejich vlastních kapes.

Už v roce 1905 jsme se rozhodli, že i kdyby nás zavřeli, soudili, věšeli, musíme si zachovat čest. Ten, kdo zůstane na svobodě, musí ostatní pomstít.

Někdy v únoru 1909 odjel z Paříže Antoni a Semeňuta s plnými kufrů literatury. Chtěli pokračovat v revolučním boji a pomstít se policii. Po mnoha trápeních nakonec dorazili do Huljajpole a našli spolence v osobě Marusji Prodanové. Tato sedmnáctiletá dívka souhlasila, že bude jejich vyzvědačkou, a brzy zjistila, že v divadle Kolizej bude představení, na které přijde komisař Karačencov. Jeho likvidaci si vzal na starost Alexandr Semeňuta, zatímco Antoni s Petrem Oniščenkem odjeli do Juzovky zlikvidovat komisaře Michajlovského. Katan Michajlovskij dostal dvě kulky a Karačencov byl zastřelen, když vycházel z divadla. Povinnost odplaty za odsouzené tak Antoni, Semeňuta a Oniščenko splnili.

Koncem roku Antoni s Oniščenkem ilegálně přešli hranici a odjeli do Paříže. Semeňuta zůstal dál bojovat. Byl nepolapitelný jako přízrak. Například v Jekatěrinoslavi přímo za bílého dne na rušné ulici s Jakovem Bondarenkem⁵ zastřelil Mračka, zástupce policejního komisaře.

Uběhl nějaký čas a Alexandr se svou bojovou podskupinou a ženou Marfou Pivněvovou⁶ přijel v době žní do Huljajpole. Ubytovali se u Šarovských.⁷ Jenže je udali. Dům obklíčila policie a kozáci, začala přestřelka. Policajti dům zapálili a vyzvali všechny, aby vyšli ven. Alexandr s Mauserem v ruce vyšel na práh hořící chalupy, podíval se na kozáky, na policajty, na skupinku rolníků stojící v dálce, zhodnotil svou bezvýhodnou situaci a vrátil se dovnitř. Rozloučil se s Marfou, vystřelil na ni a pak zastřelil sebe. Marfu ale jenom zranil a zachránil ji kozák, který ji vynesl z hořícího domu. Odvezli ji do nemocnice, odkud brzy nato utekla...

Trest smrti změnili Machnovi na doživotí, protože v době spáchání „zločinu“ nebyl ještě plnoletý. Z jekatěrinoslavské káznice ho převezli do moskevské Butyrské věznice. V jedné cele s ním seděl mezi anarchisty dobře známý Petr Marin⁸ (Aršinov), který se stal Nestorovým učitelem a mentorem. Formoval jeho názory a anarchistické přesvědčení.

Machno byl neúnavný, stále diskutoval, ptal se, věznici doslova bombardoval korespondencí. Byl velmi zvědavý a vytrvale se věnoval sebevzdělávání – a byl v tom velmi úspěšný. Měl za to, že nic krásnějšího než anarchistický svět není. Označení anarchista si cenil a byl na něj pyšný.

Neochvějný, hrdý, nesmířený s bezprávím doživotně odsouzeného, s okovy na rukou i nohou neustále polemizoval s vedením věznice a dával mu nepokrytě najevo své opovržení. Věznitelé ho za to mučili samovazbou tak dlouho, až onemocněl plicní tuberkulózou, ale on nepovolil. V tomto souboji by určitě vyhráli mocní, ale po osmi letech a osmi měsících, 2. března 1917 vyšel z vrat Butyrky na svobodu. Nasadil si tmavé brýle, protože už nebyl zvyklý na jasné denní světlo, a vydal se do Huljajpole.

Poznámky:

¹ Alexandr Konstantinovič Semeňuta se narodil roku 1883 v rodině bývalého huljajpolského nevolníka. V roce 1902 musel narukovat do carské armády. V Oděse se seznámil s anarchisty a vstoupil do jejich organizace. V roce 1903 dezertoval z armády a od roku 1905 byl aktivním členem Bojové mezinárodní skupiny anarchokomunistů. V roce 1910 se zastřelil, když ho obklíčila policie a kozáci.

² Ivan Levadnyj pocházel z Huljajpole z rodiny středního rolníka. Brzy od rodiny odešel a živil se jako nádeník. Ve Svazu chudých rolníků byl od jeho založení. Účastnil se expropriací.

³ Naum Izákovič Althausen se narodil v roce 1891 v Huljajpoli v rodině chudého rolníka. Byl členem anarchokomunistického Svazu chudých rolníků, od roku 1908 fungoval jako policejní provokatér, udal celou skupinu.

⁴ Petr Semjonovič Oniščenko se narodil v roce 1885 v Huljajpoli v chudé rolnické rodině. Byl aktivistou Svazu chudých rolníků, účastnil se expropriací. Utekl z vazby a po zabití komisaře Karačencova odjel spolu s Antonim do Francie. Brzy se ale vrátil, aby pokračoval v boji. Zradil ho provokatér a byl zabit v roce 1910 při ilegálním přechodu hranice přes Dněstr u města Chotyn.

⁵ Jakov Bondarenko byl huljajpolský anarchokomunista z nádenické rodiny. Pomáhal A. Semeňutovi při bojových akcích a expropriacích.

⁶ Marfa Pivněvová pocházela z Alexandrovsk, byla anarchokomunistka a druhá žena Alexandra Semeňuty. Do roku 1930 žila v Alexandrovsku.

⁷ Petr a Grigorij Šarovští byli středními rolníky z Huljajpole. Členy skupiny byli od roku 1907. Často ukrývali ilegální bojovníky. Ukázalo se, že Petr byl tajným agentem a zrádcem – právě on udal policii A. Semeňutu a jeho ženu.

⁸ Petr Andrejevič Marin (Aršinov) se narodil v roce 1887. Pocházel z Amuru-Nižnědněprovského okresu, profesí byl zámečník. Pracoval na taškentské železnici v Kyzyl-Arvatu, v roce 1904 byl členem sociálně-demokratické strany a redaktorem jejích novin *Molot* (Kladivo). V roce 1906 opustil Asii, aby se vyhnul zatčení, a vrátil se do Jekatěrinoslavi. Tam se přidal k anarchistům. Dne 23. prosince 1906 vyhodil do povětří policejní úřad v Amuru a 7. dubna 1907 v Alexandrovsku před očima železničnických dělníků zastřelil přednostu Vasilenka. Byl zatčen a v roce 1908 nad ním vojenský polní soud vynesl trest smrti. Při vězeňské bohoslužbě odzbrojil dozorce a spolu s patnácti dalšími vězni utekl. Dva roky žil ve Francii, ale pak se vrátil do Ruska, aby pokračoval v ilegální činnosti. V roce 1910 znovu odjel za hranice, aby přivezl anarchistickou literaturu. Byl zatčen v Rakousku, odkud ho vydali do Ruska. Dostal dvacet let žaláře, které si odpykával v moskevské Butyrce. V roce 1917 byl při únorové revoluci propuštěn. Aktivně se zapojil do anarchistického hnutí, pracoval v redakci novin *Anarchie*. Od roku 1919 redigoval na Ukrajině v Machnově Svobodné anarchistické republice noviny *Cesta ke svobodě, Povstalec* a další. Od roku 1922 vydával v Německu a poté ve Francii časopis anarchistů-emigrantů, v roce 1923 vyšla v Německu jeho kniha *Historie machnovského hnutí*. V roce 1934 se vrátil do Sovětského svazu, kde byl v rámci stalinských čistek v roce 1938 zatčen, odsouzen a zastřelen.

Z knihy Александр Викторович Белаш, Виктор Федорович Белаш, *Дороги Нестора Махно (Историческое повествование)*, vydané v roce 1993.

JARNÍ SJEZD ANARCHISTICKÉ FEDERACE

V polovině dubna proběhl v Praze první letošní sjezd Anarchistické federace (AF). Kdo sleduje dění organizovaného anarchistického hnutí, jistě ví, že se v rámci AF konají vždy dva sjezdy do roka, na kterých dochází ke shrnutí aktivit regionálních skupin v uplynulém mezisjezdovém období a jejich plánů do budoucna, probírá se činnost jednotlivých pracovních skupin působících v rámci federace a plánují se akce a projekty, které jdou napříč celou federací. A právě to je jeden z ústředních účelů federativního organizování se. Federace slouží právě jako platforma pro komunikaci a koordinaci nadregionálních aktivit, jako je například budování kontaktů se zahraničními skupinami a zapojení v Internacionále anarchistických federací (IFA) nebo zajištění kvalitního fungování publikačních aktivit.

Přítomní zástupci regionálních skupin se shodli, že činnost jednotlivých jejich členů a členek je vázána velmi často na další projekty širšího antiautoritářského hnutí, což není nijak na škodu, přesto je důležité, aby AF jako taková měla také nějaké výstupy, a mohla tak propagovat federativní způsob sebeorganizace. Jeho potřeba možná není tolik patrná v hlavním městě, kde je poměrně velká koncentrace antiautoritářských aktivistů a aktivistek, avšak pro organizování se mimo Prahu jde o takřka nezbytný organizační prvek.

Na pořadu jednání byl mimo jiného stav federálního fondu, který je tvořen členskými příspěvky. Jejich doporučená minimální výše je 50 Kč měsíčně. Z tohoto fondu jsou pak financovány příspěvky IFA, cesty na její pravidelná setkání, případně společné kampaně AF nebo byl například aktuálně podpořen jednorázovým příspěvkem nový autonomní prostor v Praze.

Zahraniční sekretariát informoval o aktuálním dění v IFA a jejich členských federacích. Zároveň s tím byla naplánována účast delegátů a delegátek AF na různých mezinárodních setkáních, která se chystají v následujících měsících. Řešily se samozřejmě také otázky bezpečnosti a šíření základní bezpečnostní kultury i mimo organizaci. Stejně tak se diskutovalo možnosti a případná organizační opatření v souvislosti s rozšiřováním a rozvojem nových forem internetové komunikace, sdílení dat a informací.

Zástupci Nakladatelství AF představili ediční plán na další období, související zejména s přípravou knižních novinek, které budou premiérově představeny na letošním Anarchistickém knižním festivalu, jenž proběhne 19. května v pražské Eternii. A je opravdu na co se těšit. Na to navázala debata o dalších aktivitách, kterými bychom rádi k bookfairu přispěli. Diskutovalo se také nad návrhem obnovit vydávání anarchistického zpravodaje *Zdola*, který by se mohl dílčím způsobem věnovat nějakému tématu, avšak většinu textů by tvořilo zpravodajství, především zahraniční, které se už objevilo na webových stránkách federace.

Dále byly na programu diskuse o podpoře stíhaných aktivistů a aktivistek, o problému ohledně snahy represivních složek infiltrovat hnutí prostřednictvím placených konfidentů, o způsobu mediálních výstupů a jejich koordinace v rámci širšího hnutí. Na přetřes přišla delší doba připravovaná kampaň propagující anarchistické myšlenky či naše angažmá na Prvním máje.

Je před námi mnoho práce a je pravda, že nás na to není zrovna mnoho. Je třeba si uvědomit, že pokud máme nějaké společné cíle, sny a vize, nedojde k jejich naplnění jinak než přes sebeorganizaci. A proto se neváhejte zapojovat do anarchistických a jiných antiau-

Anarchistická federace, která přímo navazuje na Československou anarchistickou federaci (ČSAF), sdružuje od roku 1995 některé lokální anarchistické skupiny a jednotlivce coby organizační platforma pro vzájemnou komunikaci a koordinaci různorodých aktivit a je součástí Internacionály anarchistických federací.

toritářských aktivit a skupin, spolupracujte, vyvíjejte vlastní iniciativu a nenechte se odradit tím, že se věci nemění jako mávnutím kouzelného proutku. Jedině společná, dlouhodobá a systematická práce v rámci organizovaného hnutí může mít výsledky a přiblížit nás k našim vizím.

SETKÁNÍ V ATÉNÁCH

Od posledního setkání mezinárodních delegátů Internacionály anarchistických federací (IAF-IFA) v Londýně uplynulo již půl roku, a tak nastal čas na další. Tentokrát se konalo ve slunných Aténách týden před Festivalem anarchismu, který organizovala řecká skupina APO.

Vzhledem k tomu, že se naši skupince nyní podařilo docestovat bez komplikací a zadržení na letišti, mohli jsme si řeckou metropoli užít naplno.

Hned po příjezdu na místo ubytování nás přivítal obrovský, hrozně vypadající pes, který (jak nás ujistili místní soudruzi) byl milý a přátelský a rozhodně nás nehodlal pokousat, nemá rád jen policajty a nácky. Po prohlídce domu vedené nejmladším squatterem, který nám ukázal všechna promyšlená bezpečnostní opatření, jsme všichni okamžitě usnuli. V Praze bylo tou dobou kolem dvaceti stupňů a v Aténách 40 ve stínu. To člověka docela vyčerpá.

Náš malý průvodce pro nás mezitím připravil šachový turnaj, ve kterém nás všechny rozdrtil. U toho nám lánanou angličtinou vysvětloval, že kdyby přišla policie nebo náckové, máme okamžitě vzít do ruky první věc, kterou najdeme, a omlátit jim ji o hlavu. Od řeckých kamarádů se máme jistě co učit.

Postupně přijeli soudruzi z ostatních zemí a setkání mohlo začít. Program jsme měli poměrně nabitý.

Nejdříve jsme si povyprávěli o situaci v našich domovských zemích – report měla připravený samozřejmě i naše federace. Po takovémto rozjezdu jsme mohli začít řešit důležité body, jako například pokladnu nebo webové stránky Internacionály, které momentálně nefungují. Poté jsme se věnovali plánování dalšího setkání a také kongresu Internacionály anarchistických federací, kterého se ujala skupina FAO ze Slovinska a na kterém budou vítáni všichni, kteří se organizují v anarchistických skupinách nebo se jen zajímají o anarchistická témata, chtějí se seznámit s podobně smýšlejícími lidmi z celého světa a navrch si udělat hezký výlet.

Velkým tématem se stalo setkání G20, které se bude konat letos v prosinci v Buenos Aires. Skupiny Internacionály se shodly, že se pokusí kamarády v Argentině podpořit při organizování protiakcí, pokud ne svou přítomností, pak určitě benefičními akcemi na podporu případných zadržených a šířením informací v místě svého působení.

Setkání bylo velmi příjemné a produktivní a všechny nás potěšilo, že se po dlouhé době zase setkáváme. Část delegátů zůstávala i na festival, takže jsme měli několik dní na společné poznávání města a místních kamarádů.

Více než památky nás lákala čtvrť Exarchia, která je známá početným zastoupením antiautoritářsky smýšlejících obyvatel. To vedle neskrývané nenávisti ze strany policejních složek znamená, že zde místní anarchisté vytvořili prostor na organizování se a vytváření množství různých projektů. Naši skupinku velmi zaujal squat Nosotros s poměrně luxusním barem na střeše a družstevní pizzerii, která byla nedávno otevřena v přízemí. Zajímavá byla také autonomní klinika (tedy skutečná zdravotnická klinika, jejíž sou-

částí je i zubařská ordinace) s přidruženou kavárnou a knihkupectvím, která se nachází přímo na náměstí. Bylo příjemné pozorovat místní soudruhy, kteří jsou velmi zapálení pro to, co dělají, a s tím je moc nepárou.

A jak funguje udržování pořádku ve čtvrti bez policie? Úplně stejně jako všude jinde. Většina lidí ví, že kamarádům nebo náhodným lidem na ulici by se ubližovat zkrátka nemělo. V noční Exarchii jsme se cítili bezpečněji než na nočním Václaváku. A když někdo nerespektuje svobodu a životy druhých, je mu to patřičně vysvětleno, ať už po dobrém nebo po zlém. Ani v Exarchii není sice všechno dokonalé a například policie si dává záležet na tom, aby drogovou mafii a podobné záležitosti z celého města natlačila právě do této svobodné čtvrti, ale místní se k problémům statečně staví čelem a snaží se je řešit.

Další úžasné místo je Polytechnická univerzita. Nepodařilo se nám sice vypátrat, jak přesně to tam funguje, nicméně je jasné vidět, že univerzitu mají pod kontrolou studenti. Obrovský mrámový komplex se tak stal místem pro konání politických akcí i studenty organizovaných koncertů.

Zkrátka v Aténách se skrývá tolik věcí, že jsme je ani nestačili všechny vstřebat. Den začátku festivalu nastal a my jeli přes celé město do univerzitního kampusu v Zagrafou, kde se akce konala. Žel v přednáškových sálech bylo na nás, zhýčkané Středoevropy, tak vedro, že jsme většinu festivalu proseděli venku na čerstvém vzduchu. Přednášky, na které jsme se nejvíce těšili, jsme ale stihli. Poslechli jsme si vyprávění tureckých soudruhů o místních anarchistických skupinách a projektech, z nichž nás velmi zaujala například Anarchistická středoškolská skupina, složená z lidí ve věku od 14 do 18 let, kteří bojují proti nesmyslnosti školského systému a zakládají vlastní svobodné prostory, ve kterých jsou si všichni rovni a můžou se učit od sebe navzájem. Zajímavá byla také anarchistická kavárna, která se snaží fungovat mimo kapitalistický systém, veškerá nabídka pochází ze svobodných projektů a lidé, kteří v kavárně pracují, nedostávají mzdu, ale ze zisků v kavárně si berou to, co potřebují.

Také jsme zhlédli film o zapatistických ženách, jejich hnutí a mezinárodním setkání organizovaném zapatistickými ženami v Chiapasu, kterého se zúčastnilo pět tisíc žen z celého světa. Problémy se sexismem jsou v Latinské Americe mnohem větší než v Evropě, ale místní ženy s nimi statečně a s hrdostí bojují a slaví velké úspěchy. Dokument vytvořený soudružkami z APO byl v našem případě doplněn také překladem do angličtiny a komentářem, což z promítání dělalo autentické a emotivní svědectví.

V Aténách se nám hodně líbilo a padl i návrh na „neúmyslné“ zmeškání letadla a nový život na některém z místních squatů. Povinnosti v Praze a bolavá noha jednoho soudruha nás ale donutily zamávat Exarchii a odjet na letiště.

A co jsme si z výletu odnesli? Určitě spoustu vzpomínek, kontaktů a poučení do života. Například jsme se dozvěděli, že tajemné cigarety značky Gold Mount, které občas prodávají lidé v pouličních stáncích, rozhodně není nutné zkoušet. Chutnají hůř než české Petry a podle jednoho článku na internetu dost možná obsahují azbest.

Na závěr bychom chtěli poděkovat místním soudruhům, kteří se o nás celou dobu starali a měli s námi trpělivost.

KNIŽNÍ NOVINKY

Stalo se již každoroční tradicí, že když dorazí anarchistické literatury lační čtenáři a čtenářky na pražský „bookfair“, mohou si odnést od stánku našeho nakladatelství vždy nějakou čerstvou novinku. Letos jsme jimi opravdu nešetřili a v rámci Nakladatelství Anarchistické federace jsme připravili hned čtyři nové publikace.

Ocelové století

Tím asi nejreprezentativnějším titulem byla bezpochyby kniha *Ocelové století. Sociální historie sovětské společnosti* od historika Vadima Damiera. Ten se narodil v roce 1959 a je autorem řady textů věnovaných historii anarchismu. Mimo jiné je také členem Konfederace revolučních anarchosyndikalistů. Překlady některých jeho děl jsme představili již v minulosti, předloni to byla kupříkladu kniha *Dějiny anarchosyndikalismu*.

Ocelové století mapuje sociální historii Ruska od revolučních let 1917–1921 do rozpadu Sovětského svazu v roce 1991. Autor popisuje politickou snahu SSSR „dohnat a předejhnat“ Západ za každou cenu a sociální odpor lidových mas proti „shora“ vnucenému kurzu. Sleduje postupný vývoj forem sebeorganizace a vzdoru námezdních

pracujících a rolnictva, ukazuje jejich sílu i slabost. Věnuje pozornost i změnám ve vládnoucí třídě sovětské společnosti a roli těchto procesů v rozpouštění a destrukci monolitního industriálně-kapitalistického modelu „koncernu SSSR“.

Kniha čítá 422 stran, což z ní dělá nejrozsáhlejší publikaci, kterou naše nakladatelství zatím vydalo. Pokud jste se Anarchistického festivalu knihy nemohli zúčastnit, seženete ji na obvyklých distribučních místech za doporučený příspěvek 290 Kč.

Páskové a chuligáni

Publikaci *Páskové a chuligáni*, která se může pochlubit bohatým obrázkovým doprovodem, připravil náš kamarád Roman Laube. Jeho předchozí knížečka *Po stopách ađamitů* se ukázala jako velmi žádaná, takže doufáme, že stejně tak zaujmou i *Páskové*.

I v padesátých letech u nás existovala kontrakultura, která si dokázala uchovat nezávislost. Páskové a později chuligáni, jak byla tehdejší režimní propagandou nezávislá mládež označována, si rozhodně nenechali mluvit do toho, jakou hudbu mají poslouchat, jak tančit, co číst, či dokonce jak se česat a oblékat. Jejich společenský protest vyjadřovaný na veřejnosti zejména oděvem, nebyl prvním, ale ani posledním, který se politická moc pokoušela potlačit. Pochopitelně, že se takový postoj a chování neobešly pro jeho nositele bez následků...

Kapesní brožura má 80 stran a doporučený příspěvek na pokrytí nákladů je 40 Kč.

Paralelní svět v barvě

Autor knihy *Paralelní svět v barvě* Mikola Dziadok (nar. 1988) je běloruský anarchista, který byl pět let vězněn Lukašenkova režimu. Kromě reflexe vězeňského pobytu měl touto knihou na mysli i vytvoření jakéhosi pomocného manuálu pro potenciální vězně.

Mikola byl v září 2010 zatčen a s řadou dalších anarchistů (například Igorem Oliněvičem, jehož vězeňský deník *Jeđu do Magadanu* jsme vydali v roce 2014) byli obviněni ze zhářského útoku na ruské velvyslanectví, štáb běloruské armády, banku a kasino v Minsku. Odmítl žádat o prezidentskou milost, odseděl si tedy celý trest a navíc několik měsíců za vzdor vůči vězeňské správě. V současnosti studuje a žije v Litvě a nadále se účastní protestních akcí v Bělorusku.

S Mikolou jste se mohli setkat jak na minulém ročníku anarchistického bookfairu, kde jeden den vyprávěl o vězeňském systému v Bělorusku a druhý popisoval běloruské sociální protesty loňského jara, tak také letos, kdy se na festivalu zastavil se svou knihou *Paralelní svět v barvě*, aby o ní debatoval v rámci turné, které připravil k jejímu vydání.

Její český překlad má 100 stran formátu A6 a doporučený příspěvek na pokrytí nákladů činí 50 Kč.

Malatesta (životopisné poznámky)

Poslední festivalovou novinkou Nakladatelství AF na Anarchistickém festivalu knihy byla brožura s názvem *Malatesta (životopisné poznámky)*. Její obsah tvoří kapitola z knihy Vernona Richardse *Errico Malatesta: His Life and Ideas*, která je věnovaná životu a myšlenkám proslulého italského anarchokomunisty Errica Malatesty (1853–1932), přítele Michaila Bakunina a Petra Kropotkina.

Vernon Richards (1915–2001) není u nás zcela neznámý autor. Pamětníci si jistě vzpomenou na překlad jeho práce *Poučení ze španělské revoluce*, který vyšel v roce 1998 v rámci Anarchistické knihovny. Biografií o Malatestovi vzdal Richards hold jednomu z předních anarchistických myslitelů a organizátorů, který byl mj. i přítelem jeho otce.

Malatesta žil vskutku bohatý život a jeho teoretické a propagační práce byly překládány do všech možných jazyků a těšily se ve své době velké oblibě. Nejinak tomu bylo i v českojazyčném prostředí tehdejšího habsburského mocnářství či mezi anarchisty, kteří se usadili ve Spojených státech.

Brožura má 52 stran formátu A6 a doporučený příspěvek na pokrytí nákladů je 30 Kč.

A3 – ÚNOR 2018

VÍTĚZNÝ ÚNOR?

Letos si připomínáme hned několik tzv. osmičkových výročí. První z nich nás odkazuje na 70 let starou událost, kdy komunistická strana vyhrála ve volbách a následně se chopila na dalších 40 let takřka neomezené moci. „Vítězný únor“ 1948 byl v Československu možná vítězstvím partaje hlásící se k myšlenkám socialismu a komunismu, avšak byl začátkem konce právě těchto myšlenek – myšlenek, které plály v srdcích neprivilegovaných vrstev od počátku tzv. dělnického hnutí. Na pozadí tohoto výročí máme nyní dobrou příležitost podívat se na osudy těchto myšlenek.

Skomírání feudálních pořádků, nástup nové bohatnoucí vrstvy – buržoazie, průmyslová revoluce. A na druhé straně rostoucí počty průmyslového proletariátu lavírujícího na hraně sociální pasti, vytvářejícího vlastní vize a postupně si uvědomujícího svou společnou sílu. Z tohoto uvědomění se rodí první dělnické organizace a dochází také k jejich internacionálnímu propojování. Dochází ke stávkám proti špatným platovým, pracovním a životním podmínkám. Stejně tak dochází k jejich krutému potlačování a represím.

V teoretické rovině se rodí různé směry socialismu, který na rozdíl od kapitalismem prosazovaného boje všech proti všem a zachování sociálních nerovností prosazuje naopak sociální rovnost, tedy odstranění třídních rozdílů. Socialismus prosazuje systém, který přihlíží k potřebám všech lidí namísto toho, aby hájil především zájmy úzké skupiny privilegovaných. Na tomto základu se utváří dvě základní skupiny zastánců socialistické myšlenky, které můžeme zjednodušeně označit za autoritářské socialisty a antiautoritáře.

Z první skupiny se vyprofilovali sociální demokraté, jejichž předáci vyměnili revoluční zápal za teplá křesla v parlamentech a starali se nanejvýš o to, aby se pracujícím nevedlo zas až tak špatně v kapitalistickém režimu, na jehož zachování měli tímto svůj zájem. Vedle nich autoritářský socialistický tábor zplodil strany s revolučnější rétorikou, avšak lpící na tom, že jedině jejich vedení ví nejlépe, co je pro pracující nejlepší, a ti se musí jejich velení bezpodmínečně podrobit. Tito autoritáři se následně dostali k moci v Rusku a po druhé světové válce v mnoha dalších zemích, včetně Československa.

Antiautoritářské křídlo socialismu tvořili zejména anarchisté, kteří odmítli myšlenku, že je bezpodmínečně nutné uchopit státní moc. Právě toto získání moci vedlo přesně k tomu, co předpovídali od samého začátku, tedy k vytvoření nových forem útlaku, rozdělení společnosti a sociálním nerovnostem. A byli to právě anarchisté, které bolševici likvidovali mezi prvními, ať už to bylo během Ruské revoluce, v případě Španělské občanské války nebo později po převratu na Kubě. V Československu anarchisty takový osud nepotkal jen z jednoho prostého důvodu – v té době tu žádné anarchistické hnutí už neexistovalo.

Ti, kdo se snaží zachovat současné nespravedlivé pořádky, využili výročí „vítězného února“ k dalšímu bezzubému strašení komunisty, aby tak zakryli skutečnost, že žijeme v totalitě jiného druhu, v totalitě určené neuchopitelným „trhem“. Zatímco pohrobci komunistů v parlamentu společně s novodobými fašisty podporují vládu oligarchy Babiše a jeho podnikatelského projektu ANO.

A3 je projekt nástěnných novin, které každý měsíc vydává Anarchistická federace a vylepují je její členové a členky. Přidat se však může každý, kdo má zájem a rád by šířil A3 ve svém okolí. Každé nové číslo je ihned k dispozici ke stažení v tiskové podobě na webu federace.

To, že byl předchozí režim represivní, autoritářský a mnohdy dost hloupý, pro nás neznamena, že budeme přehlížet povahu systému současného. Systému, který je založen na generování zisku pro korporace, vlastníky a manažery bez ohledu na potřeby lidí nebo životní prostředí. Výročí „vítězného února“ je pro nás věčnou připomínkou, jak socialismus nikdy vypadat nesmí, připomínkou, že stát je útlakem sám o sobě bez ohledu na to, kdo třímá jeho otěže. Toto výročí je pro nás připomínkou, že frustrace, nasranost na současný stav a snaha o získání důstojnosti mohou snadno vést do slepých uliček. A jak se toho vyvarovat? Je třeba mít vizi svobodné společnosti, která nefunguje na principech hierarchie, umělých autorit a ziskuchtivosti, ale naopak na principech solidarity, rovnosti a vzájemné pomoci. Je třeba za touto vizí jít a snažit se ji dílčími způsoby naplňovat už tady a teď. A především být kritičtí a nevěřit příliš těm, kteří slibují zárné zítřky oplátkou za to, že jim dáte do rukou moc.

A3 – BŘEZEN 2018

V AFRÍNU ZA PRAHU

O Kurdech se u nás v korporátních médiích zpravidla mluví jako o teroristech, anebo se o nich mlčí úplně. Co že to tak děsí ty naše mediální loutky i tykadla mocných, sedící ve vládních fotelech a třesoucí se o svůj flek? Totéž, co vedlo turecké autority k posledním březnovým útokům na Afrín. Strach ze svobody, přízemní mocenský komplex a tupý despotismus.

Kurdové a Kurdky se totiž rozhodli reálně vystoupit proti systému současného kapitalismu, a to s anarchistickou, feministickou a ekologickou kritikou. Ve jménu demokratického konfederalismu vytvořili systém samosprávných rad, fungujících na principu participativní demokracie a koordinace společných rozhodnutí. Ekonomiku kapitalistického a státního vlastnictví nahradili rovnoprávným kolektivním hospodařením a družstevnictvím. A to vše bez ohledu na etnickou příslušnost se zapojením všech, kteří se na daném území nacházejí.

Desítky let byli Kurdové, mnohamilionový národ rozdělený hranicemi pěti států, vystaveni nelítostnému útlaku – zejména na území Iráku, kde na nich dělal Saddám Husajn pokusy s hromadným užitím chemických zbraní, a s největší urputností v Turecku. Jestliže my vzpomínáme na několik vesnic srovnaných nacisty se zemí, v kurdských oblastech Turecka by se člověk takových násilných aktů, doprovázených desítkami tisíc mrtvých, těžko dopočítal, nemluvě o dlouhodobém zákazu užívat kurdštinu a každodenní represivní šikaně.

Mnozí Kurdové však nemlčeli a stavěli se různými způsoby na odpor. Nejznámější silou se v tureckém Kurdistanu stala PKK, strana původně leninistického charakteru, která se však v posledních dvaceti letech výrazně ideově přetvořila směrem k méně hierarchickým, rovnějším a participativním formám organizace.

V létě 2012 se Kurdové (nejen) za své životy aktivně postavili na severu Sýrie a dali se do boje s Islámským státem (IS). Osvobozená území prohlásili za autonomní kantony. Nejzápadnějším z nich je právě zmíněný Afrín. Lidé, kteří tam žijí, berou Afrín jako voňku a jídlo, minulost a současnost, přátelství a vzájemnou pomoc... Ale státy mají svou strategii, která se nestará o Afrín nebo jeho obyvatele. Útok na Afrín je strategií války o energii, která vedla k rozvratu Sýrie a ničí mnohé země v regionu. Státy vytvářejí iluzi toho, že vedou válku

„pro své občany“. Vedou nacionalistickou a konzervativní propagandu, aby občany v tomto bludu utvrdily. Válka je potřebná k zabránění zdrojů v zájmu korporací, které chtějí zvýšit své zisky. V této krvavé „diskusi“ vítězí ti, kteří mají víc pušek, tanků nebo letadel, a samozřejmě vojáků – základního materiálu, který přímo ztělesňuje státní zájem. To je vysvětlení od anarchistů z Afrínu.

Všichni bychom se měli umět dívat na věci z této perspektivy – očima obyčejných lidí, ne mocenským odosobněným pohledem, který je nám vnucován. A současně bychom si měli uvědomit, že Turecko jako člen NATO bude za jakoukoli cenu prosazovat své státní zájmy a všichni přísluhovači Aliance k tomu budou leda tak mlčet. Být hlasem lidí bojujících o svobodu a o život je náš úkol.

Pokud chtějí západní státy obětovat svobodný projekt na severu Sýrie, aby náhodou Turecko nepřešlo pod ruskou sféru vlivu, my tak činit nehodláme. V dějinách jsme to již jednou zažili na příkladu Španělska, kde se ve 30. letech rozhodovalo o vlivu fašismu v Evropě. I tam západní mocnosti tiše přihlížely, jak fašistické síly s přispěním Hitlera a Mussoliniho likvidují nadějný projekt sociální přeměny. A stejně tak dnešní mlčení uvolňuje prostor autoritářským vůdcům Sýrie, Ruska a Turecka.

Turecký režim v současné době vede válku proti početné menšině na vlastním území a s touto válkou expanduje i za své hranice, a to za podpory milicí poskládaných z části bývalých bojovníků IS. Prohlašuje za terorismus každý kritický hlas, vězní novináře, pronásleduje akademiky a studenty, kteří nesouhlasí s agresí vůči Kurdům, kriminalizuje největší opoziční sílu...

My, anarchisté a anarchistky, zrak neodvracíme. Sledujeme, co se na severu Sýrie a v Turecku děje. Jsme solidární s kurdským bojem za svobodnější a spravedlivější společnost. Myslíme na pár aktivistů z Česka vězněných v Turecku kvůli snaze pomoci se zřízením polní nemocnice. Podporujeme naše kamarády, kteří odešli do Sýrie (podobně jako dříve odcházeli interbrigadisté do Španělska) bojovat proti IS a dnes umírají v důsledku tureckých náletů.

A3 – DUBEN 2018

BARIKÁDY 2018

O tom, že státní aparát strká své slizké pařáty všude, kam ho napadne, jsme se mohli přesvědčit už mnohokrát u nás i za hranicemi. Střecha nad hlavou pro tisíce lidí nebo přírodní bohatství... To všechno se dá přece dobře zpeněžit.

Tentokrát se zájem vládnoucích obrátil do oblasti u města Notre-Dame-des-Landes v západní Francii. V roce 2008 francouzská vláda schválila desítky let chystaný projekt na výstavbu obřího letiště na tomto území, což by představovalo kšeft za několik miliard a pro místní obyvatele úplně zbytečnou ztrátu domova či zásah do jejich dosavadních životů a zničení zdejší krajiny. A to je další letiště jen o šestadvacet kilometrů vedle.

Část lidí z oblasti odešla poté, co dostali odškodné. Někteří však zůstali. A na jejich podporu se začali sjíždět lidé z celé Francie. Občanský odpor proti projektu začal už v 70. letech, první okupace začaly v roce 2008. Na místě vznikla komuna zvaná ZAD (Zone À Défendre – Anarchistická obranná zóna), která po léta úspěšně čelila otevřenému nepřátelství vládních politiků, opakujícím se policejním útokům, zatýkání, soudním verdiktům... V domech opuštěných lidmi, kteří se „nechali koupit“, začal vznikat nový život. Navíc na mnoha místech začaly vznikat improvizované stavby, které se začlenily do infrastruktury obránců místní přírody proti megalomanským technokratům, jejich politickým reprezentantům a policejním mlátičkám.

Současný francouzský prezident Emmanuel Macron v lednu rozhodl, že bude lepší od projektu letiště odstoupit. Ostatně podle plánů mělo být letiště otevřeno v roce 2017, potom 2019 – jenže se ještě ani nezačalo stavět. I když je Macron typický představitel kapitálu, který má minulost investičního bankéře jednajícího v zájmu korporací, netřeba hledat v jeho rozhodnutí nějaký ideový obrat. Projekt letiště byl od počátku problematický a jeho odvolání je možnost získat nějaké politické body, které ztrácí i svým překopáváním pracovního práva ve prospěch zaměstnavatelů. Už za jeho předchůdce bylo ostatně 56 % obyvatel Francie proti letišti.

Francouzská politická reprezentace počítala s tím, že odstoupení od projektu bude zároveň koncem protestního hnutí, které s ním bylo spojené. Je jasné, že jejich autoritářstvím prolezá hlavičky nemohou rozumět dynamice svobodného sebeorganizování. A když

obránci neodešli sami, rozhodly se vládní struktury, že anarchisticky organizované území musí prostě zmizet z povrchu zemského. A tak se 10. dubna před „branami“ oblasti obývané několika stovkami lidí objevilo na 2500 těžkoooděnců v plné polní a za doprovodu obrněných transportérů. V těsném závěsu přispěchali novináři ze státních médií, kteří natěšeně čekali na každý hozený kámen nebo hroudu hlíny, jen aby mohli z aktivistů nebo místních lidí, kteří se brání proti policejnímu násilí, udělat nejradši hned tero-risty.

Obránci ZAD se demonstrace policejní síly nezalekli. Stavěli barikády, bránili přístupové cesty, čelili stovkám slzných granátů stejně jako úderům obušků. Je mnoho zraněných, naštěstí zatím žádné oběti na životech, na rozdíl od minulých bojů, kdy byl jeden aktivista zabit policejním granátem. Na místo se sjíždějí další lidé, aby pomohli s obranou, včetně zemědělců z okolí, kteří přijíždějí na svých traktorech. Zatím policie svádí bitvy o jednotlivé budovy, které pak nechává za použití buldozerů a další těžké techniky v troskách. Ničit a mlátit je policejní slogan (nejen) těchto dní. Obránci ZAD se však těší velké podpoře v mnoha francouzských městech, kde propukají demonstrace a konflikty s policií. Projev solidarity přicházejí také ze zahraničí.

Na jednu věc politici při svém plánování rádi zapomínají, a není divu, když jsou zvyklí zpravidla jen poklonkovat zájmům developerů a korporací a pohybují se ve světě, kde větší moc než oni mají peníze. Zapomínají, že představu jiného, lepšího světa nevymažou ani ty největší peníze. Touhu po svobodném a důstojném životě nezlomí ani ten nejtěžší obušek, ani tisíc granátů. Vždy zde budou lidé, kteří jsou ochotni mnohé obětovat, aby porazili hydru kapitalismu, nebo alespoň ubránili to málo, co jim ještě nestačil vzít a co si na něm vyvzdorovali.

My, anarchisté, jim tímto vyjadřujeme podporu a solidaritu. I když jsme stovky kilometrů daleko, naše srdce hoří pro ZAD. Bitva ještě neskončila. Přestože počet a výzbroj represivních orgánů značně převyšují možnosti obránců ZAD, lidské odhodlání stále ještě neporazily.

Francie si letos připomíná padesát let od revolučních událostí roku 1968. I toto výročí jistě bude jedním z hnacích motorů rozrůstajících se bojů francouzských odborářů, studentů a environmentálních aktivistů a aktivistek. Nadějí je už to, že své boje neoddelují a na mnoha místech se vzájemně podporují. Odpor žije, boj pokračuje!

A3 – KVĚTEN 2018

KDO TU STRAŠÍ?

Začátek letošního května se nesl v připomínce dvou set let od narození Karla Marxe. V jeho rodném městě, v německém Trevíru, kde strávil prvních sedmáct let svého života, mu za velké slávy odhalili sochu, a aby zdůraznili, že není třeba brát velké postavy minulosti jen vážně, ještě jeho postavíčkou vyzdobili semafor v městě. Červený Marx znamená stůj! V našich luzích a hájích zastýdlí antikomunisté, kteří si nějak nevšimli, že obyčejné lidi trápí úplně jiné věci než údajné nevyrovnání se s minulostí, přišli s předpokládanou reakcí, která se dá shrnout do výkřiku „rudý Marx znamená fuj“.

Jak to, že dvě století od narození někoho může být vztah k němu tak rozporuplný? Jak to, že na Západě se konají oslavy jeho výročí, zatímco u nás jsou vyhlášeny dvě minuty nenávisti? Co vlastně světu přinesl pozitivního a co naopak podělal? Proč je třeba z něj dělat takového strašáka? A jak se k této osobnosti staví anarchisté, které dnešní směska potrhých ultrapravičáků, národovců a fašounků všeho druhu, včetně arcibiskupa Dominika Duky, řadí do škatulky „neomarxistů“, kam jsou s lehkostí sobě vlastní schopni nacpat kohokoli, kdo přichází s nějakými progresivními myšlenkami?

Karel Marx byl v první řadě sociální vědec. Dodnes se bez jeho jména neobejde skoro žádná učebnice ekonomie, sociologie či filozofie. Jako filozof rozvíjí materialistické pojetí světa a dějin. My jeho největší význam vidíme v popisu fungování kapitalistického systému, námezdní práce, vykořisťování, třídního rozdělení společnosti a dalších projevů společenského uspořádání, v němž se takřka vše řídí potřebami kapitálu.

Dál se Marx zapsal do historie dělnického hnutí jako organizátor a teoretik. Se svým kolegou Bedřichem Engelsem sepsali v roce 1848 známý *Komunistický manifest*. Kdo ho četl, jistě zjistil, že

většina z deseti požadavků manifestu už byla víceméně nebo zcela naplněna.

Marx měl následně významné slovo v první dělnické internacionále, v rámci níž se formovala politika dělnických politických stran a různých směrů dělnického hnutí. Tady také došlo ke střetu Marxe s tím nejsvobodomyšlnějším z dělnických proudů – s anarchisty. Společnou řeč ale nenalezli. I když anarchisté oceňovali Marxovu analýzu kapitalistického pořádku, už se nemohli ztotožnit s jeho vývody, které samolibě opíral o svou teorii nevyhnutelného směřování dějin. Jenže tady už nepopisoval realitu, ale zaměňoval pojmy s dojmy.

Dělnické hnutí přijalo za svůj požadavek socialismus. Jeho různé proudy si ho ale stejně tak různě vykládaly, podobně jako cesty k němu. Sociální demokraté vyšli z myšlenky uchopení moci parlamentní cestou a zlepšování života dělného lidu postupnými reformami. Jejich boj však záhy skončil tím, že nově vzniklé „dělnické šlechtě“ přirostly zadky k poslaneckým křeslům a vlastně jim vyhovoval status quo, tedy že věci jsou tak, jak jsou, a není je vlastně třeba moc měnit, hlavně mít své jisté.

Radikálnější proud toužící taktéž po uchopení moci, následované „diktaturou proletariátu“ řízenou osvětleným stranickým vedením, získal velký vliv po Ruské revoluci roku 1917. Bolševické vedení se v první řadě zbavilo veškeré opozice v rámci dělnického hnutí, a to značně násilně. Neznalost skutečné povahy takového systému pak vehnala pracující do náruče komunistických stran po celém světě, přičemž některým se podařilo ve svých zemích převzít moc a připravit všechny, včetně těch, za jejichž práva se údajně stavěly, o svobodu.

Anarchisté reprezentovali ty touhy pracujících, které se neohlížely jen po vypořádání se se svými vykořisťovateli a jistotě práce, ale také po svobodném všestranném rozvoji sebe sama v rámci společnosti, kde je odbourána jakákoliv nepřirozená autorita a hierarchie. Není divu, že je kolegové „socialisté“ a komunisté, včetně Marxe, tak nenáviděli, pomlouvali, a když se dostali k moci, i krvavě pronásledovali.

Po ekonomické krizi roku 2008 začalo být dílo Karla Marxe opět populární, a to zejména proto, že i přes značný časový odstup asi nejlépe odpovídalo na to, co se děje s kapitalistickou ekonomikou. Namísto toho, abychom (třebaže kriticky) přijali nástroje, které nám Marxem ovlivněné přístupy k ekonomice nabízejí, musíme neustále číst a poslouchat o tom, jaký to byl zločinec. A kdo se na něj koukne, toho komouš bouchne. Popravdě, Marx nemůže za to, co všechno v jeho jménu způsobili jeho následovníci, kteří často jeho myšlenky velmi vulgárně překroutili. Je to stejné, jako přičítat Ježíšovi genocidu indiánů, upalování „čarodějnic“ či Dukovy kleofašistické projevy.

Nenechme se strašit! Strach je bratr nevědomosti. A s vystrašenými a nevědomými jedinci se nejlépe manipuluje. To, že my, anarchisté, Marxe dvakrát nemusíme, neznamená, že si nemůžeme vzít něco z jeho analýzy kapitalismu, stejně jako si bereme něco z Ježíšovy lásky k bližnímu (na rozdíl od některých bigotních křesťanů).

A3 – ČERVEN 2018 (NE)PRODEJNÝ FOTBAL

Fotbal je sportem mnoha tváří. Když se řekne fotbal, každý si vybaví něco jiného. Škvára, odřená kolena, hadráky a meruna z Lídlu. Víkendy promrhané na mistráku, kde se za celý zápas nedotknu balónu. Hodně gelu, simulantů a nudy. Hodiny před televizí na gauči s lahváčem v ruce. Miliardové honoráře, mafie, nacionalismus, rasismus a náckové. Během následujících týdnů se bude o fotbale hodně mluvit. Konec června a začátek července pohltí pompézní estráda zvaná Mistrovství světa ve fotbale. Rusko bude zaplaveno tunami konfet.

Sport je trochu jako náboženství. Pokud se mu podvolíte, nevede cesta zpět. Honosí se ušlechtilými ideály a úmysly, v organizované profesionální formě je však živnou půdou pro kupčení, korupci, politikaření, ponižování, zneužívání, zotročování a tak dále. Neukojitelný hlad kleriků po moci je zhoubou lidstva, neukojitelný hlad fotbalových funkcionářů po penězích je zhoubou sportu. FIFA, Mezinárodní federace fotbalových asociací, je prachspřstá mafie. Česká asociace FAČR jakbysmet.

Šovinistická konzervativní pravice se Zemanem v čele opanovala politickou diskusi. Brojí proti neomarxistickým nevládkám, jež

vyvádějí státní rozpočet. Tedy, s trochou nadsázky, proti lidem, kteří za almužnu vytírají nemohoucím zadky. Lež je to průhledná, přesto občané sedají na lep. Největší neziskovkou a nejvýkonnějším čerpadlem státních dotací přitom není nikdo jiný než FAČR. Peltova dynastie nápadně připomíná dynastii Putinovu. Pokud nemůže být kápo oficiálně u kormidla, dosadí si někoho jiného. V českém fotbale lítají miliony vzduchem jako konfety na mistrovství v Rusku, nacházíme se na periferii, proto ty provinční koruny.

FIFA samozřejmě handluje v dolarech a ve švýcarských francích. Fakta se dostanou na světlo, jen když začne někdo mluvit a novinářům to stojí za pozornost. V roce 2012 se provalilo, že prezident FIFA Havelange a funkcionář Teixeira brali úplatky za prodej televizních práv na přenosy z mistrovství světa. Na kontě jim dohromady přistálo přes čtrnáct milionů švýcarských franků. To jde. V roce 2015 bylo obviněno pět marketingových manažerů a devět vysokých funkcionářů FIFA z korupce, vydírání, defraudace a praní špinavých peněz. V této kauze už lítaly na konta stamiliony dolarů. A pomalu se dostáváme k ruskému mistrovství. O pořadatelské zemi bylo rozhodnuto už v roce 2010. Úplatky lítaly ze všech stran, dražby se zúčastnil i David Cameron a princ William, s úsměvem na rtech přesto odcházeli Putinovi bojaři.

Skandál střídá skandál. Vždy, když přijde někdo do čela, děsně se stydí za to, co bylo předtím, a slibuje zářnou čistou budoucnost. Po aféře z roku 2015 nastupuje nový prezident Gianni Infantino. Svůj očištný proslov začíná citoslovcem UF. A je to opravdu hluboké UF, Infantino stojí za korupční aférou UEFA z roku 2015, zase kupčení s autorskými právy, byl pravou rukou Platiniho. Vzduchem zase lítaly miliony švýcarských franků. Prezidentem je dodnes. FIFA má samozřejmě etickou komisi, která čistí světový fotbal od zkorumpovaného zlořádu. Jejím členem byl až do dubna 2016 i Juan Pedro Damiani. Damiani je hvězdou leaku Panama Papers. Spravuje více než 400 anonymních schránkových firem a jeho dlouholetí zákazníci jsou obžalováni v procesu s FIFA z roku 2015. Pere prachy ve velkém, bavíme se o miliardách dolarů, a Panama Papers dokládají, že to dělá už od roku 1998. Inu, co dodat, Babiš je proti FIFA rohlíkový zlodějíček.

Funkcionáři FIFA tak jezdí už osm let do Ruska na bankety kontrolovat modernizaci stadionů. Šampus teče proudem a kaviár se nabírá lopatama. Vladimirovič se má od nich co učit. Jak učinit ze své fašoidní kleptokracie něco tak populárního, nablýskaného a úspěšného, jako jsou klání organizovaná FIFA? Fifáci se naopak můžou naučit, kterak efektivně odstraňovat kverulanty.

Zanechme už toho hnoje, škoda papíru. Anarchisté, antiautoritáři a antifašisté všech ras a pohlaví neremcají, nereformují a budují nový svět na troskách starého. Turnaje ve fotbale proti rasismu všichni známe a rádi si užíváme soudržné atmosféry a netrzního sportu. Nabírají i mezinárodní masovou podobu. Jednou z nich je antirasistický šampionát Antira. Letos už má odkopáno. Jako každý sudý rok se stal jeho dějištěm Hamburk, svatostánek klubu Sankt Pauli. Chuďasové z vykřičené čtvrti vyhlásili bohatým klubům válku. V roce 2006 se tu dokonce konal FIFA Wild Cup, turnaj pro reprezentace neuznávaných zemí, které nejsou členy FIFA. Antira je však o něčem jiném. V době renesance pokryteckého šovinistického konzervatismu vítá lidi zbídačené válkou a kleptokratům z FIFA a Putinovým bojarům ukazuje vztyčený prostředníček. Součástí programu byla tour po stopách uprchlíků, kde a za jakých podmínek jsou ubytováni a zaměstnáváni. V pátek se promítala Liga Terezín, dokument o turnajích v Terezíně za nacistické okupace. V sobotu se dvě hodiny diskutovalo o fašounech hipsterech identitářích. Nakonec nesměl chybět obávaný pyropochod. Turnaje se zúčastnilo více než třicet týmů, antifa hools z Minsku, Londýna, Manchesteru, Brém, Kodaně, Montrealu, Bergama, Lipska, Düsseldorfu, Janova, Mnichova, Berlína, Darmstadtu, Frankfurtu, Lutychu, Vídne, Savony, Bristolu, Leedsu, Marseille, Moskvy, Vilnius, La Coruñi, Atén, Mexico City, Istanbulu a samozřejmě děvčata a gangsteři z Trenčína.

V Hamburku ovšem nechybělo ani zastoupení ze zdejších lokálů. Třebaže barový povalečí ostudu neudělali, svoboda, rovnost a kopec zábavy, to je, oč tu běží. Antira je pro každého se srdcem na levém místě, vrací se ke kořenům fotbalu, který býval sportem dělnické třídy, a brojí proti zkurvenému byznysu. Liché ročníky se konají v exotických krajích. Tak se snad brzy dočkáme a antifašističtí chuligáni z celého světa zkyprí i československou škváru.

Ať žije anarchie a fotbal!

BERĐAJEVOVA FILOZOFIE NEROVNOSTI

Nikolaj Berďajev, který se narodil 6. března 1874 v Kyjevě, byl náboženským myslitelem, jehož tvorba si podle mého názoru zaslouží i pozornost anarchistů.

V mládí byl Berďajev socialistou a marxistou, kvůli čemuž byl vyloučen ze studií a poslán na tři roky do vyhnanství. Zde se obrátil ke křesťanství, které se poté v jeho filozofii stává klíčovým tématem. V roce 1922 ho Lenin zařadil na seznam nežádoucí inteligence a Berďajev byl nucen na tzv. parníku filozofů opustit Rusko. Zemřel 24. března 1948 v emigraci ve Francii.

Berďajev se ve svém díle zabýval nejen teodiceou, tedy prastarou otázkou, jak je možné zlo ve světě, pokud svět stvořil dokonalý a dobrotivý Bůh, ale také možností svobody jedince ve společnosti či hledáním odpovědi na otázku, zda má socialismus potenciál člověka osvobodit. V knihách se rovněž velmi často vracel ke svému milovanému Rusku, kladl si otázku, jak se stalo, že bolševici v Rusku zvítězili, a hledal možnou reálnou alternativu k bolševické vládě. Mnoho otázek, které si Berďajev kladl, je důležitých i pro anarchismus, především otázky týkající se jedince a jeho svobody. Pro anarchisty tak může být zajímavé seznámit se s Berďajevovými názory na anarchismus.

Berďajev, který anarchismus znal nejen z četby, ale i ze života v Rusku, se k anarchismu souvisle vyjádřil ve své knize *Filozofie nerovnosti*, kterou napsal v roce 1918. Na tuto knihu pak vzpomíná o třicet let později ve *Vlastním životopise* těmito slovy: „(*Filozofie nerovnosti*)... nemám rád, považuji ji v mnohém za nespravedlivou a vyjadřující doopravdy jen uboze a málo mé myšlení. Jedni lidé mi tuto knihu vyčítali, druhí mě zase plísňili, že jsem se od ní distancoval. Ale musím říci, že v této velmi emocionální knize, odrážející mou bouřlivou reakci proti těm dnům, jsem zůstal věrný své lásce ke svobodě. Nyní si myslím, že rovnost je metafyzicky prázdná idea a sociální pravda musí být založena na důstojnosti každé osobnosti, a ne na rovnosti.“

Sám Berďajev tedy hodnotí *Filozofii nerovnosti* rozporuplně, v jedné z kapitol této knihy se však věnuje také souvislé kritice anarchismu, o který se jinak primárně nezajímal, proto se v následujícím textu budu zabývat především touto jeho knihou.

Jak viděl Berďajev anarchismus? Podle něj je anarchismus „jedna z mezí lidského společenského myšlení“. „Anarchismus věří, že z chaosu se může přirozenou cestou zrodit harmonie. Anarchismus obsahuje více víry v člověka než socialismus, třebaže k takové víře nemá žádný důvod.“ Anarchisté se podle Berďajeva domnívají, že člověk je ze své přirozenosti dobrý, a cokoliv kromě jedince jako takového, tedy jakéhokoli vztahu a vazby, člověka pouze spoutávají a „ničí“ jeho přirozenou dobrotu. Člověk se z pout sociálního zřízení a historických vazeb musí vymanit, až poté se stane svobodným.

Berďajev z toho vyvozuje, že pokud by měl být anarchismus důsledný v tom, co hlásá, pohybovali by se anarchisté v naprosté historické diskontinuitě, protože veškeré dosavadní lidské snažení člověka neosvobodilo, a proto nemá žádný smysl. Historický vývoj, ať už jakýkoliv, pro anarchistu podle Berďajeva neexistuje. Podle mého názoru si však anarchisté váží obětí, které celá řada lidí – a to pochopitelně nejen anarchistů – přinesla, aby jedinci mohli žít důstojnějším životem. Takovéto bojovníky nezbožšťujeme a neglorifikujeme, ale ceníme si jich a nezapomínáme na ně. Sám Berďajev ostatně v knize uvádí, že „anarchismus... je jedna z odvěkých snah, od nepaměti povstává v lidských společnostech“. Toto si pochopitelně uvědomují i sami anarchisté, kontinuita bojů za emancipaci lidstva má pro ně značný význam.

Berďajev anarchistům vyčítá, že sice volají po lidské svobodě pro všechny, ve skutečnosti se však nedokážou povznést nad třídní úhel pohledu na svobodnou společnost. Anarchisty podle něj popohání vztek, vykořeněnost ze společnosti, jejich volání je voláním ponížené a pomstychtivé lůzy. „Duševním základem anarchismu je revoluční povstalecký pocit uraženosti, životního neúspěchu, pocit křivdy a touha po pomstě vůči hodnotám a typům štěstí, které jim samým nejsou dány, ale o kterých takový anarchista cítí, že jsou dány jiným.“ Berďajev by měl pravdu, pokud by anarchismus zapomněl na základní lidské hodnoty, které zastává a za které bojuje, pokud by sklouzl k nihilismu a bezuzdnému násilí, které zapomíná na to, že cíl a cesta k němu musí být ve vzájemné harmonii. Anarchisté nevěří starému rčení, že účel světi prostředky. Berďajeva slova jsou varováním před spravedlivým hněvem, kdy jedinec získá pocit, že může vše, protože bojuje za vznešené ideály. Na druhou

stranu, domnívám se, je pocit hněvu a rozhořčení zcela legitimní, je reálnou a pochopitelnou silou, která nás žene při boji proti nespravedlnostem kupředu. Nemyslím si, že je potřeba se omlouvat a kát za hněv, který cítíme, když jsou lidé vykořisťováni. Odmítáme paběrkovat na strništi, které pro většinu lidí kapitalismus zanechává, odmítáme se pokorně smířit s daným stavem. V tom tudíž musím s Berďajevem souhlasit – vzpoura (a pro mě i hněv) k anarchismu skutečně neodmyslitelně patří.

Podle Berďajeva se člověk a jeho podstata formují prostřednictvím toho, co člověka převyšuje. K tomu Berďajev uvádí, že anarchisté vše takové považují za nereálné, případně se to pokoušejí zničit, jako například Boha. „Kdo dynamitem vyhazuje do povětří všechny nad ním se zvedající reálnosti, všechny hodnoty a posvátnosti, nakonec vyletí do povětří sám.“ „Člověk vždy žije tím, co je nad ním, co činí jeho vlastní reálnost nekonečně hlubokou a nekonečně obsažnou. Člověka, v němž bude jen plochý rozměr a nebude v něm hloubková míra, rozmetají víchřice.“ Berďajev se domnívá, že pokud člověk opře svoji morálku jen sám o sebe, o své svědomí, a ne o nějaký vyšší, božský princip, dojde k nutnému zhroucení jedincovy morálky. Taková myšlenka je pro naprostou většinu anarchistů nepřijatelná. Dále, pokud Berďajev tvrdí, že jedině víra v božství, v posvátno, dává lidské osobnosti skutečnou hloubku, nerefléktuje dostatečně složitost lidské psychiky a k danému se staví příliš „teologicky“. To je z pohledu Berďajeva pochopitelné, avšak anarchista se jen stěží domnívá, že hloubku může naší osobnosti dodat pouze religiózní (či spirituální) „přesah“. Není potřeba, aby anarchista/ateista přistoupil na hru o „duchovní“ hloubce člověka, teologický přístup k osobnosti přenechme teologům.

Problémem je podle Berďajeva rovněž to, že anarchismus „pokládá lidskou povahu za přirozeně dobromyslnou a bezhříšnou“, že tedy chybu anarchismus vidí pouze v systému, ne v lidské povaze. „Anarchismus chce člověka absolutně osvobodit, aniž by změnil a přeměnil jeho povahu. Ponechává jej v otroctví hříchu a vášni.“ Odpovím citací z knihy *Bůh a stát*, ve které Bakunin píše, „že musíme uznat, že žádná menšina by nebyla dost mocná na to, aby všechny ty strašné oběti vnutila masám, kdyby v masách samotných neexistovalo šílené spontánní hnutí, jež je vždy hnalo znovu se obětovat pro jednu z oněch ničivých abstrakcí, které se jako upíři dějin neustále napájely lidskou krví“. To, že Berďajev s anarchismem spojuje tvrzení, že za veškeré zlo může jedině systém, není správné. Jsem anarchista a domnívám se, že souboj člověk nesvádí pouze se systémem, ale i sám se sebou, kdy hledat správnou cestu a udržet se na ní je úkolem na celý život, který se nedá uskutečnit pouze jedním činem, jedinou „radikální“ změnou, vnější revolucí. Proto není nikterak překvapivé, že se podobně jako Berďajev domnívám, že pokud všechno svedeme na „systém“, pozitivní změna se nám nezdaří. Zároveň ale nelze ignorovat a popírat negativní vliv, který současný stav společnosti a její uspořádání na jedince mají. Je potřeba uskutečnit i koncepční společenské změny.

Berďajev dále rozvádí myšlenku úvahami o svobodě. „Kdo je opravdu svobodný duchem, nemůže být anarchista. Nemá koho a co svrhávat. Anarchická nálada je otrokářská. A proto ten, kdo opravdu usiluje o svobodu, nemůže být anarchista.“ Jedná se o starou myšlenku, kterou prosazovali například už stoikové. Mudrc bude svobodný i ve stínu tyрана, záleží totiž na vnitřním rozpoložení člověka. Je to hezká myšlenka, která se dobře vyjímá na stránkách knih. Berďajeva ale opravdu přemýšlí jinak. Že totiž není dobré snažit se ve stínu tyрана pouze správně žít, je správné se tyрана i pokusit svrhnout. Vnitřní svět člověka je prospěšné oddělovat od světa vnějšího jen do určité míry.

„Anarchická svoboda je záporná svoboda ‚od‘ a ne svoboda ‚pro‘... Je jako svoboda dětí, které si chtějí dělat, co se jim líbí, ale ještě nevědí, co si umyslí,“ pokračuje Berďajev. Podle něj anarchisté ani nepřemýšlí nad tím, jak se získanou svobodou naloží, jakým kladným obsahem ji naplní. Anarchisté podle něj nemají žádný hluboký cíl. „Vaše svobodné anarchistické komuny jsou jen idyllické měšťácké utopie... Strašnými a zločinnými prostředky usilujete o slizce nasládlou měšťáckou idylku pozemského štěstíčka, o přírodní ráj v malých domcích se zahrádkami,“ píše Berďajev. Ano, je pravda, že před anarchistou se netýčí představa Království Božího, které nastane, ani představa posmrtného života, který dá konečně význam a obsah našemu životu pozemskému. Věřím tomu, že lidský život je potřeba naplnit tady a teď. Dále, anarchisté o tom, co bude, až se společnost „změní“, uvažují, pravdou však je, že se do těchto debat nepouštějí příliš často. Myslím, že to pramení z toho, že se anarchisté snaží preferovat „praxi“ před „teorií“. Debáty o tom, jak

bude anarchistická společnost vypadat a jestli život v anarchii vlastně nebude totální a totalitní nuda, tak pro anarchisty zůstávají diskusemi sice zajímavými, avšak stále jen diskusemi. Jedno je ale z pohledu anarchismu jisté. Pokud Berďajev tvrdí, že anarchistická svoboda je pouze svobodou „od“ a ne svobodou „pro“, nemá pravdu – anarchistická svoboda je obojím.

Odsouzení anarchismu ve *Filozofii nerovnosti* je velmi silné, ale jak Berďajev sám ve *Vlastním životopise* uvádí, psal tuto knihu ve vypjaté době. Ostatně ve *Vlastním životopise* vzpomíná i na jednu z debat, které se někdy v roce 1918 v Rusku účastnil. Debatu o Kristu tehdy pořádal Klub anarchistů a Berďajev píše, že po různých diskutujících „... hovořil jeden anarchista a musím říci, že byl lepší a solidnější než ostatní“. A na cyklus přednášek o etice slova zde pak vzpomíná následovně: „Měl jsem mnoho posluchačů anarchistů, se kterými jsem pak besedoval. Byli velmi sympatičtí a kladli intelektuální dotazy. Když jsem je všechny vyposlechl, jak mluví o Kristu, pocítil jsem, že teď mluvit bude neobvykle těžké. Co je možné říci v takové atmosféře, nasycené utrpením, v takové intelektuální elementárnosti? Ale vynaložil jsem velké duchovní vypětí, sebral jsem všechny své síly a požádal o slovo.“ Diskuse dopadla dobře, pokud za dobrý výsledek považujeme fakt, že se lidé dokázali vyslechnout, a to navzdory tomu, v jaké atmosféře a době, při jakých rozdílných východiscích aktérů byla diskuse vedena. V dnešní době nenaslouchání je to pro mě velkým povzbuzením.

Proč jsem se v předchozím textu pokusil krátce nastínit, jak Berďajev ve své knize *Filozofie nerovnosti* anarchismus vnímá, proč jsem vedl „diskusi“ s mrtvým autorem, s jeho myšlenkami, které jsou staré sto let, v prostředí, které se značně změnilo? Nenapsal jsem text proto, abych dokázal, že se Berďajev ve všem mylí a anarchisté mají pravdu (taky ve všem), ale proto, že si Berďajeva vážím. Ačkoliv s mnohými jeho myšlenkami, a to nejen s myšlenkami o anarchismu, nemohu souhlasit, je podnětným myslitelem. Při četbě jeho knih se děje přesně to, co se při čtení dobrých knih má dít – člověk je nucen přemýšlet, je nucen si své názory a postoje myšlenkově obhájit. Berďajeva vnímám jako člověka, který vášnivě bojoval proti nespravedlnosti a nebál se proti ní vystupovat i za tu cenu, že mu to přineslo nepochopení a zatracení od určité části společnosti. Bytostně ho urážely scetné názory typu myšlenky o pekelných mukách. Tu považoval za výplod nenávislných, sadistických starců, a zuřivě proti ní bojoval. Je symbolické, že ruská pravoslavná církev Berďajeva exkomunikovala.

Z Berďajeva cítím, že mu šlo skutečně o osvobození člověka z otroctví, a to z otroctví jakéhokoliv. K tomuto osvobození viděl jinou cestu než většina anarchistů, jsem však přesvědčen o tom, že se cesty Berďajeva a anarchistů nerozcházejí v tom nejdůležitějším: v myšlence, že je potřeba jedinci umožnit, aby byl natolik svobodný, aby mohl být strůjcem svého života. I kdyby měli anarchisté Berďajeva považovat za svého myšlenkového oponenta až nepřítele, což by byla škoda, dalo by se říci, že s takovým nepřítelem mohou jediné vyrůst. „Anarchismus se jen zřídka kdy projevuje v idealistických formách. A tehdy opravdu promlouvá ve jménu člověka, ve jménu lidské osobnosti, nezávisle na jejím sociálním postavení“, napsal Berďajev. Jako anarchista se domnívám, že toto je naše povinnost – aby anarchismus nejen promlouval, ale „ve jménu lidské osobnosti“ i jednal.

Na „parníku filozofů“ s Berďajevem odploval mimo jiné také N. O. Losskij, který o něm později ve svých *Dějínách ruské filozofie* napsal následující: „Lidé Berďajeva typu významně napomáhají zachování a rozvoji civilizace, která hájí absolutní hodnotu osoby.“ Berďajevovi nezáleželo na tom, zda „absolutní hodnotu osobnosti“, tak jak ji vnímal on, neuznával bolševik, socialista, pravoslavný pop, katolík nebo anarchista. Pustil se s nimi do křížku, aby se vášnivě bil za svoji představu svobodného jedince, který si sám volí svoji cestu životem.

Nikolaj A. Berďajev, *Filozofie nerovnosti*, přeložil Alan Černohous, vydal Ki-těž, Olomouc 2004, 166 stran. (-FO-)

DRZOST Č. 2

Na dubnové pražské akci Spring Zine Party mělo svou premiéru druhé číslo feministického zinu *Drzost*. Hned na začátek předešlu, že by bylo velmi chybné domnívat se, že jde o čistě ženský zin, který je určen pouze ženám. A stejně jako v recenzi na první číslo, kterou jsme otiskli v *Existenci* č. 3/2017, zdůrazním, že by tiskoviny tohoto druhu měli číst i muži. Pokud budeme přistupovat k undergroundovým tiskovinám stereotypně – že ty feministické jsou pro

ženy, a ty, které vydávají muži pro všechny –, pak jen kopírujeme uvažování mainstreamové produkce s jejími ženskými obrázkovými magazíny. Při této úvaze mi zároveň došlo, že o zinech vydávaných muži vypovídají nejvíc ta témata, která neakcentují nebo ignorují, ať už proto, že jejich tvůrci nevědí, jak se k nim postavit, nebo o nich prostě vůbec neuvažují a nemají tušení, že by pro někoho mohla být důležitá.

A teď už k druhému číslu *Drzosti*. O čem je? Obecně: „Píšeme o tom, co nás sere, o zapomenutejch ženách historie, o aktivismu, o tělech, filmech, knihách, píšeme o tom, co milujeme, píšeme o lidech a situacích, o světě, kterej sdílíme.“ A k obsahu je důležité připočíst i pěkné grafické zpracování zinu a la vystřižní a nalep, a to vše v barvě – i když to zvedá cenu, přidává to na nápaditosti. Zaujme i styl volného prolínání poezie a povídek s tematickými články a úvahami.

Text o mýtech a předsudcích spojených s feminismem dává jasné najevo, že feminismus není v opozici proti mužům a že i když se už dosáhlo určitého pokroku, je stále třeba tepat do zažité sexistické kultury. Pro mnohé jistě bude přínosná osobní zpověď na téma introverze inspirovaná knihou Susan Cainové *Ticho – Síla introvertů ve světě, který nikdy nepřestává mluvit*. Je důležité poznat sám sebe, nevidět v introverzi slabost, ale brát ji jako zdroj vlastní identity, což je možné, pokud o tom upřímně komunikujete s okolím a i ono se vás naučí brát takové, jací jste.

Při vyprávění o nepříjemném setkání s onanistou v nočním autobuse, kdy autorka rozebírá své pocity bezmoci a bezradnosti, jsem si vzpomněl na známého, který podobný zážitek své kamarádce vyprávěl jako vtipnou historku. Opravdu na tom nic vtipného není.

Nepochopení a ignorace mnoha mužů (a žel někdy i žen) se odráží i v dalším tématu, které přibližuje manifest *Když dohraje hudba*. Ten sepsaly ženy působící ve švédské hudební branži, které se nechaly inspirovat kampaní #MeToo a popsaly nespočet případů sexuálního obtěžování a násilí, stejně jako sexistické prostředí, které charakterizuje hned úvodní citát článku: „Když vás znásilní uznávaný muzikant, rázem ztratíte spoustu přátel.“

Zaujala mě také krátká úvaha o mateřství. A přečíst si „menstruační anketu“ ani mužům neublíží, naopak to pomůže k odta- buizování tohoto tématu a donutí zauvažovat, jakými slovy se o něm (ne)mluví.

Z významných žen minulosti je připomenuta feministka a socialista Fráňa Zeminová (1882–1962), která byla v procesu s Miladou Horákovou odsouzena k 20 letům vězení. K historii se obrací i popis komentované vycházky Brnem u příležitosti letošního Mezinárodního dne žen.

A nakonec ještě citát z jedné povídky: „... patriarchát se neumí smířovat s pravdou, neumí uznávat chyby a už vůbec neumí snít.“ *Drzost* č. 2. 66 stran A5. K dostání na obvyklých distribučních místech. (-JK-)

PLZEŇSKÝ NÁKYP

Nedávno se po dvou letech vydralo na svět čtvrté číslo plzeňského hardcore/punkového zinu *Kawakamiho rýže*. A za tu dobu tenhle rýžový nákyp nabobtnal na 88 stran formátu A4.

Za číslovkou však nehledejte žádnou záludnost, zin je na 161 % v GNWP duchu. Svědčí o tom mimo jiného hned první téma, které si jeho autoři Asta a Líný Čuně, partnerská dvojice ze západočeské metropole, berou na paškál. Jde o spanilý jízdy bývalého ministra vnitra Chovance, který se v září mediálních reflektorů nechal zobrazovat při policejních akcích, které se v Plzni zaměřovaly na zahraniční dělníky. A protože se Asta přímo věnuje práci s těmito lidmi, vysvětluje, jak je to s oním údajným nárůstem kriminality, zatímco statistiky mluví o klesajícím počtu преступků páchaných cizinci, z čehož víc než polovina jsou přestupky dopravní. To celé usazuje, na rozdíl od populistů napříč politickým spektrem, do kontextu: „Sociální situace a deprivace zdrojových lokalit, ze kterých pochází většina pracovních migrantů v Plzni, je výsledkem globální politiky trhu práce.“ Nechybí ani popis narychlo svolané protiakce z března loňského roku, která byla reakcí na velkou kontrolu cizinců pod dohledem Chovance s cílem konfrontovat ho s věcnými dotazy na jeho spektakulární počínání. Další navazující text pak vyvrací zavádějící tvrzení, která vyšla o cizincích v článku na jednom nahnědlém serveru o kriminalitě v Plzni.

Anketa na téma benefičních koncertů přinesla jeden zajímavý podnět – že úplně chybí benefice, které by byly na podporu nějakých třídních bojů. I když to asi nebude ani tak přímo na pořadate-

lích koncertů, jako spíš na organizaci nějakých solidárních kampaní, které by pak bylo možné podpořit. Vyznění ankety by se dalo uzavřít poslední odpovědí v řadě: „Pořádejte benefity a nenechte se odradit občasnými nezdary!“ Jak může nějaká úspěšná benefiční sbírka vypadat, popisují reporty ze série hudebních akcí na podporu ukrajinského antifašisty, který byl těžce zraněn neonacisty.

Úvaha k volbám jasně sděluje: „Každý, kdo uzurpuje moc nad druhými prostřednictvím iluze demokracie, není můj kandidát, není ani můj partner pro řešení problémů.“ To doplňuje text ruských anarchistů k volbám 2018, v němž se bez obalu mluví o obalu: „Ve skutečnosti je demokracie jako obal z čínský polívky (navenek krásná polívčička, uvnitř hnusnej polotovar).“ A řešení? „Rozvrátit centra vlády a předat moc do rukou lokálním kolektivům. Nikdo kromě nás nemůže znát naše zájmy, nikdo kromě nás nemůže tyto zájmy realizovat správně.“

Ale co by to bylo za hardcore/punkový zin, kdyby nebyl naplněný rozhovory. Martin z kapely Scalp mluví o svých subkulturních začátcích, zinu *Kazimír*, práci v nízkoprahovém zařízení pro děti, buskingu, cestování, výtvarné tvorbě, vegetariánství... Dál se seznámíte se slovinskou kapelou Dornata, německými Finisterre či s bubeníkem kapel Krüger a Gomora. Nebojte, nudit se nebude. Stejně jako u cestovních deníků z výletu do Londýna či za krásami Slovinska. A nakonec nějaké ty recenze nahrávek a knih a pár textů.

Jen tak dál a hodně štěstí s dalším číslem. Akorát nebude příště od věci si všechno po sobě pořádně přečíst, opravit chyby a vyhodit opakuující se odstavce.

Kawakamiho rýže č. 4. 88 stran A4. 80 Kč. Kawaryze@seznam.cz. (-JK-)

PŘÍBĚHY ČESKÉHO FANZINU

Je potěšující sledovat, že přibývají práce, které se svým způsobem věnují dějinám současnosti, tedy posledních desetiletí, když mapují projevy odehrávající se na okraji společnosti, daleko od mocenských center. Historie je tradičně pojímána jako dějiny elit, popřípadě těch společenských skupin, které měly nějaký vliv na její formování. Mnohé lidské aktivity však zůstávají v pozadí, nemají valný vliv na chod společnosti jako celku a často o to vlastně ani nestojí. Sem bychom mohli zařadit různé subkultury v nejširším slova smyslu a zájmové komunity a okrajová sociální hnutí. Všechna tato společenství mají své způsoby sdružování a vzájemné komunikace.

Příběhům subkultur v ČR se věnovala knižní řada *Kmeny*, na kterou navázala poměrně nevydařená série televizních dokumentů. Punkovou subkulturu velmi obsírně popsal Filip Fuchs v knize *Kytary a řev*. Komentovaný přehled anarchistických publicistických aktivit v letech 1990–2013 připravilo Nakladatelství Anarchistické federace. A našlo by se toho jistě více. Posledním počinem, který by se dal zařadit do tohoto ranku, je kniha Miloše Hrocha *Křičím: „To jsem já.“* s podtitulem *Příběhy českého fanzinu od 80. let po současnost*.

Podobně jako u *Kmenů* je kniha rozdělena do kapitol, z nichž se každá věnuje tiskovinám jednotlivých subkultur či zájmových komunit a každou zpracoval někdo v těchto skupinách zainteresovaný. Nečekejte žádnou přehledovou studii s výčtem stovek titulů, které spatřily světlo světa, jako tomu bylo u *Anarchistické publicistiky*, jde naopak o přiblížení lidské stránky fanzinové tvorby skrze příběhy a postřehy několika tvůrců zínů. Tento přístup má své klady i zápory. Dobře může ilustrovat vztah jednotlivce k danému médiu, jeho tvorbě a ke komunitě, jíž je určeno. Na druhou stranu ale může lehce zploštit obrovskou rozmanitost a šíři vydávaných titulů. To je patrné zvláště v kapitole věnované hardcore/punkové subkultuře.

Jako červená nit se skoro všemi kapitolami line nadšení z tvorby. Hezky to ilustrují první slova z úvodu od Karla Veselého, když popisuje obřadnost okamžiku, kdy je dílo hotovo a autor se laská s finálním produktem. V souvislosti s masovým nástupem internetu je tu také zřetelná častá věrnost papírovému médiu. „Reálné je to, čeho se můžeme dotýkat.“

Jisté pnutí se však odráží již v samotném názvu, který zní velmi individualisticky. Pokud si položíte otázku, proč byla kniha pojmenována zrovna takhle, odpověď najdete až v poslední kapitole věnované fotografickým zínům. Ty se zdají být čistě individuální záležitostí, což podtrhuje v tomto smyslu poměrně neutěšené vyznění kapitoly. Možná je to dané tím, že fotoziny nejsou vázány na nějakou komunitu, jako je to u ostatních příběhů knihy. Nezáleží často na tom, že je za zinem jeden tahoun, fanatik, který to bere

jako své poslání, ale na skutečnosti, že to nedělá čistě sám pro sebe, kooperuje s různými přispěvateli, komunikuje se čtenáři. Je nutno přitakat Veselému, když píše, že „tým je vždycky lepší než jednotlivec“.

Osobně jsem se těšil na kapitoly o feminismu a hardcore/punku, jelikož zinovou produkci v téhle oblasti znám a je mi blízká. Na sci-fi a komiks jsem byl zvědavý. Naopak jsem se trochu bál, že příběhy z prostředí metalu či počítačů mi nic moc neřeknou. Chyba lávky. Knihu jsem i přes jejích 230 stran zhltnul takřka za jediný den. Nebylo to ale tak těžké, když vezmeme v potaz bohatý obrazový doprovod a skutečnost, že jde o publikaci dvojazyčnou a každá strana je složena z českého textu a jeho anglického překladu.

Aby se jednotlivé příběhy nevznášely ve vzduchoprázdnu, dává je do kontextu úvodní kapitola od Miloše Hrocha, popisující vznik fenoménu fanzinů ve Spojených státech 30. let „v kroužku nadšených fanoušků sci-fi“. Od západní teorie a praxe nás přenáší do východního bloku, kde se ujal pojem samizdat, a hodnotí normalizační konsenzus „vy necháte být nás a my vás“, který umožňuje vydavatele neoficiálních tiskovin zjednodušeně označit buď za „disidenty“, nebo „chalupáře“. Pojem dissent ale neupírá ani podzemním vydavatelům po roce 1989: „Důležité je vymezení se a vzdor v tom nejobecnějším smyslu. A nehraje roli, jestli je terčem režim, společenské stereotypy, hudební byznys nebo mechanismy trhu s uměním.“

Je dobré vědět, že „fanzinová chalupářství i disidenti tu jsou pořád“. Křičím: „To jsem já.“: Příběhy českého fanzinu od 80. let po současnost. Vydalo nakladatelství PageFive v roce 2017. 230 stran. Cena 490 Kč. (-JK-)

ULICE Z CUKRU

Na letošním Anarchistickém festivalu knihy byla prvně představena česká mutace německého radikálně levicového časopisu *Ulice z cukru*. V Německu vychází tento titul od roku 2009 a hlavní podíl na něm má TOP B3rlin*, v časopise označená jako „nedogmatická komunistická skupina“. List je cílen zejména na mládež a snaží se pokud možno srozumitelně podat základní body své agendy. Česká verze je jakýmsi výběrem textů z dřívějších čísel německého originálu. Jedním z cílů uvedených v editoriale je „přinést do prostředí české radikální levice témata a perspektivy, které jsou součástí této debaty v Německu“.

Ale už zde vyvstává několik zádrhelů. Přestože se čeští vydavatelé snaží semtam do textů vložit místní reálie, stále je příliš cítit, že jsou původně psány zejména pro německé prostředí. Přínosné je, že za každým článkem je odkaz na literaturu, která se daným tématem nějakým způsobem zabývá. V českém prostředí však bude velmi těžko srozumitelná skutečnost, že jako alternativa ke všemu je předkládán komunismus, a vůbec se to slovo až příliš často opakuje. Ať to autoři myslí sebelépe a vysvětlují rozdíl mezi svou představou a „reálným socialismem“, bojkotují tak trochu svou snahu po srozumitelnosti pro lidi nedotčené podobnými myšlenkami v prostředí, kde má pojem komunismus obecně zcela jiné konotace a je chápán naprosto odlišně. I onen článek vysvětlující rozdíl mezi komunismy vyznívá jako objevování chybné cesty a selhání, i když už v I. Internacionále bylo mnohým jasné, k čemu autoritářský komunismus povede.

Časopis se zabývá tématy práce, kultury, sebeorganizace, revoluce, státu a národa, Marxovy teorie, genderu či nerovnosti ve vzdělávání. Pokud pozorný čtenář přijme kritiku státu a národa, které jsou „exemplárním vyjádřením sraček tohoto světa“, a vezme za svůj apel na kritické myšlení a potřebu učit se z politických zkušeností, bude velmi zmatený z posledního textu. Ten totiž jednou ranou zabíjí vše dříve řečené. Z pohrdaných států a národů se nám tu najednou jeden vyjevuje jako nedotknutelný a formou naprosto zcestné argumentace je jeho kritika takřka tabuizována. Pokud se vyslovujete proti okupaci Palestiny Izraelem, ocitáte se touto logikou na úrovni obhájců Hizballáhu a sebevražedných atentátníků. A i když bychom měli na konstrukt národa zysoka kašlat, pokud jste Němci, musíte s sebou bez odmlouvání vláčet hříchy svých prarodičů. Bezmyšlenkovitě odmítnutí myšlenky „průmyslu holokaustu“ a odsouzení části levice za kritiku bezohledné rasistické politiky Izraele je žel důkazem vědomé dílčí absence kritického myšlení a zapojení se do zmíněného „průmyslu“.

I přes výše uvedené výtky *Ulice z cukru* vřele doporučujeme. A závěrečný text můžete brát jako jakýsi test toho, zda jste ty předchozí četli pozorně. Stahujte na https://nerasismu.noblogs.org/files/2018/05/ulice_z_cukruinweb.pdf. (-JK-)

NAKLADATELSTVÍ ANARCHISTICKÉ FEDERACE ANARCHISTICKÁ REVUE EXISTENCE

1/2018 REAKČNÍ REJDY

Bitva o Šatovku • Matthew N. Lyons:
Původ a ideologie alternativní pravice •
Peter Gelderloos: Katalánská nezávislost
a krize demokracie • Anarchistické hnutí
v poválečné francii • Folkert Mohrhof:
Případ Scala 1978 • Rozhovor s Dmitrijem
Bučenkovem • Případ teroristů z Penzy •
O knize Arnošta Nováka
Tmavozelený svět ...

4/2017 VELKÁ ŘÍJNOVÁ

Velká ruská revoluce • Max Ščur: Sto let
etatismu • Fjodor Drugov: Útok na zimní
palác • Anna Garasjevová: V nejkrutější
zemi • Emma Goldmanová: Mluvila jsem
s nimi • Rudolf Rocker: Sociální demokraté
a anarchisté • Marek Sečkař: Balada
o Saccovi a Vanzettim • Exarchia – prostor
pro městský odpor • Javaspa a řecký
anarchohiphop • Baumanovi
Cizinci před branami ...

3/2017 POTŘEBUJEME UTOPIE

Novinky z Utopie • Z náměstí Anarchie
po třídě Svobody • Utopistika podle
Wallersteina • Utopie před Utopií •
Kropotkinova sociální utopie • Kurdský
komunalismus • Amsterdamský
mezinárodní sjezd anarchistů •
Anarchismus a nacionalismus • Rozhovor
s Mikolou Dziadokem • Graeberova Utopie
pravidel ...

2/2017 MÝTUS PRÁCE

Deset dogmat o práci • Management
otročiny • Uberizace • Mytologie práce •
Práce v historických proměnách • Tyranie
hodin • Chvála zahálky • Stojící skála •
Bez šéfů • Anarchismus v NDR • Alternativa
kibuců • Jak pomáhat vězněným ...

KOMIKSOVÁ EDICE

SV. 2 ANARCHIX

SV. 3 CLASS WAR COMIX

SV. 4 KDYŽ ZAČALA NOC

SV. 5 LIKVIDÁTOR

SABATÉ — MĚSTSKÁ GUERILLA VE ŠPANĚLSKU

MARIKANSKÝ MASAKR

JEDU DO MAGADANU

ANARCHISTICKÁ PUBLICISTIKA 1990—2013

TÁBOR SMRTI LETY

BŮH A STÁT

DĚJINY ANARCHOSYNDIKALISMU

VLASTENECTVÍ JAKO DIAGNÓZA

NEVIDITELNÉ VRAŽDY

HISTORIE ANARCHISMU NA KAVKAZE

MICHAEL KÁCHA 1874—1940

SOCIÁLNÍ PROTESTNÍ HNUTÍ V 21. STOLETÍ UKRAJINA

2013—14: POHLED ANARCHISTŮ

ŽIDOVŠTÍ ANARCHISTÉ V NEW YORK CITY ZÁPISKY

ANTIGLOBALISTY

ŠPANĚLSKÁ IDEA SVOBODY

PO STOPÁCH ADAMITŮ

ANARCHISMUS V PALESTINĚ A IZRAELI

DENÍK KONFIDENTA

PŘÍBĚHY STARÉHO ANTONIA

KÁCHA IN MEMORIAM

MALATESTA (ŽIVOTOPISNÉ POZNÁMKY)

PÁSKOVÉ A CHULIGÁNI

PARALELNÍ SVĚT V BARVĚ

OCELOVÉ STOLETÍ

**AKTUÁLNÍ PŘEHLED O VŠECH VYDANÝCH PUBLIKACÍCH
A DALŠÍCH MATERIÁLECH, STEJNĚ JAKO SEZNAM
DISTRIBUČNÍCH MÍST NALEZNETE NA WEBOVÉ STRÁNCE
NAKLADATELSTVI.AFED.CZ**